

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η Κρίση των Ιμίων (1996) από την Πλευρά της Τουρκίας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Κουλέτσης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ειρήνη Χειλά, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Δημήτριος Κουλέτσας, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στη μνήμη των γονιών μου Πλάτωνα Κουλέτση
και Ισμήνη Πατριανάκου, που θα ήθελα να
τους είχα μερικά χρόνια ακόμα.*

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου Σωτηρία Πασσανικολάκη και τα παιδιά μου Ισμήνη και Πλάτωνα για την αγάπη τους, την υπομονή και την κατανόησή τους, τόσο κατά την περίοδο της φοίτησης για τις ανάγκες του μεταπτυχιακού, όσο και όλα τα χρόνια που είμαστε μαζί.

Ευχαριστώ επίσης όλους τους καθηγητές μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο για τις υπέροχες συζητήσεις και τη ρητή και άρρητη γνώση που μου μετέφεραν στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων, και ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Υφαντή, για την υποστήριξη και καθοδήγηση που μου παρείχε, στη συγγραφή του παρόντος πονήματος.

Περιεχόμενα

Περίληψη	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Γενικό Υπόβαθρο	11
Καθορισμός του Πλαισίου Ανάλυσης της Κρίσης των Ιμίων	11
Σκοπός	11
Ερωτήματα Μελέτης	11
Προϋποθέσεις	12
Μεθοδολογία	12
Δομή Διατριβής	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η Τουρκία Ενοχλείται και Ανησυχεί	15
1.1 Πετρελαϊκή Κρίση – Δόγμα Ενιαίου Αμυντικού Χώρου	15
1.2 Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας	17
1.3 12 ν.μ. και «Casus Belli» (1994 – 1995)	19
1.4 Πρόγραμμα Εποικισμού Νησίδων Αιγαίου και Corinne/Natura	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Πολιτικοκοινωνική Κατάσταση Τουρκίας	24
2.1 Πολιτικές Εξελίξεις στην Τουρκία πριν την Κρίση	24
2.2 Κοινωνική Κατάσταση Τουρκίας τη δεκαετία του 90	27
Σύνοψη Πρώτου Μέρους	30
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΤΑ ΠΡΟΕΟΡΤΙΑ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΙΜΙΩΝ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Τα Προεόρτια του Δεκεμβρίου 1995	31
3.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός Ιμίων	31
3.2 Το «Figen Akat» στα Ίμια	32

3.3 Η Πρώτη Τουρκική Ρηματική Διακοίνωση	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η Κρίση και οι Τουρκικές Ενέργειες	36
4.1 Ο Πόλεμος των Σημαίων	36
4.2 Οι Τουρκικές Πολιτικές - Στρατιωτικές Ενέργειες	38
4.3 Η Αποκλιμάκωση	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Αμερικανική Διαμεσολάβηση και Λοιποί Δρώντες	45
Σύνοψη Δευτέρου Μέρους	50
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΜΕ - ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ - ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΝΗΣΙΔΩΝ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Τουρκικά ΜΜΕ και ο Ρόλος τους Τότε και Σήμερα	51
6.1 Η Τουρκική Κοινή Γνώμη	51
6.2 Η Hurryet και τα Τουρκικά ΜΜΕ το 1996	52
6.3 Τα Τουρκικά ΜΜΕ Σήμερα	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Τουρκικές Απόψεις - Ερμηνείες και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς	59
7.1 Kardak όχι Ίμια;	59
7.2 «Γκρίζες Ζώνες» στο Αιγαίο και Αμφισβητήσεις	61
7.3 Ιδιοκτησιακό Καθεστώς Νησίδων	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: Τουρκικός Αναθεωρητισμός και Τακτική	70
8.1 Η Τουρκική Τακτική Τότε και Σήμερα	71
8.2 Τουρκικός Αναθεωρητισμός και Προβοκάτσια	76
Σύνοψη Τρίτου Μέρους	81
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: Συνολική Ανασκόπηση – Συμπεράσματα	82
9.1 Συνολική Ανασκόπηση	82

9.2 Συμπεράσματα	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ: Προτάσεις	88
Πηγές	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
«Α» Χάρτες	A-1
«Β» Χρονολόγιο της Κρίσης των Ιμίων	B-1
«Γ» Οι Πρωταγωνιστές της Κρίσης των Ιμίων	Γ-1
«Δ» Πρωτοσέλιδα Τουρκικών Εφημερίδων	Δ-1
«Ε» Αλφαβητάρι Όρων και Εννοιών	E-1
«ΣΤ» Φωτογραφικό Υλικό	ΣΤ-1
«Ζ» Επίμετρο	Z-1

Περίληψη

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις ήταν και παραμένουν αντικείμενο διαρκούς ενασχόλησης τόσο της κοινής γνώμης των δύο λαών όσο και της εξωτερικής πολιτικής των δύο χωρών. Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας δοκιμάζονται συχνά τις τελευταίες δεκαετίες και ειδικά από το 1950 και εντεύθεν. Οι διαξιφισμοί στο Αιγαίο αποτελούν σχεδόν καθημερινότητα, ενώ ο προηγούμενος αιώνας σηματοδεύτηκε από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο και τις κρίσεις του 1976, 1987 και 1996.

Η κρίση των Ιμίων τον Ιανουάριο του 1996, αν και προκλήθηκε από την προσάραξη του τουρκικού φορτηγού πλοίου «Figen Akat» στη δυτική βραχονησίδα, ήταν ουσιαστικά η αφορμή, προκειμένου η Τουρκία να θέσει άλλη μια τεχνητή διαφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, στο πλαίσιο του ζητάω πολλά για να κερδίσω έστω και λίγα. Η δεκαετία του 1990 ήταν μια δύσκολη περίοδος για την Τουρκία από πολιτικής και κοινωνικής πλευράς, ενώ η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, και το πρόγραμμα εποίκισμού νησίδων στο Αιγαίο ήταν τα βασικά αίτια που συνέγειραν τα αναθεωρητικά αντανάκλαστικά της γειτονικής χώρας.

Η Τουρκία κλιμάκωσε σταδιακά τις ενέργειες και τους χειρισμούς της, εκμεταλλευόμενη την προσάραξη του πλοίου στα Ίμια και η ένταση μετατράπηκε σε κρίση. Στο παραπάνω, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αδιαλλαξία των Τούρκων πολιτικών, καθώς και η αναθεωρητική πολιτική της γείτονας χώρας που εφαρμόζεται αδιάλειπτα από το 1974 και εντεύθεν. Τα τουρκικά ΜΜΕ έπαιξαν το δικό τους ρόλο και συνέτειναν στην κλιμάκωση της κρίσης, κατευθυνόμενα ή μη.

Διαφάνηκε δε, ότι οι ΗΠΑ μερολήπτησαν υπέρ της Τουρκίας και κύριο μέλημά τους ήταν η αποκλιμάκωση της κρίσης ακόμα και αν αδικούνταν η ελληνική πλευρά, ενώ τα αντανάκλαστικά της ΕΕ ήταν εξαιρετικά αργά. Η Τουρκία αμέσως μετά την κρίση ανέπτυξε μια ανυπόστατη ρητορική κάνοντας λόγο για νησίδες στο Αιγαίο των οποίων αμφισβητεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Έτσι δημιούργησε τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών». Η αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας στηρίχθηκε και στηρίζεται σε επιχειρήματα που δεν ευσταθούν από νομικής πλευράς και παραβαίνουν τις Διεθνείς Συνθήκες και το Διεθνές Δίκαιο.

Λαμβάνοντας υπόψη την τακτική που έχει ακολουθήσει η Τουρκία στο Αιγαίο από την κρίση των Ιμίων μέχρι σήμερα, τις τρέχουσες εξελίξεις στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, τα προβοκάτσια και τον ανατολίτικο αναθεωρητισμό της,

διαπιστώνεται ότι όχι μόνο δεν πρόκειται να συμμορφωθεί με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά θα συνεχίσει να αμφισβητεί τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας μας, εγείροντας διαρκώς και νέες αξιώσεις.

Υπό αυτές τις συνθήκες η μελέτη της κρίσης των Ιμίων από πλευράς Τουρκίας, αποκτά διαχρονική αξία. Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας μελέτης, εκτιμάται ότι μπορούν να αξιοποιηθούν όχι μόνο ως προς την ανίχνευση των τουρκικών προθέσεων - ενεργειών σε ανάλογες κρίσεις, αλλά και ως πηγή άντλησης ημέτερων χειρισμών.

Λέξεις Κλειδιά: Τουρκία, Κρίση, Αιγαίο, Ίμια

Abstract

Greek - Turkish relations were and still are a subject of constant preoccupation both for the common opinion of the two nations as well as for the foreign policies of the two countries. The relations between Greece and Turkey have often been challenged during the last few decades, and especially from 1950 onward. The conflicts regarding the Aegean Sea are almost part of everyday life, while the previous century was marked by the Turkish invasion in Cyprus and the crisis of 1976, 1987 and 1996.

The Imia Crisis of January 1996, although caused by the grounding of the Turkish cargo ship “Figen Akat” at the western islet, was essentially the excuse for Turkey to set yet another artificial dispute between Greece and Turkey, within the frame of asking for a lot to at least get a few. The 1990s were a difficult period for Turkey in the political and social sense, while the Convention on the Law of the Sea, the Doctrine of the United Defense Area and the Aegean Sea islet inhabitation program were the main factors that incited the neighboring country’s inspection reflexes.

Turkey gradually escalated her activities and operations, taking advantage of the ship grounding at Imia, and the tension turned into a crisis. The Turkish politicians’ intransigence, as well as the revisionist strategy of the neighbor country applied from 1974 onward, played an important role in the escalation of the crisis. The Turkish mass media, directed or not, played their own important role in the crisis.

It implicitly appeared that the USA discriminated in favor of Turkey and their main concern was the de-escalation of the crisis, even if that was not fair for the Greek side, while the EU reflexes were especially slow. Immediately after the crisis, Turkey developed an unsubstantial rhetoric, disputing the ownership regime of some Greek islets. Turkey therefore created the “Grey Zone” theory. Their doubts regarding the Greek domination was and is based on arguments that are not valid from a legal point of view and they violate the International Agreements and International Law.

Taking into consideration the strategy that Turkey has followed in the Aegean Sea since the Imia crisis until today, the current developments in southeastern Mediterranean, the provocations and the eastern revisionism, it is obvious that not only will Turkey under no circumstances respect the International Law rules, but it will also keep disputing the sovereign rights of our country by constantly raising new claims.

Under these circumstances, the study of the Imia crisis from the Turkish point of view, receives a long-lasting value. It is expected that the conclusions and the suggestions of the present study can be used not only to examine the Turkish intentions – actions in similar crises, but also as a drilling source for our operations.

Keywords: Turkey, Crisis, Aegean Sea, Imia Islets

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικό Υπόβαθρο

Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας διακρίνονται διαχρονικά από ένταση που οφείλεται αποκλειστικά στη γειτονική χώρα. Αν και από την κρίση των Ιμίων το 1996 έχουν περάσει σχεδόν 24 χρόνια χωρίς σοβαρό θερμό επεισόδιο, ωστόσο οι παρούσες συνθήκες (συνεχείς παραβάσεις – παραβιάσεις στον αέρα και στη θάλασσα, δεσμεύσεις περιοχών για ασκήσεις, συχνές δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων περί «γαλάζιας πατρίδας», έρευνες στην ΑΟΖ της Κύπρου, πιθανή επέκταση των χωρικών μας υδάτων), καθιστούν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ιδιαίτερα εύθραυστες.

Τα παραπάνω, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, το κουρδικό ζήτημα, τους συνεχείς εξοπλισμούς της γειτονικής χώρας και το γενικότερο μεγαλοϊδεατισμό του Τούρκου Προέδρου (αναθεωρητισμός, σκέψεις για αλλαγές στη συνθήκη της Λωζάννης) και ειδικά αν προκληθεί εσωτερική πολιτική αναταραχή στην Τουρκία, μπορούν μεμονωμένα ή συνδυαστικά να αποτελέσουν τη θρυαλλίδα μιας νέας κρίσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη της κρίσης των Ιμίων ειδικά από την τουρκική πλευρά, μπορεί να συνδράμει σημαντικά στην ανίχνευση των προϋποθέσεων, των προθέσεων και των ενεργειών της γειτονικής χώρας, σε μια ανάλογη κρίση σήμερα.

Καθορισμός του Πλαισίου Ανάλυσης της Κρίσης των Ιμίων

Σκοπός

Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να εξεταστεί η κρίση των Ιμίων του 1996 από πλευράς Τουρκίας, προκειμένου να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα που βρίσκουν εφαρμογή σήμερα. Ειδικότερα, μέσω της καταγραφής των αιτιών που έκαναν τότε την Τουρκία να ανησυχεί, των συνθηκών που επικρατούσαν στη γειτονική χώρα, της περιγραφής των τουρκικών ενεργειών κατά την ένταση – κρίση των Ιμίων, το ρόλο και τη στάση των τουρκικών ΜΜΕ και των διεθνών δρώντων, η μελέτη στοχεύει να ανιχνεύσει τις πιθανές ανάλογες τουρκικές προθέσεις και ενέργειες σήμερα σε μια αντίστοιχη κρίση μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας.

Ερωτήματα Μελέτης

Προκειμένου να υλοποιηθεί ο σκοπός της μελέτης, θα απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Κύρια Ερωτήματα:

- (1) Ποια ήταν τα πραγματικά αίτια της κρίσης των Ιμίων;

- (2) Που αποσκοπούσε η κρίση των Ιμίων από πλευράς Τουρκίας;
 - (3) Ποιες ήταν οι κύριες τουρκικές ενέργειες σε στρατιωτικό, πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο;
 - (4) Ποια η στάση της Τουρκίας από το 1996 μέχρι σήμερα ως προς τον αναθεωρητισμό της στο Αιγαίο;
- β. Δευτερεύοντα Ερωτήματα:
- (1) Ποιος ο ρόλος των τουρκικών ΜΜΕ κατά την κρίση;
 - (2) Πόσο επηρεάζει η εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία τις ελληνοτουρκικές σχέσεις-εντάσεις;
 - (3) Ποια η στάση των διεθνών δρώντων κατά την κρίση των Ιμίων;

Προϋποθέσεις

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις θα συνεχίσουν να είναι τεταμένες και η Τουρκία δεν θα υπαναχωρήσει από τις ανεδαφικές διεκδικήσεις της εις βάρος της χώρας μας.

Οι κύριοι δρώντες στο διεθνές σύστημα, θα εξακολουθήσουν να πορεύονται με βάση τα εθνικά τους συμφέροντα, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα το διεθνές δίκαιο.

Η Τουρκία θα συνεχίσει την αναθεωρητική της πολιτική εις βάρος της χώρας μας, θέτοντας στο τραπέζι όλο και περισσότερα ανυπόστατα νομικά ζητήματα προς επίλυση, σε μια βάση διμερούς διαλόγου - διαπραγμάτευσης.

Η Τουρκία θα συνεχίσει την παραβατική της συμπεριφορά στο Αιγαίο, τόσο στον εναέριο όσο και στο θαλάσσιο χώρο.

Η Τουρκία θα συνεχίσει την κούρσα εξοπλισμών στην οποία επιδίδεται τις τελευταίες δεκαετίες, δίνοντας περαιτέρω βάρος στην ανάπτυξη της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας της, επιδιώκοντας ταυτόχρονα την όλο και μεγαλύτερη απόκτηση τεχνογνωσίας, προκειμένου να καταστεί σε μεγαλύτερο ακόμα ποσοστό ανεξάρτητη αμυντικά από άλλες χώρες.

Η Τουρκία θα συνεχίσει να διατηρεί τις εντάσεις με την Ελλάδα κυρίως για εσωτερική κατανάλωση, ειδικά όταν οι εσωτερικές εξελίξεις δεν ευνοούν το κυβερνών κόμμα.

Μεθοδολογία

Η μελέτη έχει βασιστεί στην εξέταση και περιγραφή της κατάστασης στην Τουρκία, των κύριων γεγονότων προ της κρίσης, και την αλληλουχία των τουρκικών ενεργειών κατά την κρίση των Ιμίων, ως μελέτη συγκεκριμένης περίπτωσης «case study»,

καθώς και στην περιγραφή της τακτικής της Τουρκίας στο Αιγαίο σήμερα. Τα ιστορικά στοιχεία προέρχονται από σχετική ελληνόφωνη και μη βιβλιογραφία, άρθρα και το διαδίκτυο, ενώ τα νεώτερα στοιχεία – περιστατικά έχουν αναζητηθεί και σταχυολογηθεί κυρίως από το διαδίκτυο.

Δομή Διατριβής

Η διατριβή χωρίζεται σε τέσσερα κύρια μέρη με συνολικά δέκα κεφάλαια. Στο τέλος των τριών πρώτων μερών παρατίθεται και σχετική σύνοψη. Αναλυτικότερα:

Στο Πρώτο Μέρος με τίτλο «Η Τουρκία Ενοχλείται και Ανησυχεί» που αποτελείται από δύο κεφάλαια (Πρώτο και Δεύτερο), περιγράφονται τα σημαντικότερα γεγονότα - προ της κρίσης των Ιμίων - τα οποία είχαν συμβεί και επηρέασαν τις τουρκικές αντιδράσεις – ανησυχίες, καθώς οι πολιτικές – κοινωνικές εξελίξεις στο εσωτερικό της Τουρκίας, αντίστοιχα.

Το Δεύτερο Μέρος έχει τίτλο «Τα Προεόρτια και η Κρίση των Ιμίων» και αποτελείται από τρία κεφάλαια (Τρίτο, Τέταρτο και Πέμπτο). Στο Τρίτο και Τέταρτο κεφάλαιο, αναφέρονται τα σημαντικότερα γεγονότα και οι ενέργειες που έγιναν από πλευράς Τουρκίας, τον Δεκέμβριο του 1995 με την προσάραξη του τουρκικού φορτηγού πλοίου στα Ίμια, καθώς και τον Ιανουάριο του 1996 κατά την κρίση και την αποκλιμάκωσή της. Στο Πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται κυρίως η αμερικανική μεσολάβηση και η στάση της Τουρκίας ως προς τις ΗΠΑ.

Στο Τρίτο Μέρος με τίτλο «Τουρκικά ΜΜΕ - Τουρκικές Θέσεις και Πρακτική Τότε και Τώρα – Ιδιοκτησιακό Καθεστώς Νησίδων» που περιέχονται επίσης τρία κεφάλαια (Έκτο, Έβδομο και Όγδοο), περιγράφονται η κοινή γνώμη και στάση των ΜΜΕ στην Τουρκία κατά την κρίση, οι τουρκικές απόψεις και ερμηνείες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των βραχονησίδων και γενικότερα η θεωρία των «γκρίζων ζωνών», οι ελληνικές θέσεις, ενώ καταγράφονται και νεώτερες τουρκικές προκλητικές ενέργειες και τακτικές στο Αιγαίο στο πλαίσιο της αμφισβήτησης ελληνικών νησίδων.

Το Τέταρτο Μέρος της διατριβής με τίτλο «Συμπεράσματα – Προτάσεις», περιέχει δύο κεφάλαια (Ένατο και Δέκατο), στα οποία αναφέρονται τα κύρια συμπεράσματα και οι ανάλογες προτάσεις.

Στα Παραρτήματα περιέχεται ανάλογο υποστηρικτικό υλικό, όπως σχετικοί χάρτες, το χρονολόγιο της κρίσης και οι πρωταγωνιστές, πρωτοσέλιδα τουρκικών εφημερίδων, επεξήγηση όρων και εννοιών, καθώς και φωτογραφικό υλικό, που

βοηθούν στην ευκολότερη κατανόηση των γεγονότων και στην υποστήριξη των συμπερασμάτων – προτάσεων της μελέτης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η Τουρκία Ενοχλείται και Ανησυχεί

1.1 Πετρελαϊκή Κρίση - Δόγμα Ενιαίου Αμυντικού Χώρου

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις διέπονται από καχυποψία και διαχρονικά κυριαρχούν αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα, ενώ λίγες και σχετικά μικρές σε διάρκεια ήταν οι περίοδοι που Ελλάδα και Τουρκία είχαν καλές ή σωστότερα φαινομενικά καλές σχέσεις¹ και κυρίως από το 1930 έως το 1955², όπου οι δύο χώρες είχαν ουσιαστικά να αντιμετωπίσουν κοινό εχθρό την Ιταλία και τη Σοβιετική Ένωση υπό την καθοδήγηση-προτροπή της Αγγλίας και των ΗΠΑ, αντίστοιχα³. Ενδεικτικά παραδείγματα της φιλίας ήταν το 1932 όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος πρότεινε τον Μουσταφά Κεμάλ για το Νόμπελ Ειρήνης, ενώ το 1938 με το θάνατο του Ατατούρκ, ο Ιωάννης Μεταξάς δώρισε στο τουρκικό κράτος το σπίτι στη Θεσσαλονίκη που φέρεται ότι γεννήθηκε ο Κεμάλ⁴. Στο κυρίαρχο πλαίσιο των αντικρουόμενων συμφερόντων και εντάσεων που χαρακτηρίζει γενικά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις εντάσσεται και η κρίση των Ιμίων, μια κρίση η οποία δε μπορεί να αξιολογηθεί σωστά αν απομονωθεί στο χρόνο και δεν ληφθούν υπόψη οι ελληνοτουρκικές διαφορές και ειδικότερα οι τουρκικές διεκδικήσεις και ανησυχίες πριν την κρίση του 1996.

Σημείο καμπής στις σχέσεις και συγκεκριμένα στις διαφορές των δύο χωρών αποτέλεσε το έτος 1973, από όταν και επίσημα η Τουρκία, πέραν του κυπριακού εγείρει ένα μεγάλο θέμα ζωτικής φύσης για την Ελλάδα, το θέμα του Αιγαίου⁵.

Το Οκτώβριο του 1973, οι χώρες του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (ΟΠΕΚ) αποφάσισαν να προχωρήσουν σε εμπάργκο πετρελαίου στις χώρες της δύσης, λόγω της υποστήριξής τους στο Ισραήλ κατά τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η τιμή του πετρελαίου που μέχρι τότε ήταν αρκετά φθηνό και άφθονο, να τετραπλασιαστεί⁶ και από 3 δολάρια το βαρέλι να ανέλθει σε 12 δολάρια το βαρέλι. Η αύξηση της τιμής του μαύρου χρυσού που οδήγησε μεταξύ

¹ Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 163

² Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 115-117

³ Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997, σελ 113

⁴ Stefan Ihrig, *Ατατούρκ και Ναζί*, Αθήνα, Παπαδόπουλος 2016, σελ 24-25

⁵ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 237

⁶ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 7

άλλων σε αυξήσεις στο ρεύμα και περιορισμούς στην κατανάλωση της ενέργειας αλλά και η γενικότερη ενεργειακή κρίση, είχε ως συνέπεια αρκετές χώρες να ξεκινήσουν να αναζητούν εγχώριους τρόπους ενεργειακής αποδέσμευσης⁷. Σε αυτό το πλαίσιο, Ελλάδα και Τουρκία προσπάθησαν να εντοπίσουν ενεργειακά κοιτάσματα στο Αιγαίο και εκχώρησαν άδειες ερευνών⁸. Αν και από τα τέλη του 1973 κυκλοφορούσαν φήμες ότι η Ελλάδα είχε βρει πετρέλαιο, αυτό επισημοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 1974, όταν και ανακοινώθηκε από το ελληνικό κράτος η ανεύρεση των κοιτασμάτων της Θάσου. Το παραπάνω θορύβησε την Τουρκία, η οποία προχώρησε σε παραχώρηση του δικαιώματος ερευνών πετρελαίου, στην τουρκική κρατική εταιρεία (ΤΡΑΟ), τον Νοέμβριο του 1973 στο βορειοανατολικό και κεντρικό Αιγαίο (27 άδειες)⁹ και στις 18 Ιουλίου του 1974 στο βόρειο, κεντρικό και νοτιοανατολικό Αιγαίο¹⁰. Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία όχι μόνο θέλησε να εμποδίσει την Ελλάδα από την επέκταση των ερευνών της στο Αιγαίο, αλλά έθεσε ουσιαστικά σε αμφισβήτηση το μισό Αιγαίο, εγείροντας το θέμα της υφαλοκρηπίδας, απαιτώντας και πιέζοντας για επίλυση της διαφοράς σε διμερές επίπεδο¹¹. Έκτοτε, τόσο το 1976 όσο και το 1987, με κυβερνήσεις Κ. Καραμανλή και Α. Παπανδρέου αντίστοιχα, οι δύο χώρες βίωσαν δύο σημαντικές κρίσεις με τις έρευνες του τουρκικού ΣΙΣΜΙΚ (πρώην ΧΟΡΑ) και το διακύβευμα ήταν η υφαλοκρηπίδα και ο έλεγχος- εκμετάλλευση του Αιγαίου, διακύβευμα στο οποίο εντάσσεται και η κρίση των Ιμίων.

Πριν όμως την κρίση των Ιμίων, ένα άλλο γεγονός προηγήθηκε και αυτό ήταν η ανακήρυξη του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας – Κύπρου. Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας – Κύπρου ανακηρύχθηκε επίσημα τον Νοέμβριο του 1993 στην Αθήνα, με κοινή δήλωση των ηγετών των δύο χωρών, Α. Παπανδρέου και Γλ. Κληρίδη (σύμφωνα με τον Ναύαρχο Χρ. Λυμπέρη ο ίδιος ήταν ο πρώτος που είχε τη σχετική έμπνευση όπως περιγράφεται στο βιβλίο του «Ελληνική Αμυντική Στρατηγική» που είχε εκδοθεί λίγο νωρίτερα)¹² και ουσιαστικά τέθηκε σε ισχύ το 1994-96. Το Δόγμα το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως

⁷Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 219, 236

⁸Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015, σελ 142

⁹Γιάννης Καψής, *Οι 3 Μέρες του Μάρτη*, Αθήνα, Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη, 1990, σελ 27

¹⁰Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Αθήνα, Σιδέρη, 1999, σελ 142

¹¹Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 238-240

¹²Χρήστος Λυμπέρης, *Ονόμαθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 248-249

συνέχεια της παρουσίας της ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο το 1964¹³, αναπτέρωσε το ηθικό των ελληνοκυπρίων, αλλά ενόχλησε σημαντικά την Τουρκία για ευνόητους λόγους, αλλά και τις ΗΠΑ και Αγγλία, εκφράζοντας σχετικές ανησυχίες, θεωρώντας ότι δημιουργούνται κίνδυνος αποσταθεροποίησης και δυσκολίες στην επίλυση του κυπριακού¹⁴. Κάποιοι υποστήριξαν τότε ότι δεν ήταν αναγκαίο αφού ούτως ή άλλως η Ελλάδα εξακολουθούσε να είναι μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις¹⁵. Το Δόγμα που σκοπό είχε να αντιμετωπίσει το άνισο στρατιωτικό ισοζύγιο στην Κύπρο υπέρ της Τουρκίας, ήταν ουσιαστικά ένα αμυντικό «casus belli» από την πλευρά της Ελλάδας εναντίον της τουρκικής επιθετικότητας, επιθετικότητα η οποία αποδεικνύεται μέχρι σήμερα από τις ισχυρές αποβατικές δυνάμεις που διατηρεί η Τουρκία, αλλά και από το είδος των τουρκικών στρατιωτικών τμημάτων που εδρεύουν στη Μεγαλόνησο. Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου εκφράστηκε στην πράξη με τη δημιουργία του ναυστάθμου και της αεροπορικής βάσης στην Λεμεσό και την Πάφο, αντίστοιχα, αλλά κυρίως από την οργάνωση και εκτέλεση κοινών ασκήσεων μεταξύ των δύο χωρών με την επωνυμία «ΤΟΞΟΤΗΣ» και «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ» από το 1994¹⁶.

1.2 Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

Σημαντικό επίσης ζήτημα το οποίο απασχολούσε ιδιαίτερα την Τουρκία εκείνη την εποχή, ήταν η διεθνής Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η Τρίτη διεθνής διάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 1973 και μεταξύ άλλων κυριάρχησε η τάση για αύξηση των χωρικών υδάτων (ή αιγιαλίτιδα ζώνη) των παράκτιων κρατών, κάτι που δε βόλεψε την Τουρκία¹⁷. Στις εργασίες που διήρκησαν περίπου δέκα χρόνια, ένα άλλο σημαντικό θέμα προς καθορισμό ήταν η υφαλοκρηπίδα και ο τρόπος οριοθέτησής της. Γενικά, κατά τη διάρκεια των εργασιών υπήρξαν αντιπαραθέσεις μεταξύ της ελληνικής και τουρκικής πλευράς σε όσα άρθρα της σύμβασης θα είχαν εφαρμογή στο καθεστώς του Αιγαίου, επιδιώκοντας η κάθε πλευρά να περάσει τις θέσεις που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντά της. Οι θέσεις της

¹³ Νίκος Κουρής, *Ελλάδα – Τουρκία Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος*, Αθήνα, Λιβάνη, 1997, σελ 409

¹⁴ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 380-382

¹⁵ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία Σήμερα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1995, σελ 22

¹⁶ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 448-449

¹⁷ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 7

Τουρκίας ουσιαστικά δεν έγιναν δεκτές και έτσι το τελικό κείμενο της σύμβασης στο σύνολό του περιείχε ευνοϊκές διατάξεις για τα ελληνικά συμφέροντα¹⁸.

Με τη διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, καθιερώθηκε και εθιμικά ο θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), ο οποίος εκτείνεται 200 ν.μ. από τις ακτές ενός κράτους. Η ΑΟΖ πέραν του βυθού και του υπεδάφους περιλαμβάνει τους φυσικούς πόρους που υπέρκεινται των υδάτων του βυθού και συγκεκριμένα την οικονομική εξερεύνηση - εκμετάλλευση, ενώ το κράτος οφείλει να μεριμνά για την προστασία της ΑΟΖ. Αν και κατά τη διάσκεψη συζητήθηκε η πιθανότητα κατάργησης της υφαλοκρηπίδας λόγω της δημιουργίας της ΑΟΖ, αυτό τελικά δεν πραγματοποιήθηκε¹⁹. Επιπλέον στην παράγραφο 3 του άρθρου 121, προβλέφθηκε ότι οι βράχοι που δεν μπορούν να συντηρήσουν οικονομική ζωή ή ανθρώπινη διαβίωση, δεν θα έχουν υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι οι βράχοι δεν μπορούν να έχουν αιγιαλίτιδα και συνορεύουσα ζώνη, ενώ η παραπάνω αναφορά περί οικονομικής ζωής και ανθρώπινης διαβίωσης τυγχάνει πολλών ερμηνειών και μπορεί να μεταβάλλεται. Πέραν των ουσιαστικών άρθρων της σύμβασης, προβλέφθηκε με το άρθρο 287, τα συμβαλλόμενα κράτη προκειμένου να επιλύουν τυχόν διαφορές, να επιλέξουν κατά την επικύρωση της σύμβασης το όργανο στο οποίο θα καταφεύγουν μεταξύ, του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, του νέου Διεθνούς Δικαστηρίου που ιδρύθηκε για το Δίκαιο της Θάλασσας, Διαιτητικού Δικαστηρίου, και Ειδικού Διαιτητικού Δικαστηρίου. Η Ελλάδα επέλεξε το νέο Διεθνές Δικαστήριο που ιδρύθηκε σύμφωνα με το Παράρτημα VI της Διεθνούς Σύμβασης που έχει την έδρα του στο Αμβούργο, αν και αυτή η επιλογή μπορεί να τροποποιηθεί κατά την κρίση της χώρας²⁰.

Η Τουρκία όπως αναφέρθηκε, αν και συμμετείχε στις διεργασίες της διάσκεψης, τελικά ψήφισε κατά της σύμβασης μαζί με άλλες τρεις χώρες. (ΗΠΑ, Ισραήλ, Βενεζουέλα). Υπέρ της συμφωνίας ψήφισαν 130 κράτη, ενώ 17 απείχαν²¹. Τα σημαντικότερα στοιχεία με τα οποία διαφωνούσε η Τουρκία ήταν η καταγραφή του μέχρι τότε εθιμικού κανόνα των 12 ν.μ. ως εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης, η επανάληψη ως οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης με βάση την αρχή της μέσης απόστασης, ο ενιαίος ορισμός του νησιού για όλες τις κατηγορίες νησιωτικών

¹⁸Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 237, 439

¹⁹Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 249

²⁰Νικόλαος Πουλαντζάς, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σταμούλη, 2007, σελ 75, 109

²¹Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 443

μορφωμάτων, η θέσπιση ότι όλα τα νησιά πλην βράχων διαθέτουν ΑΟΖ, θαλάσσιες ζώνες, υφαλοκρηπίδα και αιγιαλίτιδα ζώνη και τέλος η απαγόρευση της σύμβασης για κεκαλυμμένες επιφυλάξεις²².

Η Σύμβαση προέβλεπε ότι θα ετίθεντο σε ισχύ ένα χρόνο μετά την επικύρωση της από το 60^ο συμβαλλόμενο κράτος, κάτι το οποίο έγινε στις 16 Νοεμβρίου του 1993 από τη Γουιάνα. Το τελευταία προκάλεσε ένταση μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας με τη δεύτερη να καλλιεργεί πολεμικό κλίμα²³. Η Ελλάδα με καθυστέρηση δεκατριών ετών²⁴ επικύρωσε ομόφωνα στη Βουλή τη διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας το Μάιο του 1995. Σε σχετική ελληνική δήλωση τα κυριότερα σημεία ήταν ότι η Ελλάδα διατηρούσε το δικαίωμα σε τόπο και χρόνο να ασκήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα, ενώ μπορούσε σε κάποιες περιπτώσεις να ορίσει μονομερώς τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας για άσκηση δικαιώματος «διέλευσης transit». Η Τουρκία αντέδρασε στην ελληνική δήλωση λέγοντας μεταξύ άλλων ότι η διεθνής σύμβαση δεν επηρέαζε τα δικαιώματα και συμφέροντα της Τουρκίας, θα αντιδρούσε σε μονομερείς ενέργειες και ότι όλα τα στενά της διεθνούς ναυσιπλοΐας υπάγονται στο καθεστώς «διέλευσης transit»²⁵.

Η διεθνής Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας είχε οξύνει τις τουρκικές ανησυχίες και τα παραπάνω ήταν απλά το προοίμιο αυτών που θα ακολουθούσαν στη συνέχεια.

1.3 12 ν.μ. και «Casus Belli» (1994 – 1995)

Η Ελλάδα, στο πλαίσιο της εφαρμογής του εθιμικού κανόνα των 12 ν.μ. διατηρούσε πριν από την υπογραφή της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1982, το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών της υδάτων (ΧΥ). Σε αυτό το πλαίσιο, η Τουρκία είχε ήδη διακηρύξει επίσημα από τις 12 Ιουνίου του 1974, ότι πιθανή επέκταση των ΧΥ της Ελλάδας στα 12 ν.μ. θα ήταν αιτία πολέμου, αφού το Αιγαίο θα μετατρέπονταν σε «ελληνική λίμνη», κάτι το οποίο επαναλάμβαναν κατά καιρούς Τούρκοι αξιωματούχοι²⁶. Η τουρκική αντίδραση προκλήθηκε από ελληνικές σκέψεις το 1963 για επέκταση των ΧΥ στα 12 ν.μ., κάτι το οποίο επανήλθε και τον Μάρτιο

²² Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαριθμητικά των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 25

²³ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 443

²⁴ Χρήστος Λυμπερης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 162

²⁵ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 444-445

²⁶ Carol Migdalovitz, *CRS Report 97-799, Greece and Turkey: Aegean Issues Background and Recent Developments*, 1997, σελ 3

του 1974²⁷. Η παραπάνω τουρκική στάση, σε συνδυασμό με την ύπαρξη της Στρατιάς Αιγαίου και άλλων τουρκικών στρατιωτικών κινήσεων, καλλιέργησε από τότε στην Ελλάδα την αίσθηση της απειλής στο γενικότερο πλαίσιο αναθεώρησης του «status quo» στο Αιγαίο από πλευράς Τουρκίας²⁸.

Η Ελλάδα από το 1936 καθόρισε τα ΧΥ της στα 6 ν.μ. από τις ακτές της, κάτι που η Τουρκία αποδέχτηκε με τη στάση της. Η Τουρκία από το 1956 είχε εκφραστεί υπέρ της αύξησης των ΧΥ γενικά στα 12 ν.μ., και τελικά επέκτεινε και αυτή τα ΧΥ της σε 6 ν.μ. το 1964²⁹. Η Τουρκία αν και στο Αιγαίο διατηρεί ΧΥ 6 ν.μ., τόσο στη Μαύρη θάλασσα όσο και στις ακτές της Μεσογείου απέναντι από την Κύπρο έχει καθορίσει τα χωρικά της ύδατα στα 12ν.μ. στο πλαίσιο της αρχής της αμοιβαιότητας. Παρά δε την απόσυρση από την Ελλάδα των αντιρρήσεων για την τελωνειακή ένωση της Τουρκίας με την Ε.Ε. τον Μάρτιο του 1995 (κατόπιν δέσμευσης της Ε.Ε. για έναρξη διαπραγματεύσεων εισόδου της Κύπρου στην Ε.Ε. μετά τη διακυβερνητική του 1997), η τουρκική Βουλή στις 8 Ιουνίου του 1995, εξουσιοδότησε την κυβέρνηση Τσιλέρ να λάβει οιαδήποτε πρωτοβουλία ακόμα και την κήρυξη πολέμου, αν η Ελλάδα επέκτεινε τα ΧΥ στα 12 ν.μ.³⁰. Το «casus belli» αντίκειται στο άρθρο 2, παράγραφος 4 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με το οποίο όλα τα κράτη μέλη πρέπει να απέχουν από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ή πολιτικής ανεξαρτησίας άλλου κράτους³¹. Στο τουρκικό ψήφισμα για το «casus belli», μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι: «..τα ΧΥ των δύο χωρών καθορίστηκαν στα 3 ν.μ. με τη συνθήκη της Λωζάννης και η Ελλάδα επέκτεινε τα ΧΥ της σε 6 ν.μ. το 1936 αποκτώντας έτσι το 43,68% του Αιγαίου ενώ με την ανάλογη τουρκική επέκταση αντιστοιχεί στην Τουρκία μόνο το 7% του Αιγαίου. Η Τουρκία έχει ζωτικά συμφέροντα στο Αιγαίο. Η τουρκική εθνοσυνέλευση αν και ελπίζει η Ελλάδα να μην επεκτείνει τα ΧΥ της πέραν των 6 ν.μ., εκχωρεί στην τουρκική κυβέρνηση όλες τις αρμοδιότητες περιλαμβανομένων και αυτών από στρατιωτικής άποψης προκειμένου να υπερασπίσει τα ζωτικά συμφέροντα της χώρας». Το ψήφισμα χαρακτηριζόταν από λογικά κενά και απλουστεύσεις, η δε απειλή πολέμου δεν αφορούσε παραβίαση της διεθνούς νομιμότητας αλλά απευθυνόταν σε ένα κράτος που θα ασκούσε νόμιμα δικαιώματα.

²⁷ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 253

²⁸ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 25

²⁹ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 253-256

³⁰ Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Αθήνα, Σιδέρη, 1999, σελ 144, 161-162

³¹ Νικόλαος Πουλιαντζάς, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σταμούλη, 2007, σελ 141

Άλλωστε ακόμα και οι χώρες που δεν ψήφισαν υπέρ της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας έχουν εφαρμόσει τα 12 ν.μ. και μόνο η Ελλάδα δεν το έχει κάνει μέχρι σήμερα³² (τα 148 δε από τα 152 παράκτια κράτη που ψήφισαν τη σύμβαση έχουν ΧΥ στα 12 ν.μ.. Τα άλλα 3 δεν μπορούν να επεκταθούν στα 12 ν.μ. λόγω γεωγραφικών περιορισμών³³).

Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι ανέκαθεν ήταν «επίμονος αντιρρησίας» ως προς την επέκταση των ΧΥ στα 12 ν.μ. και για αυτό δεν μπορεί να ισχύσει ο εθιμικός κανόνας, κάτι το οποίο όμως είναι ψευδές αφού όχι μόνο η ίδια είχε εκφραστεί στο παρελθόν υπέρ των 12 ν.μ. (1956), αλλά την έχει εφαρμόσει επιλεκτικά. Επιπλέον ισχυρίζεται, ότι το Αιγαίο αποτελεί κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα και τα παράκτια κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται, κάτι το οποίο ισχύει πλην όμως αφορά στη συνεργασία των κρατών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, της αλιείας, των ζώντων πόρων και της θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας και δεν αφορά στην άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων³⁴.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί, ότι πριν από την επίσημη έκφραση του «casus belli», ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Σοϊσάλ, στις 23 Οκτωβρίου 1994, είχε κάνει δημόσια δήλωση απειλής πολέμου αν η Ελλάδα επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα, ενώ οι αμερικανικές αρχές είχαν μεταφέρει στις αντίστοιχες ελληνικές την πληροφορία ότι η Τουρκία ανέμενε επέκταση των ελληνικών ΧΥ μετά την 16^η Νοεμβρίου 1994. Οι ΗΠΑ δε, προέτρεπαν την Ελλάδα να μην προχωρήσει σε επέκταση των ΧΥ³⁵. Από στρατιωτικής πλευράς, η Τουρκία διατήρησε αυξημένη αεροπορική παρουσία στο Αιγαίο το δεύτερο εξάμηνο του 1994, παρέτεινε τη θητεία σε μια ΕΣΣΟ το φθινόπωρο του ίδιου έτους³⁶, μετέφερε τη μεγάλης κλίμακας αεροναυτική άσκηση «DENİZ KURDU» (Θαλασσόλυκος) από τον Εύξεινο Πόντο στο Αιγαίο το χρονικό διάστημα από 14 έως 24 Νοεμβρίου 1994 και ενίσχυσε τις κατοχικές δυνάμεις της στην Κύπρο³⁷. Λόγω της τουρκικής άσκησης σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε από 17 έως 19 Νοεμβρίου (με πρωτοβουλία του τότε Α/ΓΕΕΘΑ Ναύαρχου Χρ. Λυμπέρη

³² Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 445-447

³³ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαριθμητικά των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 20

³⁴ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 258-260

³⁵ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία Σήμερα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1995, σελ 23

³⁶ Η παράταση της θητείας πιθανότατα σχετιζόταν και με τις συνεχιζόμενες ευρείας κλίμακας επιχειρήσεις εναντίον του ΡΚΚ

³⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 91-92, 96-97, 115-116

χωρίς να έχει ενημερωθεί ο Έλληνας ΥΕΘΑ) έκτακτη άσκηση, στον ίδιο γεωγραφικό χώρο, με την επωνυμία «NEAPXOS-94»³⁸.

1.4 Πρόγραμμα Εποικισμού Νησίδων Αιγαίου και Corinne/Natura

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που ενέτεινε τις τουρκικές ανησυχίες εκείνη την εποχή ήταν το πρόγραμμα εποικισμού ορισμένων βραχονησίδων στο Αιγαίο. Συγκεκριμένα τον Νοέμβριο του 1995 τέθηκε σε εφαρμογή με τη συμμετοχή των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας, Αιγαίου και Ναυτιλίας, ένα πρόγραμμα εποικισμού 10 βραχονησίδων του Αιγαίου εντός των ελληνικών ΧΥ. Στόχος ήταν οι βραχονησίδες να αποκτήσουν ζωή, να γίνουν ενέργειες προστασίας του περιβάλλοντος και να προστατευτεί η πανίδα και η χλωρίδα³⁹. Το πρόγραμμα περιελάμβανε τη δημιουργία μικρών υποδομών, όπως μικρά καταφύγια 2-3 ατόμων, επισκευή ή ανέγερση μικρών κτισμάτων, παρεκκλησίων, υδατοδεξαμενών, πετρελαιοδεξαμενών, μικρών λιμενίσκων και ιστό για την ύψωση της ελληνικής σημαίας. Ο τότε ΥΦΕΘΑ Μανώλης Μπετενιώτης είχε προβεί σε σχετικές δηλώσεις, ενώ και ο ελληνικός τύπος σχολίασε το όλο θέμα θετικά. Η πρώτη φάση περιελάμβανε την αναγνώριση των ήδη υπάρχουσών υποδομών και τον καθορισμό των αναγκαίων έργων, ενώ η δεύτερη φάση θα ξεκινούσε την άνοιξη του 1996⁴⁰. Για τις ανάγκες χρηματοδότησης του προγράμματος, συντάχθηκε και εστάλη φάκελος μέσω του Υπουργείου Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενδιαφέρον εποικισμού εκδηλώθηκε από 1200 αλλοδαπούς πολίτες και 500 Έλληνες⁴¹.

Το πρόγραμμα αφορούσε τις βραχονησίδες Τοκμάκια (Ν. Λέσβου), Πασάς και Βάτος (Ν. Χίου), Νίμος, Φαρμακονήσι, Καλόλιμνος, Σαρία, Στρογγύλη (Ν. Δωδεκανήσου κοντά στη Σύμη, Λέρο, Κάλυμνο, Κάρπαθο και Καστελόριζο, αντίστοιχα), Αντικύθηρα (Ν. Αττικής), Γαυδοπούλα (Κρήτης) και Αλκυονίδες Νήσοι (Κορινθιακός κόλπος). Οι πρώτοι δέκα ενδιαφερόμενοι εγκαταστάθηκαν σε 4 από τα παραπάνω νησιά (Πασάς, Βάτος, Καλόλιμνος και Φαρμακονήσι)⁴².

Το πρόγραμμα προφανώς σχετιζόταν με τις ρυθμίσεις της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και τη δυνατότητα καθορισμού ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας σε

³⁸ Χρήστος Λυμπερης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 403

³⁹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 47

⁴⁰ Χρήστος Λυμπερης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 382-383

⁴¹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 47

⁴² Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 472-473

βράχους οι οποίοι έχουν οικονομική ζωή ή συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση. Ωστόσο από τους προαναφερθέντες βράχους αυτό είχε αξία μόνο για τη Γαυδοπούλα, τα Αντικύθηρα και τη Στρογγύλη, καθώς οι υπόλοιπες βραχονησίδες καλύπτονταν από άλλα γειτονικά ελληνικά νησιά⁴³.

Η Τουρκία από την πλευρά της δεν έμεινε απαθής. Ο τουρκικός τύπος έκανε αρνητικές αναφορές στο ελληνικό πρόγραμμα εποίκισμού, ενώ με τεχνητές διαρροές κοινοποίησε την πρόθεση του τουρκικού ΓΕΝ να προχωρήσει σε χαρτογράφηση όλων των βραχονησίδων που βρίσκονταν πλησίον των τουρκικών ΧΥ⁴⁴. Ο δε Τούρκος Α/ΓΕΝ αποκάλυψε (29 Ιαν 1996) ότι το πρόγραμμα εποίκισμού των βραχονησίδων επιτάχυνε από τουρκικής πλευράς τη μελέτη ως προς το νομικό καθεστώς βραχονησίδων στο Αιγαίο που δεν αναφέρονταν ονομαστικά στις συνθήκες Λωζάννης και Παρισίων, πρωτοβουλία που είχε ξεκινήσει ο ίδιος πολύ πριν από την κρίση των Ιμίων⁴⁵. Κρίνεται δε σκόπιμο να αναφερθεί εδώ, ότι κατά την κρίση των Ιμίων, η Τουρκία στη δεύτερη ρηματική διακοίνωση που εξέδωσε, αναφέρεται στην προσπάθεια της Ελλάδας για τον εποίκισμό των βραχονησίδων, ενώ σχετικές αναφορές γίνονται και στα αμερικανικά τηλεγραφήματα⁴⁶.

Πέραν των ανωτέρω, αξίζει να αναφερθεί ότι το 1984 μέσω των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Ελλάδα εγκαινίασε οικονομικό ερευνητικό πρόγραμμα των νήσων Αρκών και Λειψών το οποίο εντάχθηκε στο ειδικό πρόγραμμα «CORRINE», με σκοπό την προστασία σε οικολογικά ζητήματα και στο οποίο περιλαμβάνονταν πολλές κοντινές βραχονησίδες μεταξύ αυτών και τα Ίμια. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, διευρυμένο, με τίτλο «Λειψοί, Αρκοί, Αγαθονήσι και νησίδες», ενσωματώθηκε μετέπειτα στο νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα «NATURA 2000». Τόσο στην πρώτη φάση όσο και στη δεύτερη φάση, η Τουρκία ουδέποτε προέβαλε κάποια αντίδραση⁴⁷.

⁴³ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαριθμητικά των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 48

⁴⁴ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 48

⁴⁵ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 384

⁴⁶ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 121, 124

⁴⁷ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 25 και Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 376

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Πολιτικοκοινωνική Κατάσταση Τουρκίας

2.1 Πολιτικές Εξελίξεις στην Τουρκία πριν την Κρίση

Η αξιολόγηση των ελληνοτουρκικών σχέσεων - εντάσεων – κρίσεων, όπως και αυτή των Ιμίων, δεν μπορεί να γίνει σωστά, αν δεν συνεξεταστούν οι εκάστοτε πολιτικοκοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στις δύο χώρες και κυρίως στη γειτονική Τουρκία. Αυτό όχι μόνο γιατί η Τουρκία διαχρονικά συνηθίζει να εξάγει τα προβλήματά της τόσο για τον αποπροσανατολισμό όσο και για τη συσπείρωση του τουρκικού λαού, αλλά και γιατί πιεζόμενη από εσωτερικά προβλήματα λειτουργεί σπασμωδικά και αψυχολόγητα στη σχέση της με την Ελλάδα.

Την εποχή της κρίσης των Ιμίων και γενικότερα τη δεκαετία του '90, στην Τουρκία κυριαρχούσε πολιτική αστάθεια. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 1991-2002 η Τουρκία γνώρισε 6 κυβερνήσεις και 5 πρωθυπουργούς⁴⁸. Η πολιτική αστάθεια σχετίζεται με την πολιτική ανωριμότητα των Τούρκων πολιτικών η οποία εκφράστηκε από τον ίδιο τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ (Πρόεδρο της Τουρκίας κατά την κρίση των Ιμίων) σε ομιλία του το 2003 στο αμερικανικό Πανεπιστήμιο Κορνέλ όπου μεταξύ άλλων είπε ότι *«το χθες είναι χθες, το σήμερα είναι σήμερα και το αύριο είναι αύριο»*. Η παραπάνω δήλωση-φράση που χρησιμοποιείται ενίοτε και από τον τουρκικό λαό⁴⁹, εμπεριέχει ουσιαστικά ιστορική, ηθική και πολιτική επιλεκτική μνήμη και σταθερότητα, γεγονός που μπορεί να εξηγήσει σε μεγάλο βαθμό τις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις της Τουρκίας σε σχέση με τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας μας.

Για να δοθεί όμως σωστά η διάσταση της πολιτικής αστάθειας στην Τουρκία εκείνη την εποχή, θα πρέπει να περιγραφεί το πολιτικό σκηνικό πριν την κρίση των Ιμίων. Το 1991 στις εκλογές αναδείχθηκε πρώτο κόμμα το Κόμμα του Ορθού Δρόμου του Ντεμιρέλ και η κυβέρνησή του σχηματίστηκε σε συνεργασία με το Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα (διάδοχο κόμμα του κεμαλικού κόμματος) του καθηγητή Ερντάλ Ινονού. Σε εκείνες τις εκλογές το Ισλαμικό Κόμμα της Ευημερίας (ή Ρεφάχ) του Ερμπακάν έλαβε σημαντικό ποσοστό (17%). Μετά τον ξαφνικό θάνατο του Οζάλ το 1993 από καρδιακή προσβολή, ο Ντεμιρέλ ανέλαβε Πρόεδρος της Τουρκίας στις 16 Μαΐου 1993⁵⁰, παραδίδοντας την Πρωθυπουργία στην Τανσού

⁴⁸ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 72

⁴⁹ Ετζέ Τεμελκουράν, *Τουρκία Παραφροσύνη και Μελαγχολία*, Αθήνα, Καστανιώτη, 2017, σελ 37-39

⁵⁰ William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016, σελ 239

Τσιλέρ, καθηγήτρια οικονομικών. Τον Σεπτέμβριο του 1995 κατέρρευσε η κυβέρνηση συνασπισμού και στις 5 Οκτωβρίου δόθηκε προεδρική εντολή για κυβέρνηση μειοψηφίας από το Κόμμα του Ορθού Δρόμου και το εθνικιστικό κόμμα MHP, η οποία όμως καταψηφίστηκε στις 15 Οκτωβρίου και αποφασίστηκαν εκλογές. Τον Δεκέμβριο του 1995 πρώτο κόμμα αναδείχθηκε το Ρεφάχ του Ερπακάν και ξεκίνησε διαδικασίες σχηματισμού κυβέρνησης, με την Τσιλέρ να εκτελεί χρέη υπηρεσιακής Πρωθυπουργού, καθήκοντα τα οποία εκτελούσε και κατά την κρίση των Ιμιών. Εν μέσω μεγάλων πολιτικών ανταγωνισμών τον Μάρτιο του 1996 δημιουργήθηκε η κυβέρνηση συνασπισμού του Γιλμάζ που διαλύθηκε καθόσον ο Γιλμάζ δεν κάλυψε την Τσιλέρ σε κατηγορίες για σκάνδαλα διαφθοράς στα οποία φερόταν να εμπλέκεται η ίδια και ο άντρας της⁵¹. Τον Ιούλιο του 1996 ο ισλαμιστής Ερπακάν σχημάτισε κυβέρνηση με την Τσιλέρ (ανέλαβε αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης) κάτι που εξέπληξε και προβλημάτισε το στρατιωτικό κατεστημένο στην Τουρκία⁵².

Η Τσιλέρ ήταν η πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργός της Τουρκίας⁵³ μιας χώρας μουσουλμανικής, κάτι το οποίο θεωρήθηκε ιδιαίτερο ορόσημο. Η ανάληψη της Πρωθυπουργίας από την Τσιλέρ η οποία και θεωρούνταν φιλελεύθερη, δημιούργησε μεγάλες ελπίδες. Ωστόσο η ίδια δεν είχε πολιτική πείρα και δη εισαγόμενη από τις ΗΠΑ, ενώ είχε περιορισμένο έλεγχο στο κόμμα της, κάτι που ήταν στα μειονεκτήματά της⁵⁴. Σύντομα έδειξε υπερβολικό εθνικισμό, ενώ τα σκάνδαλα διαφθοράς για τα οποία φερόταν να εμπλέκεται προβλημάτιζαν τον στρατό. Από την άλλη όμως πλευρά φαινόταν ως η μόνη πολιτική δύναμη ικανή να αντισταθεί στις προθέσεις του πολιτικού Ισλάμ⁵⁵.

Η πολιτική κρίση που είχε ξεκινήσει με την κατάρρευση του πολιτικού συνασπισμού τον Σεπτέμβριο του 1995, συνεχίστηκε λόγω της αδυναμίας σχηματισμού ισχυρής κυβέρνησης και κορυφώθηκε με την ανάδειξη τον ισλαμιστών ως πρώτο κόμμα στις εκλογές της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1995, παραμονή της προσάραξης του τουρκικού φορτηγού πλοίου στα Ίμια. Κατά δε την κρίση των Ιμιών οι πολιτικοί αρχηγοί όλων των κομμάτων στην προσπάθειά τους να κερδίσουν και την εύνοια του

⁵¹ William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016, σελ 240

⁵² Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Αθήνα, Σιδέρη, 1999, σελ 144, 161-162

⁵³ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία Σήμερα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1995, σελ 78

⁵⁴ William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016, σελ 239

⁵⁵ Hamit Bozarslan, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, Αθήνα, Σαββάλας, 2008, σελ 97-98

στρατιωτικού κατεστημένου - που μπορούσε να χειραγωγήσει τις πολιτικές εξελίξεις και είχε σημαντική επιρροή στο λαό - εξέφραζαν υψηλές εθνικιστικές κορόνες και φιλοπολεμικές λύσεις⁵⁶.

Στην Τουρκία την εποχή εκείνη στα παρασκήνια της πολιτικής ζωής κινούνταν όπως πάντα το λεγόμενο «Βαθύ Κράτος». Με τη φράση «Βαθύ Κράτος» (Derin Devlet), εννοείται στην Τουρκία ένας παράλληλος μυστικός κρατικός μηχανισμός ο οποίος ελέγχεται από αξιωματούχους (με κυρίαρχο ρόλο αυτό των στρατιωτικών) και επεμβαίνει, καθορίζει και ρυθμίζει καταστάσεις σύμφωνα με αυτό που θεωρεί σωστό για την προάσπιση των τουρκικών εθνικών συμφερόντων. Το «Βαθύ Κράτος» έγινε γνωστό όταν ξέσπασε το 1996 το σκάνδαλο «Σουσουρλούκ» στην ομώνυμη περιοχή, όπου σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα, βρέθηκαν στα συντρίμια ο υποδιευθυντής ασφαλείας Κωνσταντινούπολης, ένα καταζητούμενο για ποινικά αδικήματα στέλεχος των Γκρίζων Λύκων και ένας Τούρκος Βουλευτής που φερόταν υπεύθυνος για δολοφονίες Κούρδων στη ΝΑ Τουρκία⁵⁷. Από το περιστατικό γινόταν αντιληπτή η σχέση κράτους και υποκόσμου, αλλά και η έλλειψη οιοδήποτε ηθικού ελιγμού σε ό,τι έχει να κάνει με το κρατικό-εθνικό συμφέρον. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά το τροχαίο, η Τσιλέρ είχε δηλώσει ότι *«εκείνοι που τραβούν τη σκανδάλη και εκείνοι που πλήττονται από σφαίρες για χάρη του έθνους, της πατρίδας και του κράτους αξίζουν το σεβασμό και κάθε τιμή. Δε μπορούμε να πούμε κάτι άλλο»*⁵⁸.

Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι σημαντικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις και στα εθνικά θέματα έπαιζε τότε το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας (ΣΕΑ), το οποίο δημιουργήθηκε κατά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1960 και ενδυνάμωσε σημαντικά το ρόλο του αμέσως μετά το πραξικόπημα του 1980⁵⁹. Κατά τον Hamit Bozarslan τη δεκαετία του '90, το «Βαθύ Κράτος» συνίστατο ουσιαστικά από τον τουρκικό στρατό, το ΣΕΑ και το Συνταγματικό Συμβούλιο. Την περίοδο της κρίσης των Ιμίων, ο κορμός του ΣΕΑ αποτελούνταν από τους αρχηγούς του στρατού και το σύνταγμα όριζε ότι ο ρόλος του ήταν να συμβουλευεί την πολιτική εξουσία η οποία όφειλε να δίνει προτεραιότητα στις συμβουλές αυτές⁶⁰.

⁵⁶ Νικόλαος Παούνης, *Τμια 1996 "O Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 214

⁵⁷ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 135, 451

⁵⁸ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 64

⁵⁹ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 64-65

⁶⁰ Hamit Bozarslan, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, Αθήνα, Σαββάλας, 2008, σελ 118

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η Τουρκία ούτε τότε αλλά ούτε και μέχρι σήμερα έχει καταφέρει να γίνει μια δημοκρατία δυτικού τύπου⁶¹.

2.2 Κοινωνική Κατάσταση Τουρκίας τη Δεκαετία του '90

Η τουρκική κοινωνία όπως όλες οι κοινωνίες, χειραγωγείται και πορεύεται εν πολλοίς με τους εθνικιστικούς μύθους της⁶². Είναι δε γενικά αποδεκτό ότι διαχρονικά η τουρκική κοινωνία χαρακτηρίζεται από τρία βαθιά κοινωνικά ρήγματα, το εθνοτικογλωσσικό (μεταξύ Τούρκων και Κούρδων), το δογματικό (μεταξύ Σουνιτών και Αλεβιτών) και το κοινωνικοπολιτισμικό [μεταξύ των συντηρητικών και των εκσυγχρονιστών (κοσμικών/φιλελεύθερων)]⁶³.

Εκείνη την εποχή στην τουρκική κοινωνία κυριαρχούσε προβληματισμός λόγω των εσωτερικών πολιτικών προβλημάτων, του κουρδικού ζητήματος, αλλά και της ανόδου του Πολιτικού Ισλάμ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξάνεται ο φόβος ότι η Ελλάδα θα εκμεταλλευόταν τη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία για να πετύχει τους στόχους της αν και το τελευταίο μετριαζόταν εν πολλοίς λόγω της ασθένειας του Έλληνα Πρωθυπουργού που νοσηλευόταν στο Ωνάσειο⁶⁴.

Η άνοδος των ισλαμιστών δημιουργούσε σε μεγάλο μέρος του τουρκικού λαού και κυρίως στο στρατιωτικό κατεστημένο προβληματισμό. Κάποιοι δε, έβλεπαν φονταμενταλιστικές απειλές όπως επιβολή ισλαμικού νόμου, απαγόρευση στην κατανάλωση αλκοόλ, κατάργηση των τόκων στις τραπεζικές συναλλαγές και άλλες καινοτομίες του Πολιτικού Ισλάμ⁶⁵. Η γυναίκα του Ερπακάν - του οποίου τα κόμματα είχαν απαγορευτεί δύο φορές στο παρελθόν (1971 και 1980) - φορούσε μαντήλα, ενώ από το 1994 δήμαρχος Κωνσταντινούπολης ήταν ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν⁶⁶. Η δεκαετία του '90 σημαδεύτηκε στην Τουρκία και από πλήθος πολιτικών δολοφονιών που λόγω του μεγάλου αριθμού τους τα κόκκινα γαρύφαλλα είχαν γίνει πραγματικά περιζήτητα (χρησιμοποιούνται στις κηδείες). Δολοφονήθηκαν δημοσιογράφοι, επιστήμονες, εκπρόσωποι του κοσμικού κράτους, ενώ σε ένα

⁶¹ Κ. Υφαντής, Συνέντευξη στον Π. Καρβουνόπουλο, <https://www.militaire.gr/i-televtaia-quot-zaria-quot-toy-erntogan-se-kypro-kai-aigaio-o-kathigitis-k-yfantis-mila-gia-ta-ellinotoyrkika/>, ανάκτηση 9 Οκτ 2019

⁶² John Mearsheimer, *Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα*, Αθήνα, Πατάκη, 2011, σελ 121

⁶³ Κων/νος Φύλης, *Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν*, Αθήνα, Παπαδόπουλος, 2017, σελ 15-20

⁶⁴ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 25

⁶⁵ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 17-18

⁶⁶ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 65-66

περιστατικό στη Σεβάστεια κήκαν ζωντανοί 37 διανοούμενοι σε ξενοδοχείο από θρησκευτικούς εξτρεμιστές⁶⁷.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος που επηρέαζε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ιδιαίτερα εκείνη την εποχή ήταν το κουρδικό ζήτημα. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 το τουρκικό Γενικό Επιτελείο Στρατού προχώρησε επίσημα στην διεξαγωγή ενός «πολέμου χαμηλής ισχύος», θεωρώντας ότι το αντάρτικο του PKK ήταν η «εικοστή ένατη κουρδική εξέγερση». Η κυβέρνηση χειριζόταν το κουρδικό θέμα όχι ως πολιτικό αλλά καθαρά ως τρομοκρατικό. Δεκάδες χωριά και πόλεις στην ΝΑ Τουρκία όπως η Λίτσε, η Σιρνάκ, η Τσίζρε κ.α. ισοπεδώθηκαν οδηγώντας σε μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών (περίπου 3 εκατομμύρια Κούρδων), ενώ δεκάδες χιλιάδες Τούρκοι στρατιώτες έλαβαν μέρος σε επιχειρήσεις στην ΝΑ Τουρκία και στο Ιράκ. Οργανώθηκε από το τουρκικό κράτος ειδική παραστρατιωτική οργάνωση με την επωνυμία Hizbullahi η οποία προχώρησε σε χιλιάδες δολοφονίες Κούρδων, και όταν ο ρόλος της αποκαλύφθηκε, ο Τούρκος Πρόεδρος Ντεμιρέλ δήλωσε: «Για να εγγυηθεί την ασφάλειά του το κράτος έχει το δικαίωμα να παραβεί τις συνήθεις διαδικασίες»⁶⁸. Παρά δε τις προσπάθειες του Οζάλ το 1993 να προχωρήσει σε διαπραγματεύσεις με το PKK, ο κουρδικός αγώνας το διάστημα από το 1991 έως το 2002 γνώρισε τη φονική του κορύφωση την περίοδο 1992-1994, η δε Τσιλέρ ως Πρωθυπουργός είχε ανακοινώσει επίσημα ότι το κράτος διέθετε λίστα με χρηματοδότες του PKK, δήλωση την οποία ακολούθησε σειρά δολοφονιών Κούρδων επιχειρηματιών⁶⁹. Την τριετία 1992-94 οι συγκρούσεις ήταν τόσο σφοδρές και οι απώλειες και από τις δύο πλευρές τεράστιες που το 1995 οι ανυπότακτοι στην Τουρκία πλησίαζαν τις 500.000, ενώ ομάδα Τούρκων υπαξιωματικών που υπηρετούσε στο Ντιγιαρμπακίρ έστειλε επιστολή στην Τσιλέρ, αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι κάποιοι από τους στρατιώτες που επανδρώνουν φυλάκια δίνουν το μισθό τους στο τέλος του μήνα σε Κούρδους αντάρτες, ως δωροδοκία για να αποφύγουν επιθέσεις του PKK. Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι το κουρδικό ζήτημα ήταν σε έξαρση την περίοδο της κρίσης των Ιμίων, ενώ οι ελληνοτουρκικές σχέσεις επηρεάζονταν και από αυτό, αν λάβει κανείς υπόψη ότι το καλοκαίρι του 1991 επισκέφθηκαν τον Οτσαλάν στην κοιλάδα Μπεκάα Κύπριοι πολιτικοί και δημοσιογράφοι και τον Οκτώβριο του 1991 έγινε η πρώτη ελληνική διακομματική κοινοβουλευτική παρουσία (4 Βουλευτές) επίσης στην

⁶⁷ Ετζέ Τεμελκουράν, *Τουρκία Παραφροσύνη και Μελαγχολία*, Αθήνα, Καστανιώτη, 2017, σελ 121-122

⁶⁸ Hamit Bozarslan, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, Αθήνα, Σαββάλας, 2008, σελ 100-102

⁶⁹ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 58-62

κοιλάδα Μπεκάα. Επιπλέον τον Νοέμβριο του 1993 αντιπροσωπεία Ελλήνων Βουλευτών από 3 πολιτικά κόμματα επισκέφθηκε την κουρδική πόλη Λίτσε στην ΝΑ Τουρκία (στη συγκεκριμένη πόλη συστάθηκε το 1978 το Εργατικό Κουρδικό Κόμμα⁷⁰) την οποία είχε ισοπεδώσει ο τουρκικός στρατός, τον Ιανουάριο του 1994 ομάδα Ελλήνων Βουλευτών επισκέφθηκε την Ίμβρο μετά από 80 χρόνια, τον Ιούνιο του ίδιου έτους επισκέφθηκαν εκ νέου τον Οτσαλάν Έλληνες Βουλευτές (7 τον αριθμό) οι οποίοι και παραβρέθηκαν στα εγκαίνια του Εξόριστου Κοινοβουλίου του Κουρδιστάν στη Χάγη, ενώ στις 10 Απριλίου 1997, 186 Βουλευτές από όλα σχεδόν τα κόμματα απηύθυναν πρόσκληση στον ηγέτη του κουρδικού κινήματος να επισκεφθεί την Ελλάδα⁷¹. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι την επίμαχη χρονιά της κρίσης των Ιμίων η Τουρκία είχε να αντιμετωπίσει στο εσωτερικό της ένα κουρδικό κίνημα σε έξαρση, το οποίο έβρισκε απήχηση στον προαιώνιο εχθρό της, την Ελλάδα.

Σε ό,τι αφορά στην τουρκική οικονομία αυτή δεν είχε μείνει ανεπηρέαστη από την πολιτική αστάθεια. Η δεκαετία του 1990 κατά γενική ομολογία χαρακτηρίστηκε ως μια χαμένη δεκαετία από οικονομικής πλευράς. Παρά τη μέση αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1992-2002 κατά 1,5%, η περίοδος πριν την κρίση των Ιμίων χαρακτηρίστηκε από την χρηματοπιστωτική κρίση του 1994, κατά την οποία πέντε ιδιωτικές τράπεζες χρεοκόπησαν και το ΑΕΠ μειώθηκε κατά έξι μονάδες. Ο μέσος ετήσιος δε ρυθμός του πληθωρισμού, την περίοδο 1992-2002 ανήλθε στο 72%, επίπεδο το οποίο ήταν το υψηλότερο στην Τουρκία τον 20^ο αιώνα. Το 1990 η πληρωμή των τοκοχρεολυσίων του δημοσίου χρέους έφτασε στο ποσοστό σχεδόν του 31% των φορολογικών εσόδων. Η τουρκική οικονομία μετατράπηκε ουσιαστικά σε μια οικονομία τραπεζοχρηματιστηριακού εισοδήματος και οι δαπάνες για δημόσια αγαθά καθώς και τα εισοδήματα μειώθηκαν σημαντικά την περίοδο εκείνη, με αποτέλεσμα τα πολιτικά κόμματα να εισπράττουν τη δυσαρέσκεια των πολιτών. Ωστόσο οι στρατιωτικές δαπάνες δεν μειώθηκαν λαμβάνοντας υπόψη και τις μεγάλες επιχειρήσεις κατά του κουρδικού πληθυσμού. Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα η τουρκική κυβέρνηση να προσφύγει για άλλη μια φορά στο ΔΝΤ το 2001⁷². Σε κάθε

⁷⁰ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία Σήμερα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1995, σελ 427

⁷¹ Σάββας Καλεντερίδης, *Παράδοση Οτζαλάν, Η Ωρα της Αλήθειας*, Αθήνα, Ινφογνώμων, 2007, σελ 32-35

⁷² Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 69-71

περίπτωση, την περίοδο της κρίσης των Ιμίων η οικονομική κατάσταση στην Τουρκία ήταν κακή.

Σημαντικό τέλος να αναφερθεί είναι ότι στην Τουρκία η κοινωνική θέση της γυναίκας ήταν και παραμένει σε κατώτερο επίπεδο από αυτό του άντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το 2009 έως το 2016 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 1400 δολοφονίες γυναικών⁷³. Το παραπάνω μπορεί να σχετίζεται και με την ψυχροσύνη της Τσιλέρ και τον τρόπο χειρισμού της κρίσης των Ιμίων αφού προσπαθούσε να υπερθεματίσει σε σχέση με τους άντρες προβαίνοντας σε κινήσεις που θα την καθιστούσαν εξαιρετικά δημοφιλή⁷⁴.

Σύνοψη Πρώτου Μέρους

Η Τουρκία στις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν αντιμέτωπη με αρκετά και μεγάλα προβλήματα. Η δυσχερής οικονομική κατάσταση, το κουρδικό κίνημα που βρισκόταν σε έξαρση, η σταδιακή άνοδος του πολιτικού Ισλάμ, το ελληνικό πρόγραμμα εποίκισμού των βραχονησίδων, η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας που τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 1994 και κυρώθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο το 1995, σε συνδυασμό με την παρατεταμένη τουρκική πολιτική αστάθεια και τον διαγκωνισμό για την ισχυροποίηση στην εξουσία, είχαν δημιουργήσει ένα εκρηκτικό μείγμα καχυποψίας και ανασφάλειας. Έχοντας η Τουρκία να αντιμετωπίσει τα εσωτερικά της προβλήματα και παράλληλα να υπερασπιστεί τα εθνικά της συμφέροντα, ανησυχούσε ιδιαίτερα μήπως τυχόν η Ελλάδα εκμεταλλευόταν την όλη κατάσταση και προχωρούσε σε επέκταση των Χωρικών της Υδάτων στα 12 ν.μ., κάτι που ήταν ο μεγάλος της φόβος.

Με αυτά τα δεδομένα υπόψη θα πρέπει να εξεταστεί η κρίση των Ιμίων, η εξέλιξη των γεγονότων, οι σχετικές θέσεις, ενέργειες και δηλώσεις των Τούρκων αξιωματούχων πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης των Ιμίων.

⁷³ Ετζέ Τεμελκουράν, *Τουρκία Παραφροσύνη και Μελαγχολία*, Αθήνα, Καστανιώτη, 2017, σελ 29

⁷⁴ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 467

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΑ ΠΡΟΕΟΡΤΙΑ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΙΜΙΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τα Προεόρτια του Δεκεμβρίου 1995

Η κρίση των Ιμιών ουσιαστικά διεξήχθη σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση έλαβε χώρα τον Δεκέμβριο του 1995 και ουσιαστικά ήταν τα προεόρτια της κρίσης που κορυφώθηκε στα τέλη του Ιανουαρίου 1996 (δεύτερη φάση). Παρακάτω αναφέρονται τα βασικά γεωγραφικά στοιχεία που αφορούν στις βραχονησίδες Ίμια, καθώς και τα γεγονότα της πρώτης φάσης, με την προσκόλληση του τουρκικού πλοίου στα Ίμια και την ανταλλαγή των πρώτων ρηματικών διακοινώσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη έχουν συνταχθεί τα Παραρτήματα «Β» και «Γ» στα οποία περιγράφονται χρονολογικά οι κύριες ενέργειες και οι πρωταγωνιστές της κρίσης, αντίστοιχα.

3.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός Ιμιών

Το Αιγαίο Πέλαγος είναι μια θάλασσα που διασχίζεται από πολλούς λαούς, αλλά ήταν και παραμένει μια θάλασσα που κατοικείται και κυριαρχείται εδώ και πολλούς αιώνες από το ελληνικό στοιχείο⁷⁵. Το Αιγαίο, το οποίο είναι αρχιπέλαγος, προσδιορίζεται σύμφωνα με το Διεθνή Υδρογραφικό Οργανισμό από το ακρωτήριο Akyar Burnu στις ακτές της Μικράς Ασίας, το νοτιότερο άκρο της Ρόδου, το Πρασονήσι, την Κάρπαθο, το ακρωτήριο Πλάκα του Ν. Λασιθίου, το ακρωτήριο Γραμβούσα του Ν. Χανίων, τα Αντικύθηρα, τη Ν. Ψείρα, τα Κύθηρα, την Ελαφόνησο και από εκεί στην Πελοπόννησο στο ακρωτήριο Μαλέας. Ο παραπάνω προσδιορισμός γίνεται για λόγους διευκόλυνσης της ναυσιπλοΐας, των υδρογραφικών ερευνών και την έκδοση χαρτών και **δεν εμπεριέχει νομική, διοικητική ή πολιτική σημασία**. Στο Αιγαίο υπάρχουν 9.000 διαφόρων μεγεθών νησιά και βραχονησίδες εκ των οποίων στην Τουρκία ανήκουν τα 450, ενώ τα ελληνικά νησιά καταλαμβάνουν συνολικά σε έκταση το 17,56% του συνόλου της χώρας, ενώ τα αντίστοιχα τουρκικά το 0,047%⁷⁶.

Μεταξύ των ελληνικών νησίδων, στο σύμπλεγμα της Δωδεκανήσου, είναι και οι δύο ακατοίκητες και άνυδρες βραχονησίδες Ίμια ή Λιμνιά, γνωστά στην Τουρκία ως Καρντάκ (Kardak), ονομασία με την οποία αναφέρονται στο ιταλοτουρκικό

⁷⁵ Χρήστος Λυμπερίης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 343

⁷⁶ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 8-9

πρακτικό του Δεκεμβρίου 1932. Σύμφωνα με τον ν.547/1948, ΦΕΚ Α'39/14-2-1948 με τον οποίο εντάχθηκαν διοικητικά στο Δήμο Καλύμνου, η επίσημη ονομασία είναι Λιμνιά (με αυτήν την ονομασία αναφέρονται και σε ελληνικούς στρατιωτικούς χάρτες, ονομασία που μάλλον παρανοήθηκε από τους Ιταλούς και αποτυπωνόταν στους ιταλικούς χάρτες ως Il'Imnia. Έχει πλέον επικρατήσει η ονομασία Ίμια και με αυτήν αναφέρονται τα δύο νησάκια στην παρούσα μελέτη. Τα Ίμια βρίσκονται 1,9 μίλια από την Καλόλιμνο, 5,3 μίλια από την Κάλυμνο, 2,3 μίλια από το τουρκικό νησί Κάβος (Cavus) που βρίσκεται ανατολικά τους και 3,8 μίλια από τις τουρκικές ακτές⁷⁷. Η Μεγάλη Ίμια (ή Μεγάλο Λιμνί) είναι η ανατολική με έκταση 25 στρέμματα και περίμετρο 613 μέτρα και η Μικρή Ίμια (ή Μικρό Λιμνί) είναι η δυτική με έκταση 14 στρεμμάτων και 499 μέτρων περίμετρο. Η μεταξύ τους απόσταση είναι περίπου 300 μέτρα⁷⁸. Στα νερά των Ιμίων ψάρευαν ανενόχλητοι πριν το 1996 οι Έλληνες ψαράδες, ενώ σύμφωνα με τα αρχεία του Δήμου Καλύμνου, ο Δήμος με δημοπρασίες μίσθωνε βραχονησίδες σε κτηνοτρόφους, μεταξύ αυτών την Καλόλιμνο και τα Ίμια, χωρίς ποτέ να αντιδράσουν ή να διαμαρτυρηθούν οι Τούρκοι⁷⁹. Τις ημέρες δε της κρίσης των Ιμίων, σε αυτά διατηρούσε αίγες ο Καλύμνιος ιδιώτης Αντώνιος Βεζυρόπουλος και μάλιστα από το 1984⁸⁰.

3.2 Το «Figen Akat» στα Ίμια

Τα Χριστούγεννα του 1995, πολύ δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να φανταστεί ότι οι δύο βραχονησίδες των Ιμίων θα γινόντουσαν τόσο γνωστές εντός και εκτός Ελλάδας, ως το μήλο της έριδος για την Ελλάδα και την Τουρκία, μέσω μιας κρίσης που κορυφώθηκε στα τέλη του Ιανουαρίου 1996.

Η ιστορία ξεκινά στις 25 Δεκεμβρίου 1995, και συγκεκριμένα τη νύχτα 25 προς 26 Δεκεμβρίου 1995, όταν το τουρκικό φορτηγό πλοίο με την επωνυμία «Figen Akat», ιδιοκτησίας του Τούρκου Ερίμ Ακάτ, μεταφέροντας τσιμέντο με προορισμό το Ισραήλ, προσάραξε με σφοδρότητα στις βραχονησίδες των Ιμίων. Από τη σύγκρουση φέρεται ότι σημειώθηκαν και τραυματισμοί σε κάποια από τα μέλη του πληρώματος⁸¹. Σημειώνεται ότι στα Ίμια δεν υπήρχε φάρος, ενώ αντίθετα φάρο διέθετε τότε όπως και σήμερα η Καλόλιμνος. Οι προσπάθειες του πληρώματος να

⁷⁷ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 466

⁷⁸ Χάρτες του Αιγαίου και της περιοχής των Ιμίων, όπως στο Παράρτημα «Β»

⁷⁹ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 380-381

⁸⁰ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Inecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 20

⁸¹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Inecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 20

αποκολληθεί το φορτηγό πλοίο με την εκκένωση φορτίου δεν κατέστη δυνατή και όταν την επομένη ημέρα στις 26 Δεκεμβρίου 1995 το Λιμενικό της Καλύμνου ενημέρωσε τον καπετάνιο ότι θα επέμβουν ελληνικά ρυμουλκά, αυτός ισχυρίστηκε ότι βρισκόταν σε τουρκικά χωρικά ύδατα και αρνιόταν την αποκόλλησή του από ελληνικά μέσα. Μετά την ενημέρωση της ελληνικής κυβέρνησης την υπόθεση ανέλαβαν από κοινού το καθένα στο επίπεδό του τα ελληνικά Υπουργεία Εξωτερικών και Εμπορικής Ναυτιλίας. Την επόμενη μέρα (27 Δεκ 1995) όταν διπλωμάτης της ελληνικής πρεσβείας στην Άγκυρα επικοινωνήσε με το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών, έλαβε από τη Διεύθυνση Αεροναυτικών Υποθέσεων την απάντηση ότι τα Ίμια αποτελούν τουρκικό έδαφος⁸². Παράλληλα δε, οι κατευθύνσεις του ελληνικού Λιμενικού Σώματος ήταν ότι η ρυμούλκηση θα έπρεπε να γίνει πάση θυσία από ελληνικά ρυμουλκά παρά τις όποιες αντιρρήσεις του Τούρκου καπετάνιου⁸³. Την επομένη ημέρα οι τουρκικές αρχές αποδέχτηκαν η αποκόλληση να γίνει με ελληνικά μέσα, αν και η τουρκική θέση για το θέμα της κυριαρχίας επί των βραχονησίδων που εκφράστηκε τότε τηλεφωνικά, ήταν ότι το θέμα θα έπρεπε να ξανα συζητηθεί. Έτσι στις 28 Δεκεμβρίου 1995, το τουρκικό πλοίο αποκολλήθηκε από τα Ίμια από ρυμουλκά της ελληνικής εταιρείας «ΜΑΤΣΑΣ ΣΤΑΡ» με έδρα τον Πειραιά και οδηγήθηκε ανατολικά στο τουρκικό λιμάνι Γκιουλούκ που απέχει 3,5 μίλια από τις βραχονησίδες⁸⁴. Δύο περίπου χρόνια μετά, ο Τούρκος καπετάνιος δήλωσε σε εκπομπή του Μεχμέτ Αλί Μπιράντ, ότι μετά την αποκόλληση και κατά τη διάρκεια της ρυμούλκησης, το πλήρωμά του έκοψε με οξυγόνο το σχοινί και κατευθύνθηκε με ίδια μέσα στο λιμάνι του Γκιουλούκ⁸⁵.

Πέραν της παραπάνω εκδοχής, παρουσιάστηκε και μια άλλη εκδοχή που αναφέρθηκε εκείνη την εποχή (ανακριβής με βάση τις ελληνικές αρχές), ότι δηλαδή ο καπετάνιος του «Figen Akat» ουδέποτε αμφισβήτησε την ελληνική κυριαρχία των Ιμίων αλλά επιδίωξε η ρυμούλκησης του να γίνει από τουρκικά ρυμουλκά όχι μόνο γιατί το πλοίο ήταν ασφαλισμένο σε τουρκική ναυτιλιακή ασφαλιστική με έδρα στην

⁸² Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 25-26

⁸³ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 21

⁸⁴ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 29

⁸⁵ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 25-26

Σμύρνη και τα έξοδα θα ήταν σχετικά φθηνά⁸⁶, αλλά και γιατί το αντίστοιχο κόστος αποκόλλησης από ελληνικά ρυμουλκά θα έφτανε τις 300-400 χιλιάδες δολάρια⁸⁷.

Σε κάθε περίπτωση, εκτιμάται ως δύσκολο η τουρκική πλευρά να σκηνοθέτησε το όλο επεισόδιο, όχι μόνο γιατί η πρόσκρουση ήταν σφοδρή⁸⁸, αλλά και γιατί σε τέτοια περίπτωση δεν θα άφηνε τα ελληνικά ρυμουλκά να επέμβουν αφού θα είχε ήδη στήσει έναν μηχανισμό αντίδρασης για την αποκόλληση του φορτηγού πλοίου με τουρκικά μέσα. Από την άλλη πάλι πλευρά, δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι κατά την εκλογική διαδικασία της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1995, το ισλαμικό κόμμα (Refah Partisi) του Ερπακάν είχε αναδειχθεί πρώτο, κάτι που είχε θορυβήσει ιδιαίτερα το κεμαλικό στρατιωτικό κατεστημένο της γειτονικής χώρας. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι, τις μεσημβρινές ώρες της Πέμπτης 28 Δεκεμβρίου 1995, σε εμπλοκή ζευγών ελληνικών και τουρκικών αεροσκαφών στην περιοχή Χίου – Λέσβου, το ένα από τα δύο τουρκικά φάντομ (υπ'αριθμ 67-0301) περιήλθε σε απώλεια στήριξης, έμεινε ακυβέρνητο και κατέπεσε στη θάλασσα με αποτέλεσμα το θάνατο του ενός εκ των δύο Τούρκων πιλότων⁸⁹.

3.3 Η Πρώτη Τουρκική Ρηματική Διακοίνωση

Αν και φαινομενικά το επεισόδιο είχε λήξει, ακριβώς την επομένη ημέρα, 29 Δεκεμβρίου 1995, παρουσιάστηκε μέσω ρηματικής διακοίνωσης η πρώτη επίσημη τουρκική αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας των Ιμίων. Διαπιστωνόταν ότι η Τουρκία επιχειρούσε να δημιουργήσει τετελεσμένα εκμεταλλεζόμενη το περιστατικό με την προσάραξη του τουρκικού πλοίου⁹⁰. Συγκεκριμένα, το πρωί της 29 Δεκεμβρίου, ο Έλληνας πρεσβευτής στην Άγκυρα Δημήτρης Νεζερίτης μεταβαίνοντας στο τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών προκειμένου να επιδώσει διάβημα διαμαρτυρίας για το αεροπορικό περιστατικό της προηγούμενης ημέρας, παρέλαβε ολιγόλογη ρηματική διακοίνωση την οποία στη συνέχεια προώθησε άμεσα στο ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών⁹¹. Η έκδοση ρηματικής διακοίνωσης άλλαζε τα μέχρι τότε δεδομένα αφού αυτή αποτελεί τον πλέον επίσημο τρόπο επικοινωνίας δύο κρατών, το δε περιεχόμενο είναι δεσμευτικό για τη χώρα που το συντάσσει και η

⁸⁶ Νικόλαος Παούνης, *Τμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 21

⁸⁷ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 28

⁸⁸ Νικόλαος Παούνης, *Τμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 22

⁸⁹ Νικόλαος Παούνης, *Τμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 23-25

⁹⁰ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Τμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 26

⁹¹ Νικόλαος Παούνης, *Τμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 26

απαντητική διακοίνωση πρέπει να έχει τον ίδιο δεσμευτικό χαρακτήρα⁹². Στη συγκεκριμένη διακοίνωση αναφερόταν ότι οι βραχονησίδες Kardak (Ίμια) ανήκουν στην τουρκική επικράτεια, υπάγονται διοικητικά στην επαρχία Μούγλα της Νομαρχίας του Bodrum (Αλικαρνασός), γεωγραφικά τα δύο νησάκια ανήκουν στο χωριό Καράκαγια και είναι εγγεγραμμένα στο κτηματολόγιο της Νομαρχίας. Η διακοίνωση δεν περιείχε κανένα στοιχείο ή επιχείρημα από πλευράς Τουρκίας, ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων, ενώ η συντομία της αλλά και η απλότητα έδιναν την εντύπωση ότι δεν είχε συνταχθεί από έμπειρους διπλωμάτες αλλά ίσως και να είχε συνταχθεί ή διατυπωθεί από στρατιωτικούς κύκλους. Σε κάθε περίπτωση, από πλευράς Τουρκίας δεν δόθηκε δημοσιότητα στο όλο θέμα⁹³.

Η απάντηση της ελληνικής κυβέρνησης επιδόθηκε με δισέλιδη ρηματική διακοίνωση, μετά τις γιορτές και συγκεκριμένα μετά από 12 ημέρες, στις 9 Ιανουαρίου 1996⁹⁴. Στην ελληνική διακοίνωση αναπτυσσόταν σχετική ρητορική, όπου μεταξύ άλλων, αναφερόταν ότι η μεθοριακή γραμμή στην περιοχή των Ιμίων (σημείο 30), καθορίστηκε μεταξύ Ιταλίας – Τουρκίας με το πρωτόκολλο της 28^{ης} Δεκεμβρίου 1932 που υπογράφηκε στην Άγκυρα σε συνέχεια της ιταλοτουρκικής συμφωνίας της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932, σύμφωνα με το οποίο τα Ίμια ανήκαν στην Ιταλία. Τα Ίμια πλέον ανήκουν στην Ελλάδα αφού αυτή ήταν η διάδοχη της Ιταλίας χώρα, σύμφωνα με τη συνθήκη των Παρισίων του 1947. Επιπλέον στην ελληνική διακοίνωση αναφερόταν ότι η οριοθέτηση της ευρύτερης περιοχής περιγράφεται στο νόμο 518 του Ιανουαρίου 1947, που αφορά στην ενσωμάτωση του συμπλέγματος της Δωδεκανήσου και ο οποίος έχει δημοσιευτεί στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης (ΦΕΚ)⁹⁵.

Ενώ ο πρώτος γύρος ανταλλαγής ρηματικών διακοινώσεων είχε ολοκληρωθεί, στο ελληνικό Υπουργείο Άμυνας κατέφθαναν πληροφορίες ότι πιθανώς η Τουρκία να είχε την πρόθεση να ανεβάσει τους τόνους στο Αιγαίο και πιθανώς να επεδίωκε θερμό επεισόδιο. Έτσι δόθηκε εντολή το ελληνικό Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να στρέψει την προσοχή του και να επιτηρεί την περιοχή των Ιμίων από 16 Ιαν 1996⁹⁶.

⁹² Δημήτρης Νεζερίτης, «Το άγνωστο παρασκήνιο της κρίσης στα Ίμια», <https://www.tovima.gr/2018/01/27/opinions/to-agnwsto-paraskinio-tis-krisis-sta-imia/>, ανάκτηση την 19 Μαρτίου 2019

⁹³ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 30-31

⁹⁴ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 26-27

⁹⁵ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 154-155

⁹⁶ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 27-28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η Κρίση και οι Τουρκικές Ενέργειες

4.1 Ο Πόλεμος των Σημαιών

Μετά την ανταλλαγή των ρηματικών διακοινώσεων στις 29 Δεκεμβρίου 1995 και 9 Ιανουαρίου 1996, μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, αντίστοιχα, το όλο ζήτημα φαινόταν να καταλαγιάζει, αφού άλλωστε το περιστατικό δεν είχε λάβει και σημαντική δημοσιότητα.

Τα πράγματα όμως άρχισαν να περιπλέκονται όταν στις 20 Ιανουαρίου 1996, μία μόλις ημέρα μετά την ανάληψη της Πρωθυπουργίας από τον Κων/νο Σημίτη⁹⁷, το συνδρομητικό περιοδικό «Εμπιστευτικό Γράμμα» που εκδίδεται στην Αθήνα και διανέμεται σε συνδρομητές, αποκάλυψε το όλο περιστατικό με την προσάραξη του τουρκικού φορτηγού πλοίου στα Ίμια, την ανταλλαγή των ρηματικών διακοινώσεων και σχολιάζοντας μεταξύ άλλων ότι ήταν η πρώτη φορά που η Άγκυρα εγείρει εδαφικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο⁹⁸. Παρά τη δημοσίευση, το γεγονός που πλέον δεν ήταν μυστικό, δεν έγινε ιδιαίτερα γνωστό⁹⁹, παρά μόνο στις 24 Ιανουαρίου – και αφού προηγήθηκε την προηγούμενη ημέρα μυστική σύσκεψη στο πολιτικό γραφείο του Έλληνα Πρωθυπουργού με τη συμμετοχή των Υπουργών Εξωτερικών και Δημοσίας Τάξης - όταν ο τηλεοπτικός σταθμός ANT1 προέβαλε ως κεντρικό θέμα την προσάραξη του πλοίου και τις ρηματικές διακοινώσεις.

Την επόμενη ημέρα ξεκίνησε αυτό που κάποιοι ονόμασαν «πόλεμο των σημαιών»¹⁰⁰. Συγκεκριμένα στις 25 Ιανουαρίου ο τότε Δήμαρχος Καλύμνου Δημήτριος Διακομιχάλης, μαζί με τον Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος Καλύμνου και δύο άλλους Καλύμνιους, ανήρτησαν την ελληνική σημαία σε πρόχειρο ιστό στην Ανατολική Ίμια σε εμφανές σημείο και έβγαλαν και μερικές φωτογραφίες¹⁰¹.

Όπως ήταν αναμενόμενο η επικαιρότητα στην Αθήνα μεταφέρθηκε και στην Τουρκία μέσω δημοσιογραφικών πηγών και ανταποκρίσεων¹⁰². Η συνέχεια δόθηκε

⁹⁷ Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 175

⁹⁸ Άλκης Κούρκουλας, *IMIA Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 34-35

⁹⁹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 34

¹⁰⁰ William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016, σελ 324

¹⁰¹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 32-34 και Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 394

¹⁰² Άλκης Κούρκουλας, *IMIA Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 36

από τρεις δημοσιογράφους της τουρκικής εφημερίδας Hurriyet, οι οποίοι το Σάββατο 27 Ιανουαρίου, με ναυλωμένο ιδιωτικό ελικόπτερο μετέβησαν από το αεροδρόμιο Αντνάν Μεντερές κοντά στη Σμύρνη, στην Ανατολική Ίμια, υπέστειλαν την ελληνική σημαία την οποία και πήραν μαζί τους, ανήρτησαν την τουρκική και μαγνητοσκοπήσαν την ενέργειά τους, λαμβάνοντας και τις ανάλογες φωτογραφίες. Το ίδιο βράδυ πλάνια της ενέργειας των Τούρκων δημοσιογράφων καθώς και συνεντεύξεις προβλήθηκαν σε τουρκικούς τηλεοπτικούς σταθμούς και πλέον το όλο θέμα πήρε διαστάσεις και στα τουρκικά ΜΜΕ, ενώ τη σκυτάλη πήραν τα ελληνικά ΜΜΕ προβάλλοντας με δραματικό τόνο το θέμα της υποστολής της ελληνικής σημαίας¹⁰³. Το τουρκικό ελικόπτερο που μετέφερε τους δημοσιογράφους δεν έγινε αντιληπτό από το ελληνικό σύστημα εναέριας και θαλάσσιας επιτήρησης¹⁰⁴, πιθανότατα λόγω της χαμηλής πτήσης του άνωθεν της θάλασσας.

Την επόμενη ημέρα η ένταση μεταβλήθηκε ποιοτικά, αφού επενέβη πολεμικό σκάφος των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και πλέον ξεκίνησε η εμπλοκή των στρατών των δύο χωρών¹⁰⁵. Συγκεκριμένα στις 28 Ιανουαρίου τις πρωινές ώρες, το παράκτιο περιπολικό «Παναγόπουλος» διαπίστωσε την ύπαρξη της τουρκικής σημαίας και έλαβε εντολή υποστολής της. Λίγο μετά, το παράκτιο περιπολικό «Αντωνίου» προερχόμενο από την Κω προσέγγισε την Ανατολική Ίμια, υπέστειλε την τουρκική σημαία και ανήρτησε την ελληνική¹⁰⁶. Μετά από αυτό ξεκίνησε η σταθερή παρουσία των ελληνικών ναυτικών δυνάμεων και εμφανίστηκαν και οι πρώτες τουρκικές ακταιωροί στην περιοχή των Ιμίων.

Τις πρωινές ώρες της 29ης Ιανουαρίου 1996, τουρκική λέμβος που έφερε το σήμα του τουρκικού τηλεοπτικού σταθμού «TV STAR» επιχείρησε να αποβιβάσει προσωπικό στα Ίμια, αλλά δεν επιτράπηκε από το ελληνικό παράκτιο περιπολικό «Αντωνίου»¹⁰⁷. Επιπλέον στις 29 Ιανουαρίου, συνεργείο του τηλεοπτικού σταθμού ANT1 με τον δημοσιογράφο Αργύρη Ντινόπουλο και Καλύμνιους ιδιώτες, μεταξύ των οποίων ένας ιερέας αλλά και παιδιά, μετέβηκαν για τις ανάγκες ρεπορτάζ αρχικά στη Δυτική Ίμια όπου τοποθέτησαν την ελληνική σημαία και κατόπιν στην

¹⁰³ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 35-37

¹⁰⁴ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 395

¹⁰⁵ Νικόλαος Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996). Ο Μύθος του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017, σελ 8

¹⁰⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 396 και Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 37-38

¹⁰⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 406

Ανατολική Ίμια όπου βρίσκονταν ήδη οι Έλληνες βατραχάνθρωποι. Άλλα ΜΜΕ προσέγγισαν επίσης την περιοχή για λήψη πλάνων¹⁰⁸.

Κάπως έτσι ολοκληρώθηκε ο λεγόμενος «πόλεμος των σημαιών» και η εμπλοκή των Τούρκων και Ελλήνων ιδιωτών στην κρίση των Ιμίων. Τα δεδομένα άλλαξαν μια ημέρα πριν, στις 28 Ιανουαρίου, με την εμπλοκή των Ενόπλων Δυνάμεων ενεργά, όταν πραγματοποιήθηκε η εκ νέου έπαρση της ελληνικής σημαίας αλλά και η εγκατάσταση ομάδας Ελλήνων βατραχανθρώπων (7 τον αριθμό, τις βραδινές ώρες) στην ανατολική Ίμια¹⁰⁹.

4.2 Οι Τουρκικές Πολιτικές - Στρατιωτικές Ενέργειες

Από τις 28 Ιανουαρίου όπως προαναφέρθηκε, η κατάσταση κλιμακώθηκε σημαντικά με την εμπλοκή πλέον των Ενόπλων Δυνάμεων των δύο χωρών. Στη συνέχεια περιγράφονται κυρίως οι τουρκικές πολιτικές και στρατιωτικές ενέργειες κατά τη διάρκεια της κρίσης των Ιμίων, αφού αυτό είναι και το αντικείμενο της παρούσας διατριβής.

Μετά την ελληνική ρηματική διακοίνωση της 9^{ης} Ιανουαρίου 1996 σε απάντηση της πρώτης αντίστοιχης τουρκικής, δεν υπήρξε άμεσα τουρκική αντίδραση, πιθανότατα λόγω εσωτερικών διαφωνιών και διεργασιών για τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης των Ιμίων¹¹⁰. Η πρώτη επίσημη αντίδραση από τουρκικής πλευράς, μάλλον μετριοπαθής, ήταν αμέσως μετά την υποστολή της τουρκικής σημαίας που είχαν αναρτήσει οι δημοσιογράφοι της *Hurriyet* και της τοποθέτησης εκ νέου της ελληνικής από το Πολεμικό Ναυτικό, στην Ανατολική Ίμια. Συγκεκριμένα στις 28 Ιανουαρίου 1996, ο αναπληρωτής υφυπουργός εξωτερικών της Τουρκίας, Ινάλ Μπατού, δήλωσε ότι «Δεν μπορούν να υπάρξουν λύσεις με εκδηλώσεις βίας και με πόλεμο σημαιών. Η Τουρκία υποστηρίζει λύση με ειρηνικό τρόπο και δια της διπλωματικής οδού», δήλωση η οποία δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Hurriyet*¹¹¹.

Την επόμενη ημέρα 29 Ιανουαρίου, ο εκπρόσωπος τύπου του τουρκικού ΥΠΕΞ Ομέρ Ακμπέλ ισχυρίστηκε μεταξύ άλλων ότι οι βραχονησίδες Καρντάκ (Ίμια)

¹⁰⁸ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 47-48, 51 και Συνέντευξη του Αργύρη Ντινόπουλου στο APT CHANNEL την 27 Φεβρουαρίου 2018, ανάκτηση από το διαδίκτυο την 12 Ιανουαρίου 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=oXuRSLCvSWY&feature=youtu.be>

¹⁰⁹ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 402

¹¹⁰ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 33

¹¹¹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 57

ανήκουν στην Τουρκία, το όλο θέμα θα έπρεπε να λυθεί ειρηνικά και να μην επιδιώκει η ελληνική κυβέρνηση να δημιουργήσει τετελεσμένα στο Αιγαίο, ενώ το πρακτορείο Anadolu ανέφερε ότι η Πρωθυπουργός Τανσού Τσιλέρ είχε δηλώσει ότι το ζήτημα θα έπρεπε να λυθεί στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου και των διαπραγματεύσεων χωρίς να δημιουργηθούν «de facto» καταστάσεις¹¹².

Την ίδια ημέρα το απόγευμα, ο Έλληνας Πρέσβης στην Άγκυρα, Δημήτριος Νεζερίτης εκλήθη στο τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών και του επιδόθηκε η 2^η ρηματική διακοίνωση. Η συγκεκριμένη διακοίνωση ήταν σαφώς εκτενέστερη σε σχέση με την πρώτη, ενώ αναπτυσσόταν συγκεκριμένη ρητορική εμπλουτισμένη με ανυπόστατα νομικά επιχειρήματα. Ειδικότερα αναφερόταν περιληπτικά ότι από τα δύο κείμενα που συμφωνήθηκαν και υπογράφηκαν μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας το 1932, μόνο στο δεύτερο αυτό της 28ης Δεκεμβρίου 1932 αναφέρονταν τα Ίμια. Ωστόσο αυτό δεν ετέθη ποτέ σε ισχύ αφού ουδέποτε πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία της Κοινωνίας των Εθνών με αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθούν οι νομικές διαδικασίες. Επιπλέον αναφερόταν ότι οι συγκεκριμένες δύο συμφωνίες έγιναν ενόσω επικρατούσαν ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες εκείνη την εποχή προ της ενάρξεως του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ότι στη συνθήκη των Παρισίων του 1947 αναφέρονται ονομαστικά τα μεγάλα νησιά των Δωδεκανήσων ενώ για τα υπόλοιπα γίνεται λόγος για παρακείμενες νήσους, τα δε Ίμια δε θεωρούνται νήσοι αφού είναι βραχονησίδες ενώ βρίσκονται πλησιέστερα στην τουρκική ακτή και όχι σε ελληνικό νησί. Η διακοίνωση όμως δεν αναφερόταν μόνο στα Ίμια αλλά έθετε γενικότερο θέμα νήσων στο Αιγαίο. Σύμφωνα με την τουρκική άποψη, στο Αιγαίο υπάρχουν νήσοι και βραχονησίδες των οποίων το ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν έχει καθοριστεί ούτε με τη συνθήκη της Λωζάννης ούτε με αυτή των Παρισίων και στις οποίες η Ελλάδα προσπαθεί να επεκτείνει την κυριαρχία της, τη δε συνθήκη ειρήνης των Παρισίων δε μπορεί να την επικαλείται η Ελλάδα αφού την έχει καταπατήσει με τη στρατιωτικοποίηση των Δωδεκανήσων. Τέλος η ρηματική διακοίνωση ανέφερε ότι απαιτούνται **διαπραγματεύσεις** μεταξύ των δύο χωρών για την επίλυση του όλου θέματος, θέση την οποία υιοθετεί από τότε η Τουρκία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, ο Τούρκος πρέσβης στη Ρώμη σε τηλεγράφημά του προς το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας του, πριν από την έκδοση της τουρκικής διακοίνωσης, έκανε

¹¹² Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 72

αναφορά στην βασιμότητα των ελληνικών θέσεων. Η Τσιλέρ όμως φέρεται ότι δεν ενημερώθηκε από τον Τούρκο Υφυπουργό Εξωτερικών Ονούρ Οϋμέν περί αυτού, κάτι που αν αληθεύει καταδεικνύει ότι το κεμαλικό κατεστημένο, που ήταν ακόμα παντοδύναμο εκείνη την εποχή, προσπαθούσε να αξιοποιήσει το όλο περιστατικό, εκμεταλλευόμενο και τις προσωπικές πολιτικές φιλοδοξίες της Τουρκάλας Πρωθυπουργού¹¹³.

Την ίδια ημέρα στις 29 Ιανουαρίου, συνεδρίασε το τουρκικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας. Εκεί φέρεται ότι έγιναν συζητήσεις και εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις για τον τρόπο αντίδρασης των τουρκικών αρχών. Μεταξύ άλλων στο τραπέζι τέθηκε και το θέμα του πολέμου ειδικά αφού οι Έλληνες είχαν στείλει στρατό στην Ανατολική Ίμια. Στη συζήτηση φέρεται ότι η Τσιλέρ ζήτησε από τους στρατιωτικούς αν μπορούσαν την ίδια μέρα να εκδιώξουν τους Έλληνες κομάντος από την Ανατολική Ίμια, λέγοντας «*Θέλω να πιάσετε αυτούς τους Έλληνες στρατιώτες από τα αυτιά και να τους πετάξετε από το Καρντάκ. Μπορείτε να το καταφέρετε;*». Οι Στρατηγοί είπαν ότι μπορούσαν, ωστόσο επικράτησε ψυχραιμότερη λύση, η οποία προτάθηκε από τον Αναπληρωτή Υφυπουργό Εξωτερικών, Πρέσβη Ινάλ Μπατού, η οποία ήταν η κατάληψη της Δυτικής Ίμιας από Τούρκους κομάντος, προκειμένου να εξασφαλιστεί ισορροπία σε διπλωματικό επίπεδο. Ο Αρχηγός του τουρκικού ΓΕΝ ζήτησε διορία ένα 24ωρο (προφανώς για να προετοιμαστεί η όλη επιχείρηση), ενώ η Τσιλέρ μετά το πέρας της συνεδρίασης έκανε τη γνωστή δήλωση: «*Εκείνη η σημαία θα υποσταλεί και οι στρατιώτες θα αποχωρήσουν*¹¹⁴ (*bu asker gidecek, o bayrak incek*)». Οι Τούρκοι ξεκίνησαν τότε να καταστρώνουν το σχέδιο κατάληψης της Δυτικής Ίμια, με την επωνυμία «Yunus 1» (Δελφίни 1), ενώ ο τουρκικός τύπος συντηρούσε το πολεμικό κλίμα¹¹⁵. Ο δε Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Μπαϊκάλ δήλωσε τότε, ότι έχει στην κατοχή του βίντεο που δείχνει την ύπαρξη δώδεκα Ελλήνων στρατιωτικών στην Ανατολική Ίμια. Από την ίδια ημέρα το

¹¹³ Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 471-472 και Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 74 και Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 123-125

¹¹⁴ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 74-75

¹¹⁵ Νικόλαος Πασούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 50-51

βράδυ παρατηρήθηκε ενίσχυση της παρουσίας του τουρκικού πολεμικού ναυτικού στην περιοχή των Ιμίων¹¹⁶.

Την επόμενη ημέρα 30 Ιανουαρίου 1996, συνεδρίασε εκ νέου το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας κατά το οποίο η Τσιλέρ πίεσε τον Τούρκο Αρχηγό ΓΕΝ για επίσπευση της επιχείρησης κατάληψης της Δυτικής Ίμιας, ώστε πριν προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις με τη μεσολάβηση των Αμερικανών να εξουδετερωθεί το πλεονέκτημα της Ελλάδας¹¹⁷. Την ίδια ημέρα ο Τούρκος ΥΠΕΞ δήλωνε μεταξύ άλλων, ότι η αμφισβήτηση στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των βραχονησίδων αποδεικνύεται και από την προσπάθεια της Ελλάδας το 1950-1953 να διευθετήσει το θέμα, ενώ η Τσιλέρ ζητούσε υποστολή της ελληνικής σημαίας, αποχώρηση του στρατιωτικού τμήματος και των πλοίων, λέγοντας *«Έχουμε την ετοιμότητα και τη δύναμη να αντιδράσουμε. Δεν δεχόμαστε τετελεσμένα από την Ελλάδα, το τουρκικό κράτος έχει δίκιο και θα πράξει τα δέοντα»*¹¹⁸. Οι δηλώσεις της Τσιλέρ φωτογράφιζαν ουσιαστικά την επικείμενη στρατιωτική ενέργεια επί της Δυτικής Ίμια.

Από στρατιωτικής πλευράς, το τουρκικό ΓΕΕΘΑ μεταξύ άλλων, διέταξε την 24ωρη στελέχωση των Κέντρων Επιχειρήσεων, τη μεταστάθμευση αεροσκαφών σε δυτικά αεροδρόμια, πραγματοποιήθηκαν κινήσεις ετοιμότητας Μονάδων του Στρατού Ξηράς στον Έβρο, ενώ ενισχύθηκε σημαντικά η παρουσία πολεμικών σκαφών στο Αιγαίο στην ευρύτερη περιοχή των Ιμίων. Σημαντικό να τονιστεί είναι η κατάσταση συναγερμού που τέθηκαν οι τουρκικές Μονάδες στην Κύπρο και η συγκέντρωση στρατευμάτων στην Μερσίνη λιμάνι που είναι εγγύτερα όλων των τουρκικών λιμένων σε σχέση με την Κύπρο και η μετάβαση τριών τουρκικών αρματαγωγών στη μεγαλόνησο μεταφέροντας άρματα μάχης και τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού (ΤΟΜΠ)¹¹⁹.

Την επόμενη ημέρα και συγκεκριμένα τις πρώτες πρωινές ώρες της 31^{ης} Ιανουαρίου, Τούρκοι κομάντος των επίλεκτων ειδικών δυνάμεων του τουρκικού ΓΕΕΘΑ [εκτιμάται 10-12 άτομα των SAT ή SAS (Sualti Taaruz / Sualti Savurma), με

¹¹⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 411, 484

¹¹⁷ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 75

¹¹⁸ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 443-444

¹¹⁹ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 486-489

επικεφαλής τον Υπολοχαγό Zeki Sen¹²⁰], αποβιβάστηκαν στην Δυτική Ίμια προερχόμενοι πιθανότατα από παρακείμενη τουρκική Φρεγάτα¹²¹. Τις προηγούμενες ώρες εκτελέστηκαν επανειλημμένες προσνηώσεις και απονηώσεις τουρκικών ελικοπτέρων σε Φρεγάτες που βρίσκονταν στην περιοχή, ως ένα μέσο παραπλάνησης, προκειμένου να αποσπαστεί η προσοχή των ελληνικών δυνάμεων και η διεκπεραίωση δια θαλάσσης στην Ίμια να μην γίνει αντιληπτή¹²², δεδομένου και του κακού καιρού που δυσχέραινε την αποτελεσματικότητα των ραντάρ και της παρατήρησης.

Αμέσως μετά την κατάληψη της Δυτικής Ίμιας, τα ξημερώματα της 31^{ης} Ιανουαρίου, το τουρκικό ΥΠΕΞ έκανε γνωστή την αποβίβαση των Τούρκων κομάντος στα Ίμια και δήλωσε ότι αν οι Έλληνες αποχωρούσαν (στρατεύματα και σημαία) θα έκαναν το ίδιο και οι Τούρκοι, προκειμένου να επανέλθει η κατάσταση στο «status quo ante»¹²³. Τα τουρκικά ΜΜΕ διατυμπάνιζαν από τα ξημερώματα την ενέργεια των Τούρκων κομάντος, ενώ η Τσιλέρ δήλωσε ότι «Είχα δώσει υπόσχεση στον τουρκικό λαό. Είχα πει ότι δεν έχουμε να δώσουμε ούτε ένα πετραδάκι σε κανέναν. Και βεβαίως δεν θα δώσουμε ούτε ένα βράχο»¹²⁴.

Τις επόμενες ώρες, με σκοπό την επιβεβαίωση από ελληνικής πλευράς της παρουσίας των Τούρκων στη Δυτική Ίμια, απονηώθηκε το ελικόπτερο AB-212 της Φρεγάτας Ναβαρίνο, για έλεγχο της βραχονησίδας. Τα ίχνη όμως του ελικοπτέρου χάθηκαν κατά την επιστροφή του στη Φρεγάτα, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Καλολίμνου και Πίτας περί τις 05:00, οδηγώντας στο Πάνθεον των ηρώων τους Υποπλοίαρχους Παναγιώτη Βλαχάκο, Χριστόδουλο Καραθανάση και τον Αρχικελευστή Έκτορα Γιαλοψό.¹²⁵ Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί εδώ ότι το πόρισμα της επιτροπής εξέτασης του μοιραίου ελικοπτέρου για τα αίτια της πτώσης του απέκλεισε το ενδεχόμενο εχθρικής ενέργειας¹²⁶.

Κάπως έτσι εξελίχθηκαν συνοπτικά τα γεγονότα από τουρκικής πολιτικής και στρατιωτικής πλευράς κατά την κρίση των Ιμίων, κρίση η οποία κορυφώθηκε τα ξημερώματα της 31^{ης} Ιανουαρίου 1996.

¹²⁰ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 113

¹²¹ Νικόλαος Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996). Ο Μύθος του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017, σελ 10

¹²² Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 93

¹²³ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 94

¹²⁴ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 159

¹²⁵ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 98-106, 128

¹²⁶ Νίκος Κουρής, *Ελλάδα – Τουρκία Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος*, Αθήνα, Λιβάνη, 1997, σελ 443

4.3 Η Αποκλιμάκωση

Η αποκλιμάκωση της κρίσης αποφασίστηκε και υλοποιήθηκε ουσιαστικά τα ξημερώματα της 31^{ης} Ιανουαρίου και ήταν απόρροια όχι μόνο των αμερικανικών διαμεσολαβητικών ενεργειών – πιέσεων και των πολιτικών προθέσεων των δύο χωρών, αλλά και των στρατιωτικών γεγονότων που έλαβαν χώρα εκείνη την ημέρα.

Πριν την κορύφωση της κρίσης, οι ΗΠΑ πίεζαν προς τη διευθέτηση αυτής τηρώντας ίσες αποστάσεις, με προτεραιότητα την αποφυγή της σύγκρουσης και την απόσυρση των στρατιωτικών τμημάτων. Παράλληλα δε, και οι δύο χώρες προσέβλεπαν στην αμερικανική διαμεσολάβηση για τη διευθέτηση της κρίσης η κάθε μια από την πλευρά της¹²⁷. Σε αυτό το πλαίσιο και μετά την αποβίβαση των Τούρκων κομάντος στη Δυτική Ίμια ξεκίνησε η αποκλιμάκωση της κρίσης.

Τα ξημερώματα της 31^{ης} Ιανουαρίου, ο βοηθός Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ σε τηλεφωνική επικοινωνία με τον Υπουργό Εξωτερικών Θεόδωρο Πάγκαλο, του κοινοποίησε τη διατύπωση των απαιτήσεων για την αποκλιμάκωση και τον τερματισμό της κρίσης. Τότε ελέγχθη το γνωστό «*No men of war, no army elements whatsoever, no flags*» στην περιοχή των Ιμίων. Αν και υπήρξε ένσταση ως προς την παραμονή της σημαίας από ελληνικής πλευράς, οι Τούρκοι δεν το δέχτηκαν και τελικά η συμφωνία επήλθε (σύμφωνα με τα λεγόμενα του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών) με την επιπλέον προσθήκη της επιστροφής στο «*status quo ante*»¹²⁸. Περί τις 05:30 της ίδια ημέρας η συμφωνία είχε οριστικοποιηθεί και έτσι ξεκίνησε η ταυτόχρονη απομάκρυνση των τουρκικών και ελληνικών στρατιωτικών τμημάτων και σημαιών από την περιοχή των Ιμίων, με την Κανονιοφόρο «Πυρπολητής» αναχωρώντας τελευταία παραλαμβάνοντας και την ομάδα των βατραχανθρώπων που ήταν στην Ανατολική Ίμια¹²⁹.

Θα ήταν παρακινδυνευμένο να ειπωθεί ότι η αποφυγή της σύγκρουσης στενοχώρησε την τότε υπηρεσιακή Πρωθυπουργό Τανσού Τσιλέρ, ωστόσο η ίδια προσπάθησε κατά τη διάρκεια της κρίσης αλλά και μετά, να εκμεταλλευτεί την όλη κατάσταση για πολιτικές σκοπιμότητες. Απέφυγε να δεσμευτεί στους Αμερικανούς για μη εκτέλεση στρατιωτικής ενέργειας αν και συζήτησε την πιθανότητα αναβολής της κατάληψης της Δυτικής Ίμια με το στρατιωτικό επιτελείο της, αποφασίστηκε

¹²⁷ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 87-90

¹²⁸ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 161-162, 177-178

¹²⁹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 104-105

όμως η υλοποίησή της προκειμένου να επιτευχθεί ισοδύναμο τετελεσμένο¹³⁰. Η ίδια εκ των υστέρων διαμήνυε σε όλους τους τόνους ότι αυτή πήρε τις δύσκολες αποφάσεις και δεν υπέκυψε σε πιέσεις. Από την άλλη, ο αρχηγός του Κόμματος της Ευημερίας Νετζμετίν Ερμπακάν θεωρούσε ότι η κρίση εξυπηρέτησε τα ιδιοτελή πολιτικά συμφέροντα της Τσιλέρ¹³¹, αν και τελικά, στις 2 Φεβρουαρίου 1996, η προσωρινή Πρωθυπουργός της Τουρκίας κατέθεσε την εντολή διερεύνησης κυβέρνησης στον Τούρκο Πρόεδρο, αφού δεν μπόρεσε να σχηματίσει κυβέρνηση. Από την άλλη πλευρά ο Αρχηγός του τουρκικού ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Ισμαήλ Χακί Καρανταγί εξέφραζε την ικανοποίησή του για την εκτόνωση της κρίσης, λέγοντας ότι οφειλόταν σε «στρατηγικό λάθος». Οι Στρατηγοί μάλλον δεν ήταν υπέρ του πολέμου αλλά προφανώς δεν ήταν και προετοιμασμένοι για κάτι τέτοιο, αφού όλα έγιναν πολύ γρήγορα. Πιθανότατα η φράση περί «στρατηγικού λάθους» αναφερόταν στην επιλογή της δημιουργίας της κρίσης για τις βραχονησίδες των Ιμίων, βραχονησίδες των οποίων το ιδιοκτησιακό καθεστώς ήταν από νομικής πλευράς ξεκάθαρο¹³². Οι διπλωμάτες του τουρκικού ΥΠΕΞ επίσης έδειχναν ανακουφισμένοι από την εξέλιξη των πραγμάτων, ενώ ο Ινάλ Μπατού χαρακτήρισε το τέλος της κρίσης ως νίκη της λογικής, λέγοντας επίσης ότι οι διαφορές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με διάλογο, μη παραλείποντας να αναφερθεί σε δημαγωγίες και ευθύνες του τύπου¹³³.

Σε κάθε περίπτωση, η όλη εξέλιξη της κρίσης των Ιμίων δημιουργούσε νέα δεδομένα στο Αιγαίο προσθέτοντας στις τουρκικές διεκδικήσεις ένα ακόμα ζήτημα, αμφισβητώντας ελληνικό έδαφος και τοποθετώντας επί αυτού έστω και για ώρες την τουρκική σημαία. Αν η τουρκική κοινή γνώμη εκείνο το πρωινό της 31^{ης} Ιανουαρίου ένιωθε υπερήφανη, υποδεχόμενη ως ήρωες τους Τούρκους κομάντος, μάλλον δεν ίσχυε το ίδιο για την αντίστοιχη ελληνική, που ένιωθε ταπεινωμένη από την εξέλιξη των γεγονότων, την απόσυρση της σημαίας και την πτώση του ελληνικού στρατιωτικού ελικοπτέρου του Πολεμικού Ναυτικού¹³⁴.

¹³⁰ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 154-155

¹³¹ Patricia Carley, Theodore Couloumbis, Tozun Bahceli, *Greek – Turkish Relations and Us Foreign Policy*, US Institute for Peace, 1997, σελ 5

¹³² Σάββας Καλεντερίδης, *Παράδοση Οτζαλάν, Η Ώρα της Αλήθειας*, Αθήνα, Ινφογνώμων, 2007, σελ 207-208

¹³³ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 57-63

¹³⁴ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 121-123

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Αμερικανική Διαμεσολάβηση και Λοιποί Δρώντες

Σημαντικό στοιχείο της εξέλιξης της κρίσης των Ιμίων ήταν ο αμερικανικός παράγοντας και συγκεκριμένα η διαμεσολάβηση μεταξύ των δύο χωρών. Παρακάτω αναφέρονται οι κύριες ενέργειες των Αμερικανών για την αποκλιμάκωση της κρίσης, η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), αλλά και αυτή της Ιταλίας που ήταν συμβαλλόμενο μέρος με την Τουρκία το 1932.

Στις 29 Ιανουαρίου 1996, ο Αμερικανός επιτετραμμένος στην Άγκυρα Φράνσις Ριτσαρντάουν, απέστειλε τηλεγραφήματα στις αμερικανικές αρχές, ενημερώνοντας μεταξύ άλλων για την κατάσταση στην Τουρκία. Ανέφερε ότι η τουρκική πλευρά επιθυμεί τη διαμεσολάβηση των Αμερικανών, ενώ είπε επίσης ότι ο Ιταλός αναπληρωτής επικεφαλής αποστολής Μανφρέντι είπε σε άλλον Αμερικανό αξιωματούχο πως πιστεύει ότι με βάση τη συμφωνία Ιταλίας – Τουρκίας τα Ίμια ήταν στην ιταλική πλευρά¹³⁵. Ο Αμερικανός πρέσβης στην Αθήνα την ίδια ημέρα ζήτησε πληροφορίες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων¹³⁶.

Η έντονη δραστηριοποίηση των ΗΠΑ ξεκίνησε ουσιαστικά στις 30 Ιανουαρίου. Με τηλεγράφημα του Στέιτ Ντιπάρτμεντ που απεύθυνε οδηγίες προς τις αμερικανικές Πρεσβείες, δόθηκε κατεύθυνση και στην αμερικανική Πρεσβεία στην Αθήνα να παροτρυνθεί η ελληνική κυβέρνηση να αποσύρει τυχόν στρατιωτικό τμήμα από τα Ίμια¹³⁷. Το απόγευμα ο Υπουργός Άμυνας Γ. Αρσένης δέχτηκε τηλεφώνημα από τον Υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ Ουίλιαμ Πέρι, ενώ νωρίτερα, τις μεσημβρινές ώρες, ο σταθμάρχης της CIA στην Αθήνα ανακοίνωσε στον Αρχηγό της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ) Λεωνίδα Βασιλικόπουλο ότι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ θα επικοινωνούσε με τον Έλληνα Πρωθυπουργό. Αργότερα σε δεύτερη επίσκεψη του σταθμάρχη της CIA στον Αρχηγό της ΕΥΠ, προτάθηκε η λύση της διπλωματικής οδού και η επαναφορά στο «status quo ante», πρόταση η οποία έγινε και στον Αρχηγό των Μυστικών Υπηρεσιών της Τουρκίας (MIT). Ανάλογες προτάσεις έγιναν και προς τον Έλληνα ΜΑ/NATO στις Βρυξέλλες Πρέσβη Β. Ζαφειρόπουλο¹³⁸. Την

¹³⁵ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 69-73

¹³⁶ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 80-82

¹³⁷ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 87-89

¹³⁸ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 444-447

ίδια ημέρα ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον, συνομίλησε με τον Πρόεδρο της Τουρκίας και τους Πρωθυπουργούς Ελλάδας και Τουρκίας (με την Τσιλέρ δύο φορές)¹³⁹. Το ίδιο βράδυ ο βοηθός Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ που χειρίστηκε την υπόθεση, προέτρεψε τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Θεόδωρο Πάγκαλο να προχωρήσει σε διάσκεψη με την Τουρκία για το καθεστώς του Αιγαίου, πρόταση την οποία αρνήθηκε ο δεύτερος. Την ίδια στάση τήρησε και ο Αμερικανός Πρέσβης στην Αθήνα Τόμας Νάιλς απευθυνόμενος τόσο στον Έλληνα Πρωθυπουργό όσο και στον Υπουργό Άμυνας Γ. Αρσένη, κάνοντας λόγο για διαπραγματεύσεις, πρόταση την οποία διαχρονικά και σταθερά αρνείται η ελληνική πλευρά, αφού σε περίπτωση διαπραγματεύσεων κάτι δίνεις και κάτι παίρνεις. Οι Τούρκοι έχουν πάγια τακτική να προβάλουν πολλές ανυπόστατες αξιώσεις έτσι ώστε σε περίπτωση διμερών διαπραγματεύσεων στο τέλος να είναι κερδισμένοι. Τη νύχτα της 30 προς 31 Ιανουαρίου 1996, ο Χόλμπρουκ επεδίωξε να πείσει τους Τούρκους να μην προχωρήσουν σε περαιτέρω στρατιωτική κλιμάκωση, φέρεται όμως ότι η Τσιλέρ απέφευγε να δεσμευτεί καθυστερώντας επίτηδες να επικοινωνήσει μαζί του, μέχρι να εξασφαλίσει την αποβίβαση των Τούρκων κομάντος στη Δυτική Ίμια¹⁴⁰. Γενικά την επίμαχη νύχτα υπήρξαν αλληπάλληλα τηλεφωνήματα του Χόλμπρουκ (9 φορές)¹⁴¹ στον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών και τους ομολόγους του στην Τουρκία, ενώ και ο Αμερικανός Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων Τζον Σαλικασβίλι είχε επαφές με τον Υπουργό Άμυνας της Ελλάδας και τον Αρχηγό των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων Στρατηγό Ισμαήλ Χακί Καρανταγί¹⁴². Η τελική συμφωνία για απόσυρση των στρατιωτικών τμημάτων και των σημαιών επιτεύχθηκε τις πρωινές ώρες της 31^{ης} Ιανουαρίου αφού είχαν αποβιβαστεί οι Τούρκοι στη Δυτική Ίμια, μετά από πιέσεις του Χόλμπρουκ προς τις δύο πλευρές και συμφωνία για επιστροφή στο «status quo ante»¹⁴³. Η διατήρηση του «status quo ante» έδινε τη δυνατότητα και στις δύο πλευρές να διατηρήσουν τις απόψεις που είχαν ως προς τα Ίμια, πριν την εκδήλωση της κρίσης¹⁴⁴. Το μεσημέρι

¹³⁹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 66-67

¹⁴⁰ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 52-53

¹⁴¹ Αθανάσιος Έλλης–Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 143-145

¹⁴² Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 86-89

¹⁴³ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 96-104

¹⁴⁴ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 48

της 31^{ης} Ιανουαρίου, ο Πρέσβης των ΗΠΑ στην Ρώμη Ρέτζιναλντ Μπαρτόλομιου, απέστειλε τηλεγράφημα στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ στο οποίο γινόταν γνωστή η θέση της Ιταλίας, ότι τα Ίμια ανήκουν στην Ελλάδα, θέση η οποία επαναλήφθηκε και σε δεύτερο τηλεγράφημα του ιδίου στις 5 Φεβρουαρίου¹⁴⁵. Κατά τις διαπραγματεύσεις, επιχειρήθηκε από τους Αμερικανούς να αποδεχτεί η Τουρκία, η αποχώρηση των ελληνικών τμημάτων να γίνει μετά από μερικές μέρες λαμβάνοντας υπόψη την επικείμενη ψήφο εμπιστοσύνης της νέας ελληνικής κυβέρνησης στη Βουλή, ενώ σύμφωνα με τηλεγράφημα του Αμερικανού επιτετραμμένου στην Άγκυρα, ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας εξέφρασε κάποια στιγμή την πρόθεση να επιστραφεί η αφαιρεθείσα από τους δημοσιογράφους της *Hurriyet* ελληνική σημαία με ανάλογες τιμές¹⁴⁶.

Μετά την κρίση των Ιμίων υπήρξαν ατυχείς δηλώσεις Αμερικανών αξιωματούχων. Συγκεκριμένα την 1^η Φεβρουαρίου εκπρόσωπος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ δήλωσε ότι στο Αιγαίο υπάρχουν νησίδες για τις οποίες δεν παίρνουν θέση οι ΗΠΑ ως προς την κυριαρχία τους και θα κυκλοφορήσει σχετική λίστα, δήλωση η οποία ανασκευάστηκε εκ των υστέρων, λέγοντας ότι δεν υπάρχει τέτοια λίστα¹⁴⁷. Στις 2 Φεβρουαρίου, ο εκπρόσωπος του αμερικανικού ΥΠΕΞ Νίκολας Μπερνς δήλωσε ότι «Οι ΗΠΑ δεν αναγνωρίζουν ελληνική ή τουρκική κυριαρχία στα Ίμια (Καρντάκ)», ενώ ο υπ' αριθμ. 54418 χάρτης του αμερικανικού Ναυτικού, που επανακυκλοφόρησε σε νεώτερη έκδοση στις 5 Οκτωβρίου 1996, ανέγραφε *Vrachoï Imia (Greece)*, με υποσημείωση ότι ο τρόπος γραφής των ονομάτων δε σημαίνει απαραίτητα αναγνώριση ανάλογου πολιτικού καθεστώτος¹⁴⁸. Σε κάθε περίπτωση ακόμα και έτσι χρησιμοποιούνταν το ελληνικό όνομα και σε παρένθεση αναγραφόταν η Ελλάδα. Η αμερικανική κυβέρνηση φαίνεται ότι πείστηκε για την ελληνική κυριαρχία στα Ίμια στις 7 Φεβρουαρίου 1996, κατόπιν συνάντησης του Θ. Πάγκαλου με τον πρέσβη Τόμας Νάιλς και τον επιτετραμμένο Τόμας Μίλερ στο ελληνικό ΥΠΕΞ, όπου τους επιδείχθηκαν σχετικά έγγραφα και χάρτες¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 89-94

¹⁴⁶ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 231-232

¹⁴⁷ Carol Migdalovitz, *Greece and Turkey: The Rocky Islet Crisis*, CRS Report for Congress, 1996, σελ 5

¹⁴⁸ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 529-530

¹⁴⁹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 95-97

Εκείνη την εποχή, οι ΗΠΑ έβλεπαν στην Τουρκία έναν σταθερό σύμμαχο που στρατευόταν διαχρονικά με τα αμερικανικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικό του παραπάνω ήταν ότι, σε επιστολή προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής Εξωτερικής Βοήθειας του Κογκρέσου Σόνυ Κάλαχαν, το καλοκαίρι του 1995, ο τότε Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της Αμερικής, ανέφερε μεταξύ άλλων, ότι η Τουρκία έχει στρατηγική αξία για τις ΗΠΑ στη μεταψυχροπολεμική εποχή, είναι πιστός υποστηρικτής των δυτικών συμφερόντων πάνω από 50 χρόνια [Κορέα, επιχειρήσεις «Desert Storm», «Desert Shield» και στην Βοσνία στην επιχείρηση «Deny Flight»], συμπαραστάθηκε στη Σομαλία, επέτρεψε αποστολές εναντίον του Ιράκ από την αεροπορική βάση στο Ιντσιρλίκ, παίζει θετικό ρόλο στην ειρήνευση στη Μέση Ανατολή και διατηρώντας σημαντικό στρατό στο ΝΑΤΟ, η συμμετοχή της στη συμμαχία παραμένει ζωτικής σημασίας. Ως εκ τούτου οι ΗΠΑ θα πρέπει να συνεχίσουν να υποστηρίζουν την Τουρκία¹⁵⁰.

Οι Αμερικανοί κατά τη διάρκεια της κρίσης τήρησαν ίσες αποστάσεις και ουδετερότητα ως προς την κυριαρχία των Ιμιών, με πρώτη προτεραιότητα την αποφυγή του πολέμου, προτείνοντας την παραπομπή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή διαπραγμάτευση μεταξύ των δύο χωρών, ενώ μετά την κρίση και τις ανάλογες ιταλικές διευκρινήσεις μάλλον πείστηκαν ότι η Ελλάδα είχε δίκιο¹⁵¹.

Ο Αχμέτ Νταβούτογλου από την πλευρά του, θεωρεί ότι από την κρίση των Ιμιών δεν βγήκε κερδισμένη η Τουρκία αφού έθεσε σε διαπραγμάτευση την κυριαρχία των Ιμιών που ισχυριζόταν ότι της ανήκουν, αλλά ούτε και η Ελλάδα, παρά μόνο οι ΗΠΑ, λόγω του διαμεσολαβητικού τους ρόλου, αφού επιβεβαιώθηκε η στρατηγική υπεροχή της Αμερικής στα Βαλκάνια, το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο¹⁵².

Πέραν της αμερικανικής διαμεσολάβησης, τα ανταντακλαστικά των διεθνών οργανισμών αποδείχθηκαν κατώτερα των περιστάσεων. Από πλευράς ΝΑΤΟ δεν υπήρξε επίσημη τοποθέτηση, ενώ σε επίπεδο ΟΗΕ, στις 30 Ιανουαρίου, ο ΓΓ/ΟΗΕ ανέθεσε στον αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα να καλέσει τους εκπροσώπους των δύο

¹⁵⁰ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 205-207

¹⁵¹ Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 15-18

¹⁵² Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, Αθήνα, Ποιότητα, 2010, σελ 272-273

χωρών συστήνοντας απομάκρυνση των στόλων από την περιοχή των Ιμίων και αποφυγή δηλώσεων¹⁵³.

Η ΕΕ από την πλευρά της, μάλλον έλαμψε δια της απουσίας της τις δύσκολες ώρες της κρίσης και η στάση της ήταν γενικά αμφιταλαντευόμενη¹⁵⁴. Στις 30 Ιανουαρίου, ο Αναπληρωτής ΥΠΕΞ Γ. Ρωμαίος που συμμετείχε σε συνεδρίαση της επιτροπής των Υπουργών Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), παρότι έθεσε το θέμα της κρίσης στα Ίμια, η επιτροπή δεν έλαβε σαφή θέση αν και τα σύνορα της Ελλάδας ήταν και είναι σύνορα της ΕΕ. Το ζήτημα ετέθη και προσωπικά στον αρμόδιο για τα εξωτερικά θέματα της ΕΕ, Χανς Βαν Ντερ Μπουκ, καθώς και στην ιταλική πλευρά που προήδρευε εκείνη την εποχή, ωστόσο και πάλι δεν ελήφθη κοινή απόφαση στήριξης της Ελλάδας, παρά μόνο μεμονωμένες δηλώσεις και παραινήσεις κρατών – μελών της ΕΕ για αποφυγή κλιμάκωσης της έντασης¹⁵⁵. Στις 31 Ιανουαρίου η Πρόεδρος των Ευρωπαϊκών Σοσιαλιστικών Κομμάτων Πολίν Γκριν καταδίκασε τις ενέργειες της Τουρκίας, ενώ ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Σάντερ έκανε μια σχετικά ουδέτερη δήλωση¹⁵⁶. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μετά την κρίση και συγκεκριμένα στις 15 Φεβρουαρίου 1996, εξέδωσε απόφαση με 342 ψήφους (κατά ήταν 21), στην οποία αναφερόταν, ότι τα Ίμια ανήκουν στην Ελλάδα και τα σύνορα της Ελλάδας είναι και σύνορα της ΕΕ, ενώ η Τουρκία κατηγορούνταν για καταπάτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και προκλητικές στρατιωτικές ενέργειες στο Αιγαίο¹⁵⁷.

Η Ιταλία επίσης, αν και ασκούσε τότε την προεδρία της ΕΕ, καθυστέρησε να δώσει στοιχεία για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων, με αποτέλεσμα οι πρώτες πληροφορίες από ιταλικής πλευράς να γίνουν γνωστές στους Αμερικανούς από το μεσημέρι της 31^{ης} Ιανουαρίου και μετά, όταν πλέον οι διαπραγματεύσεις είχαν ολοκληρωθεί και είχε αποχωρήσει από τα Ίμια το στρατιωτικό προσωπικό Ελλάδας και Τουρκίας. Η ενόχληση των ΗΠΑ για την καθυστερημένη αντίδραση της Ιταλίας

¹⁵³ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 450

¹⁵⁴ William Mallinson, *Κύπρος: Μια Ιστορική Προοπτική. Ανάμεσα στο NATO και την Ευρώπη: Πόλεμος ή Ειρήνη*, Αθήνα, Παπαζήση, 2005, σελ 338

¹⁵⁵ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 227

¹⁵⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 489

¹⁵⁷ Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 177-178

αποτυπώνεται και σε τηλεγράφημα που έστειλε μετά την κρίση ο Αμερικανός Πρέσβης στην Αθήνα¹⁵⁸.

Σύνοψη Δεύτερου Μέρους

Το φορτηγό πλοίο «Eigen Akat» προσάραξε στα Ίμια τα Χριστούγεννα του 1995 και αποκολλήθηκε από ελληνικά ρυμουλκά. Το περιστατικό προκάλεσε την ανταλλαγή ρηματικών διακοινώσεων μεταξύ Τουρκίας – Ελλάδας για το ιδιοκτησιακό καθεστώς, στις 29 Δεκεμβρίου 1995 και 9 Ιανουαρίου 1996, αντίστοιχα. Η δημοσιότητα που έλαβε το θέμα από το συνδρομητικό περιοδικό «Εμπιστευτικό Γράμμα» και τον τηλεοπτικό σταθμό ANT1, οδήγησε στη διαδοχική τοποθέτηση σημαιών στην Ανατολική Ίμια από τον Δήμαρχο Καλύμνου, δημοσιογράφους της Hürriyet και το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό.

Ο αναθεωρητισμός της Τουρκίας και η ρευστή πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό της, ήταν οι ηθικοί αυτουργοί για την περαιτέρω κλιμάκωση της κρίσης. Οι εξελίξεις οδήγησαν τις δύο χώρες στην ανάπτυξη ναυτικών Μονάδων στην περιοχή και τοποθέτηση στρατιωτικών τμημάτων στις δύο βραχονησίδες που η μεταξύ τους απόσταση είναι μικρότερη από το δραστικό βεληνεκές ενός πολεμικού τυφεκίου.

Η σύγκρουση αποφεύχθηκε με τη μεσολάβηση των Αμερικανών που πρώτο τους μέλημα ήταν η αποφυγή του πολέμου μεταξύ δύο χωρών μελών του NATO. Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη και αποκλιμάκωση της κρίσης έπαιξε η πρόταση για επιστροφή στο «status quo ante», κάτι που όμως η κάθε πλευρά μετέφραζε διαφορετικά, η ψυχραιμία γενικά των στρατιωτικών τμημάτων που ενεπλάκησαν στην κρίση, αλλά και η γενικότερη απροθυμία των πολιτικών και στρατιωτικών των δύο χωρών να εμπλακούν σε εκτεταμένο πόλεμο, πλην ίσως της Τσιλέρ που ήθελε να εξυπηρετήσει τα μικροκομματικά της συμφέροντα.

¹⁵⁸ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 17

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΜΕ - ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΟΤΕ ΚΑΙ
ΣΗΜΕΡΑ – ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΝΗΣΙΑΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Τουρκικά ΜΜΕ και ο Ρόλος τους Τότε και Σήμερα

Η σημαντικότητα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) είναι γενικά γνωστή, αφού πέραν των άλλων διαμορφώνουν εκουσίως ή ακουσίως την κοινή γνώμη. Ειδικά σήμερα, που η διασπορά των ειδήσεων γίνεται ακόμα ταχύτερα και με τη χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ), έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη αξία και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη σε αυτό που ονομάζεται πληροφοριακές επιχειρήσεις. Παρακάτω καταγράφεται η στάση των τουρκικών ΜΜΕ κατά την κρίση των Ιμιών, αλλά και η σημερινή κατάσταση στην Τουρκία του Ερντογάν.

6.1 Η Τουρκική Κοινή Γνώμη

Οι λαοί γενικά έχουν ανάγκη από τους λεγόμενους εθνικιστικούς μύθους προκειμένου να δημιουργείται μια ισχυρή αίσθηση συλλογικής ταυτότητας στον πληθυσμό που εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα του έθνους – κράτους¹⁵⁹. Η ανάγκη αυτή είναι εντονότερη στις όχι ιδιαίτερα προηγμένες κοινωνίες ή σε κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από κοινωνικά, εθνοτικά και θρησκευτικά ρήγματα όπως είναι η κοινωνία της Τουρκίας. Οι μύθοι αυτοί χωρίζονται σε τρεις κύριες κατηγορίες, τους αυτό-δοξαστικούς (self-glorifying), τους αυτό-αθωωτικούς (self-white-washing) και τους ετερο-συκοφαντικούς (other-maligning)¹⁶⁰. Επιπλέον, οι ηγέτες των χωρών ενίοτε λένε ψέματα, ενώ πέραν αυτού χρησιμοποιούν και άλλες μορφές παραπλάνησης όπως αυτής της αποσιώπησης και της διαστρέβλωσης, με τις δύο τελευταίες μορφές παραπλάνησης να θεωρούνται γενικά θεμιτές στη διεθνή και την εσωτερική πολιτική¹⁶¹. Ειδικά οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας και οι η κοινή γνώμη των δύο χωρών αντλεί το συναισθηματικό υπόβαθρο από τους αγώνες μεταξύ των δύο λαών. Στην Τουρκία υπάρχει εδραιωμένη ιστορική μνήμη ότι τον 19^ο αιώνα οι μεγάλες δυνάμεις υποστήριζαν την ελληνική επανάσταση με σκοπό να διαλύσουν την οθωμανική αυτοκρατορία ενώ η δημιουργία της τουρκικής δημοκρατίας έχει συνδεθεί με την ήττα των Ελλήνων κατά τη μικρασιατική εκστρατεία¹⁶².

¹⁵⁹ John Mearsheimer, *Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα*, Αθήνα, Πατάκη, 2011, σελ 47

¹⁶⁰ John Mearsheimer, *Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα*, Αθήνα, Πατάκη, 2011, σελ 121

¹⁶¹ John Mearsheimer, *Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα*, Αθήνα, Πατάκη, 2011, σελ 23, 26-27

¹⁶² Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997, σελ 111

Κατά την κρίση των Ιμίων, τα τουρκικά ΜΜΕ έγιναν οι φορείς αναμετάδοσης των τουρκικών ετερο-συκοφαντικών μύθων, ενώ παράλληλα παραπλανήθηκε ο τουρκικός λαός. Τα στερεότυπα για τους Έλληνες και την Ελλάδα αναπαρήχθησαν έντονα στα γειτονικά ΜΜΕ κατά την κρίση, όπου κυριάρχησαν χαρακτηρισμοί όπως αδιάλλακτοι, ανυποχώρητοι, ενώ μετά την κρίση γίνονταν αναφορές για ανευθυνότητα της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας και ελληνική διχόνοια¹⁶³.

Η τουρκική κοινή γνώμη τόσο το 1996 όσο και σήμερα επηρεαζόταν και επηρεάζεται από τα ΜΜΕ. Αυτό βέβαια δεν ισχύει μόνο για τον τουρκικό λαό αλλά για όλους τους λαούς που δέχονται ερεθίσματα και πληροφόρηση από την τέταρτη εξουσία. Η κοινή δε γνώμη, επηρεάζεται περισσότερο από μια είδηση, όταν αυτή έχει σχέση με τα ενδιαφέροντά της ή με τις ανασφάλειές της¹⁶⁴. Ειδικά όμως η τουρκική γνώμη, λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλό πνευματικό επίπεδο και το έλλειμμα σύγχρονου ευρωπαϊκού προσανατολισμού κυρίως στα βάθη της Ανατολίας, το ιστορικό παρελθόν των δύο χωρών, τα στερεότυπα αλλά και τους εθνικιστικούς μύθους, είναι ιδιαίτερα επιρρεπής στην χειραγώγηση από τις πολιτικές ηγεσίες μέσω των ΜΜΕ.

6.2 Η Hurriyet και τα Τουρκικά ΜΜΕ το 1996

Γενικά τα ΜΜΕ βρήκαν πρόσφορο έδαφος στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, λόγω της πολιτικής αστάθειας που κυριαρχούσε στις δύο χώρες (αβεβαιότητα), της άγνοιας των πολιτών για την ανταλλαγή των ρηματικών διακοινώσεων που είχαν προηγηθεί, αλλά και της ύπαρξης και το ρόλο των βραχονησίδων Ίμια αφού ελάχιστοι γνώριζαν καν την ύπαρξή τους, πολύ περισσότερο το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς¹⁶⁵.

Ποιος όμως ήταν ο ρόλος των τουρκικών ΜΜΕ κατά την ένταση και την κρίση των Ιμίων; Από την αρχή τα τουρκικά ΜΜΕ και ειδικά οι δημοσιογράφοι της Hurriyet έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην κρίση και αυτό γιατί δεν αρκέστηκαν σε περιγραφή των γεγονότων και αναπαραγωγή ειδήσεων αλλά είχαν ενεργό ρόλο στην κλιμάκωση της κρίσης. Το 1996, η Hurriyet – που εκδίδεται σε ημερήσια βάση από

¹⁶³ Χριστόδουλος Γιαλουρίδης, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996, η Οπτική του Τύπου*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 337-342

¹⁶⁴ Athanasios Manis, *The Role of Media in the Imia/Kardak Crisis: The Importance of Media Influence and its Limitations*, 2009, σελ 3, 6

¹⁶⁵ Athanasios Manis, *The Role of Media in the Imia/Kardak Crisis: The Importance of Media Influence and its Limitations*, 2009, σελ 9

το 1948 - ήταν η πρώτη σε κυκλοφορία εφημερίδα στην Τουρκία με ημερήσιο ύψος πωλήσεων άνω των 600.000 φύλλων και προτιμούσε τα ρεπορτάζ εντυπωσιασμού, ενώ ακολουθούσαν σε κυκλοφορία η Sabah και η Milliyet¹⁶⁶.

Η αρχή έγινε στις 27 Ιανουαρίου 1996, με τη μετάβαση με ελικόπτερο τριών δημοσιογράφων της Hurriyet στην ανατολική Ίμια, οι οποίοι αφού υπέστειλαν την ελληνική σημαία ανήρτησαν την τουρκική και αποθανάτισαν το όλο εγχείρημα. Ένας από τους δημοσιογράφους ήταν ο Τζεσούρ Σερετ. Στη συνέχεια οι δημοσιογράφοι μετέβησαν στα γραφεία της εφημερίδας στην Σμύρνη όπου συνέταξαν σχετικό άρθρο ενώ από το βράδυ της ίδιας ημέρας ο τουρκικός τηλεοπτικός σταθμός «Kanal D» (θυγατρικό κανάλι της Hurriyet¹⁶⁷) πρόβαλε σχετικό ρεπορτάζ, ενώ εμφανίστηκε και ο εν λόγω δημοσιογράφος τηρώντας προκλητική στάση, επιδεικνύοντας την ελληνική σημαία που είχε υποστείλει από τα Ίμια και ζητώντας από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις να παρέμβουν ώστε να προστατευτεί η τουρκική σημαία που είχε αναρτήσει στη βραχονησίδα. Από την επόμενη ημέρα το κύριο θέμα των ΜΜΕ στην Τουρκία ήταν αυτό των Ίμιων με αποτέλεσμα τη διόγκωση του ζητήματος και την εμπλοκή Τούρκων αξιωματούχων και «ειδικών» στη δημόσια συζήτηση¹⁶⁸. Η Hurriyet στις 28 Ιανουαρίου είχε τον τίτλο «Πόλεμος Σημαιοτών» (Bayrak Savasi)¹⁶⁹, στις 30 Ιανουαρίου το πρωτοσέλιδο έλεγε «Αυτή η σημαία θα κατέβει», εννοώντας την ελληνική σημαία στα Ίμια, ενώ την επόμενη ημέρα ο τίτλος έλεγε «Τελευταία Προειδοποίηση» (Son Yüari) κάνοντας παράλληλα σύγκριση των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών¹⁷⁰. Ανάλογα πρωτοσέλιδα φιλοξενήθηκαν και στις άλλες τουρκικές εφημερίδες. Ενδεικτικά πρωτοσέλιδα της επίμαχης περιόδου φαίνονται στο Παράρτημα «Δ».

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ένα μέρος των ανταποκρίσεων και των δημοσιευμάτων περιείχαν αντικειμενικά στοιχεία τηρώντας μετριοπαθή στάση¹⁷¹, όπως οι εφημερίδες Milliyet (αν και ανήκε στο ίδιο συγκρότημα με την Hurriyet¹⁷²)

¹⁶⁶ Χριστόδουλος Γιαλουρίδης, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996, η Οπτική του Τύπου*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 85. 92

¹⁶⁷ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 41

¹⁶⁸ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 35-37

¹⁶⁹ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 59

¹⁷⁰ Athanasios Manis, *The Role of Media in the Imia/Kardak Crisis: The Importance of Media Influence and its Limitations*, 2009, σελ 9

¹⁷¹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 227

¹⁷² Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 46

και Chumhurriyet. Ωστόσο στα τουρκικά ΜΜΕ κυριάρχησαν συγκεκριμένα περίπου στερεότυπα ως προς την ελληνική πλευρά, όπως «πολεμοχαρείς χαρακτήρες», «προκλητικότητα», «ανυποχώρητη στάση», «πολιτική ανευθυνότητα», «κλαψιάρηδες» και «δειλία»¹⁷³.

Πέραν της όποιας εμπλοκής των δημοσιογράφων της Hurriyet, επιχειρήθηκε ανάλογη επέμβαση, αυτή τη φορά από τον τουρκικό τηλεοπτικό σταθμό STAR, όταν τις πρωινές ώρες της 29 Ιανουαρίου 1996, προσωπικό του σταθμού επιχείρησε να αποβιβαστεί στα Ίμια με τηλεοπτικές κάμερες, αλλά εμποδίστηκε από το ΠΠΚ «ΑΝΤΩΝΙΟΥ»¹⁷⁴. Ο εν λόγω τηλεοπτικός σταθμός, αλλά και ο τουρκικός επίσης σταθμός TGRT, μετέδωσαν πλάνα από ανάρτηση τουρκικής σημαίας σε υποτιθέμενη ελληνική βραχονησίδα, ενώ στην πραγματικότητα η βραχονησίδα ήταν τουρκική¹⁷⁵. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 – αρχές του 1990 ξεκίνησε η αναμετάδοση ιδιωτικών καναλιών και στις δύο χώρες, σπάζοντας το μονοπώλιο της δημόσιας τηλεόρασης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα - στο πλαίσιο του ανταγωνισμού - οι ιδιωτικοί σταθμοί να ανταγωνίζονται για την τηλεθέαση με ό,τι αυτό συνεπαγόταν για τη μετριοπαθή και αντικειμενική δημοσιογραφία¹⁷⁶. Παράλληλα δε, ό,τι μετέδιδαν οι ελληνικοί τηλεοπτικοί σταθμοί αναπαράγονταν από τους αντίστοιχους τουρκικούς. Έτσι μετέδωσαν μεταξύ άλλων και την έξοδο του ελληνικού στόλου από το Ναύσταθμο¹⁷⁷.

Μετά την αποκλιμάκωση της κρίσης, τα τουρκικά ΜΜΕ έδωσαν έναν πανηγυρικό τόνο για την κατάληξη του όλου επεισοδίου. Στους τηλεοπτικούς σταθμούς προβάλλονταν εικόνες από την κατάληψη της δυτικής Ίμιας, στιγμές από στρατιωτικές παρελάσεις, ενώ οι τρεις δημοσιογράφοι της Hurriyet περιφέρονταν στα κανάλια ως ήρωες εξιστορώντας τις ενέργειές τους επί των Ιμίων¹⁷⁸. Το φύλλο της Hurriyet της 2 Φεβρουαρίου 1996, ανέφερε για την ενέργεια των δημοσιογράφων της ότι: «Οι συνάδελφοί μας φωτογράφισαν την ελληνική σημαία (στα Ίμια) που ήταν σε τουρκικό έδαφος, αυτό ήταν το καθήκον τους ως δημοσιογράφοι. Μετά τοποθέτησαν τη

¹⁷³ Χριστόδουλος Γιαλουρίδης, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση, από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S300 και το Ελσίνκι 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, Αθήνα, Σιδέρη, 2001, σελ 332-333, 338

¹⁷⁴ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 406

¹⁷⁵ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 58

¹⁷⁶ Athanasios Manis, *The Role of Media in the Imia/Kardak Crisis: The Importance of Media Influence and its Limitations*, 2009, σελ 8

¹⁷⁷ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 51

¹⁷⁸ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incecek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 111

σημαία του ιδιοκτήτη της περιοχής. Πιστεύουμε ότι οι δημοσιογράφοι δεν χάνουν τις πεποιθήσεις τους επειδή έγιναν δημοσιογράφοι.....», ενώ ο εκδότης της εφημερίδας ανέφερε ότι: «Ναι γνωστοποιήσαμε το θέμα των Καρντάκ στην τουρκική κοινή γνώμη. Η ελληνική σημαία δεν βρίσκεται πλέον εκεί. Να απολογηθούμε αν κάναμε κάτι λάθος»¹⁷⁹.

Μετά από χρόνια και συγκεκριμένα το 2004, ο Τζεσούρ Σερετ σε συνέντευξή του στο δημοσιογράφο Στρατή Μπαλάσκα της τοπικής εφημερίδας «Η Αλήθεια της Χίου», ανέφερε μεταξύ άλλων, ότι δεν είχε ιδέα ότι επί της ανατολικής Ίμια υπήρχε ελληνική σημαία και ότι αυτός είχε μαζί του την τουρκική για να την αναρτήσει στην βραχονησίδα, αλλά βλέποντας την ελληνική αποφάσισε να την υποστεί και να την πάρει μαζί του. Χαρακτηριστικά δήλωσε: «Επί δέκα λεπτά προσπαθούσε να προσγειώσει το ελικόπτερο. Κατέβηκε σχεδόν δίπλα στα κοντάρια. Σαν στρατιώτες πεταχτήκαμε από μέσα. Με αναμμένη τη μηχανή του ελικοπτέρου, με τον έλικα να γυρίζει..... Λειτουργούσαμε σαν στρατιωτικό απόσπασμα. Μέχρι και σήμερα αναρωτιέμαι γιατί... Βγάλαμε γρήγορα την ελληνική σημαία, την έβαλα μόλις στην τσέπη μου, βάλαμε την τουρκική που και πάλι είχα μαζί μου εγώ..... Δεν ήξερα ότι στο νησί υπήρχε ελληνική σημαία, κανείς δεν μας το είχε πει... αλλά και κανείς δεν μας είπε να βγάλουμε την ελληνική σημαία. Μας είπαν μόνο να βγάλουμε φωτογραφίες με την τουρκική σημαία. Αλήθεια σας λέω.... Εμείς τουλάχιστον δεν πήραμε εντολές για αυτές τις ενέργειές μας από κανέναν. Ούτε από το κράτος ούτε από το στρατό ούτε από την εφημερίδα». Ο Τζεσούρ Σερετ συμπληρώνει: «Η εφημερίδα επιτέλους την επόμενη μέρα θα είχε μια μεγάλη είδηση. Ένα δυνατό πρωτοσέλιδο. Για μια στιγμή σκέφτηκα μήπως και ήμουν ηθοποιός σε μια κωμωδία. Σήμερα σκέφτομαι ότι τούτη η τραγωδία θα μπορούσε εύκολα να ήταν απλά μια κωμωδία. Ή τελικά δεν είναι παρά μια κωμωδία;». Για την επιστροφή χαρακτηριστικά ανέφερε: «Καμία δεν χαρακτηρίστηκε κακή φωτογραφία Περιέργως οι φωτογραφίες των Ιμίων θεωρήθηκαν όλες καλές. Αστείο δεν είναι; Στην εφημερίδα οι μηχανές περίμεναν εμάς για να αρχίσουν να τυπώνουν. Γράψαμε ό,τι γράψαμε, εμφανίστηκαν οι φωτογραφίες και σε λίγο ανακοινώθηκε και ο τίτλος που είχε επιλεγεί. Ο γνωστός τίτλος “Πόλεμος Σημαιοών” ήταν γεγονός»¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Burcu Sunar, Meanings beyond words: How Turkish media reflect greek media, Κων/πολη, Bilgi Universitesi, 2007, σελ 69

¹⁸⁰ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 57-59

Αν και για κάποιους η εμπλοκή των δημοσιογράφων της *Hurriyet* στην κρίση έγινε καθαρά για λόγους αύξησης της κυκλοφορίας της εφημερίδας¹⁸¹, ο Νίκος Κουρής έχει εκφράσει ότι δεν επρόκειτο για πρωτοβουλία της *Hurriyet*, αφού οι δημοσιογράφοι της εφημερίδας ήταν ουσιαστικά πράκτορες των μυστικών υπηρεσιών της Τουρκίας¹⁸², ενώ και ο Γεράσιμος Αρσένης έχει εκφράσει την υπόνοια της διασύνδεσης των τουρκικών ΜΜΕ με το «βαθύ κράτος» στην Τουρκία, εκτιμώντας επίσης ότι αυτά χρησιμοποιήθηκαν από την τουρκική πλευρά για τη διαμόρφωση κλίματος κρίσης¹⁸³. Μερίδα δε των ανταγωνιστικών της *Hurriyet* εφημερίδων στην Τουρκία αλλά και άλλες πηγές, της έχουν προσάψει διατήρηση σχέσεων με τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες (MIT)¹⁸⁴. Ο τότε Πρόεδρος του Τουρκικού Συμβουλίου Τύπου, Οκτάϊ Εκσί είχε δηλώσει ότι οι τρεις δημοσιογράφοι της *Hurriyet* θα παραπέμπονταν για έλεγχο στα αρμόδια όργανα, τελικά όμως κάτι τέτοιο δεν έγινε¹⁸⁵.

Αμέσως μετά την κρίση των Ιμίων, σε αμερικανικό τηλεγράφημα της Πρεσβείας στην Άγκυρα, αποτυπώνεται από τουρκικής πλευράς η γενική άποψη ότι τα ΜΜΕ διόγκωσαν το όλο περιστατικό για ιδίων όφελος, ενώ κάποιοι έκαναν συνειρμούς με το ρόλο που έπαιξε η *Hurriyet* στην ενθάρρυνση της εισβολής στην Κύπρο¹⁸⁶.

Γενικότερα από την όλη διαχείριση της κρίσης σε επίπεδο ΜΜΕ διαφάνηκε ότι η δημοσιογραφία εκείνη την εποχή στην Τουρκία διακατέχονταν από εθνικισμό και ιδιοτελή κίνητρα. Η αβεβαιότητα δε στην πολιτική ζωή, οι πολιτικοί ανταγωνισμοί των κομμάτων και των αρχηγών τους, καθώς και τα εσωτερικά προβλήματα της Τουρκίας, άφηναν μεγαλύτερα περιθώρια ελιγμού στην δημοσιογραφική ηθική του τύπου. Η δημοσιογραφική αποστολή της *Hurriyet* στα Ίμια, ακόμα και αν οι πρωταγωνιστές δεν γνώριζαν την πλήρη αλήθεια, δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα αυθόρμητο γεγονός.

¹⁸¹ Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997, σελ 110 και Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 175

¹⁸² Νίκος Κουρής, *Ελλάδα – Τουρκία Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος*, Αθήνα, Λιβάνη, 1997, σελ 425

¹⁸³ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 46

¹⁸⁴ Μάνος Ηλιάδης, *Η Μυστική Δράση των Τούρκων στην Ελλάδα και η Σύγχρονη MIT*, Αθήνα, Ιμφογνώμων, 2011, σελ 209

¹⁸⁵ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 223

¹⁸⁶ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 234-237

6.3 Τα Τουρκικά ΜΜΕ Σήμερα

Από την κρίση των Ιμίων έχουν περάσει σχεδόν 23 χρόνια και η λογική εξέλιξη της ελευθερίας του τύπου στην Τουρκία – ηλεκτρονικού και έντυπου – θεωρητικά θα έπρεπε να προσεγγίζει τα επίπεδα ελευθερίας των ευρωπαϊκών χωρών.

Ωστόσο μετά από σχεδόν 17 χρόνια συνεχούς διακυβέρνησης της Τουρκίας από τον Πρόεδρο Ερντογάν και ειδικά μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016, οι εξελίξεις στην ελευθερία του τύπου είναι μάλλον δυσοίωνες έως κακές.

Συγκεκριμένα, αμέσως μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα ο Τούρκος Πρόεδρος έδειξε με έντονο τρόπο τις προθέσεις του ως προς τα ΜΜΕ που δεν υποστήριζαν τον ίδιο και το κόμμα του. Είναι άλλωστε γεγονός ότι ο Ρ. Τ. Ερντογάν από το καλοκαίρι του 2016 βλέπει παντού εχθρούς¹⁸⁷.

Σύμφωνα με ρεπορτάζ της Hurriyet, κατόπιν σχετικής εντολής της τουρκικής κυβέρνησης, στο τέλος Ιουλίου 2016, στο πλαίσιο της εφαρμογής της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης, ανέστειλαν τη λειτουργία σε 45 εφημερίδες (μεταξύ αυτών και η Zaman φερόμενη ως όργανο του Φετουλάχ Γκιουλέν), 16 τηλεοπτικά δίκτυα, 23 ραδιοφωνικούς σταθμούς, 15 περιοδικά και κάποια πρακτορεία ειδήσεων¹⁸⁸. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, περισσότεροι από 3.000 δημοσιογράφοι να μείνουν άνεργοι, ενώ 130 συνελήφθησαν σε διάστημα μόλις τεσσάρων μηνών από το αποτυχημένο πραξικόπημα. Από αυτούς 17 ήταν δημοσιογράφοι της εφημερίδας Cumhuriyet η οποία πρόσκειται στο κόμμα της μείζονος αντιπολίτευσης, το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP) του Κιλντζίάρου¹⁸⁹.

Ουσιαστικά από το 2015 ξεκίνησε μια συστηματική προσπάθεια χειραγώγησης του τουρκικού τύπου από το κυβερνών κόμμα. Τον Μάρτιο του 2018 επήλθε συμφωνία εξαγοράς του ομίλου «Dogan» από τον όμιλο «Demiroren Holding». Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το πρακτορείο ειδήσεων Dogan (DHA), οι εφημερίδες Hurriyet και Posta Fanatik, τα τηλεοπτικά δίκτυα CNN Turk και Canal D,

¹⁸⁷ Κ. Υφαντής, Συνέντευξη στον Π. Καρβουνόπουλο, <https://www.militaire.gr/i-teleytaia-quot-zaria-quot-toy-erntogan-se-kypro-kai-aigaio-o-kathigitis-k-yfantis-mila-gia-ta-ellinotoyrkika/>, ανάκτηση 12 Οκτ 2019

¹⁸⁸ <https://omegalive.com.cy/xoyriet-sta-130-ta-mme-poy-ekleisan-sthn-toyrkia>, ανάκτηση στις 17 Σεπ 2019

¹⁸⁹ Philippe Perchoc, Media freedom trends 2018: Turkey, European Parliamentary Research Service, 2018, σελ 1-2

καθώς και η ηλεκτρονική πλατφόρμα αναμετάδοσης D-Smart να περάσουν υπό κυβερνητικό έλεγχο¹⁹⁰.

Τον Απρίλιο του 2018, σε έγγραφο του «European Parliamentary Research Service» προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, γινόταν αναφορά σε έκθεση του «Freedom House» του 2017 για τη συνεχιζόμενη επιδείνωση της ελευθερίας του τύπου στην Τουρκία. Επιπλέον αναφερόταν ότι τον Οκτώβριο του 2016 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάλεσε την Τουρκία να απελευθερώσει όλους τους δημοσιογράφους που κρατούνταν εκείνη την περίοδο χωρίς να τους έχουν απαγγελθεί κατηγορίες, ενώ τον Φεβρουάριο του 2018 εξέφρασε την ανησυχία του για την παύση λειτουργίας πολλών από τα τουρκικά ΜΜΕ (περισσότερα από 160), τις συνεχιζόμενες πιέσεις σε δημοσιογράφους, αλλά και τον έλεγχο των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) από την τουρκική κυβέρνηση. Στο ίδιο έγγραφο η Τουρκία κατατασσόταν ως προς την ελευθερία του τύπου στην 155^η θέση σε σύνολο 180 χωρών¹⁹¹.

Επιπλέον, το κεμαλικό κόμμα CHP, υπέβαλε στις αρχές του 2019, έκθεση προς το τουρκικό κοινοβούλιο με τίτλο «Η αυταρχική Τουρκία και η καταστροφή των ΜΜΕ», σύμφωνα με την οποία πάνω από το 90% των ΜΜΕ ελέγχονται από το κυβερνών κόμμα AKP, περισσότεροι από 150 δημοσιογράφοι βρίσκονται στη φυλακή, ενώ γίνεται αναφορά και σε δημοσκόπηση του 2018 του πανεπιστημίου «Kadir Has» της Κωνσταντινούπολης, σύμφωνα με την οποία το 60% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι δεν υπάρχει ελευθερία τύπου στην Τουρκία¹⁹².

Αν και η ελευθερία του τύπου στην Τουρκία του σήμερα δεν αποτελεί αντικείμενο του συγκεκριμένου πονήματος, εντούτοις ο συντριπτικός τους έλεγχος από το κυβερνών κόμμα (σχεδόν στο 95%¹⁹³) καθώς και η γενικότερη εφαρμοζόμενη λογοκρισία, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ιδιαίτερα σε περίπτωση που ανακύψει μια ένταση – κρίση μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας αφού εκτιμάται ότι τα ΜΜΕ θα παίξουν σημαντικό ρόλο, όπως έγινε και με την κρίση των Ιμίων.

¹⁹⁰ https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/144563_o-systimatikos-straggalismos-ton-mme-stin-toyrkia, ανάκτηση 18 Μαρ 2019

¹⁹¹ Philippe Perchoc, Media freedom trends 2018: Turkey, European Parliamentary Research Service, 2018, σελ 1-2

¹⁹² <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/168917/yprothesi-toy-enos-ta-mme-sti-toyrkia>, ανάκτηση στις 19 Μαρτίου 2019

¹⁹³ Κώστας Υφαντής, Συνέντευξη στον Πάρι Καρβουνόπουλο, <https://www.militaire.gr/i-teleytaia-quot-zaria-quot-toy-erntogan-se-kypro-kai-aigaio-o-kathigitis-k-yfantis-mila-gia-ta-ellinotoyrkika/> ανάκτηση στις 14 Σεπτεμβρίου 2019

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Τουρκικές Απόψεις και Ερμηνείες

Παρακάτω αναλύονται κυρίως οι τουρκικές απόψεις και η ρητορική τους ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων και των νησίδων γενικότερα, καθώς και η ελληνική επιχειρηματολογία που βασίζεται σε αδιαμφισβήτητα γεγονότα και ντοκουμέντα.

7.1 Kardak όχι Ίμια;

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων αλλά και των λοιπών νησίδων στο Αιγαίο δεν είχε αμφισβητηθεί ποτέ από την Τουρκία μέχρι το 1996¹⁹⁴. Με την κρίση των Ιμίων ξεκίνησε επίσημη αμφισβήτηση που ουσιαστικά κατέδειξε μια στροφή στην στρατηγική της γειτονικής χώρας. Η αλλαγή αυτή στην στρατηγική έφερε τις δύο χώρες κοντά στον πόλεμο για τρίτη φορά από την εισβολή στην Κύπρο το 1974 (1976, 1987, 1996), αφού η Τουρκία έθεσε πρώτη φορά σε αμφισβήτηση έδαφος της Ελλάδας¹⁹⁵.

Με τις ενέργειές της το 1996 η Τουρκία προσπάθησε να αποτρέψει την Ελλάδα από το να εφαρμόσει τη Διεθνή Συνθήκη για το Δίκαιο της Θάλασσας και την πιθανότητα επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων από τα 6 στα 12 ν.μ., βρίσκοντας ως αφορμή την κρίση και την αμφισβήτηση των Ιμίων ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς¹⁹⁶. Η πραγματικότητα όμως είναι ότι ο εμπλουτισμός των τουρκικών αναθεωρητικών ψευδοεπιχειρημάτων υπήρχε στη σκέψη τους από νωρίτερα. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες, φέρεται ότι ο Τούρκος Ναύαρχος Ιλεφάν Ντιμάζ στις 19 Φεβρουαρίου 1992, δήλωσε ότι «οι Έλληνες προχώρησαν τόσο πολύ, που έφτασαν στο σημείο να ισχυρίζονται πως είναι δικά τους εδάφη ακόμα και τα ακατοίκητα βράχια στα διεθνή ύδατα. Τίποτα από όλα αυτά δεν είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτό»¹⁹⁷, ενώ την Άνοιξη του 1991, ο Αρχηγός του τουρκικού ΓΕΝ με δηλώσεις του είχε θέσει θέμα κυριαρχίας για τις νησίδες του

¹⁹⁴ Ιστοσελίδα Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkikes-diekdikeseis.html>, ανάκτηση στις 20 Μαρτίου 2019

¹⁹⁵ Αγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 47

¹⁹⁶ Αθανάσιος Έλλις-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 65

¹⁹⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 378

Ανατολικού Αιγαίου, γεγονός που είχε επισημανθεί από τον Α. Παπανδρέου στον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας σε σχετική επιστολή του¹⁹⁸.

Ειδικά για τα Ίμια, οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι το μόνο επίσημο έγγραφο στο οποίο μνημονεύονται ονομαστικά είναι το πρωτόκολλο Ιταλίας – Τουρκίας του Δεκεμβρίου 1932, το οποίο παρότι τα θέτει στην ιταλική κυριαρχία, η νομική του κατοχύρωση ουδέποτε ολοκληρώθηκε. Σε αυτή τη βάση, θεωρούν ότι ακόμα και με τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων το 1947, όπου τα Δωδεκάνησα και οι παρακείμενες σε αυτά νησίδες περιήλθαν στην Ελλάδα, τα Ίμια δεν κατοχυρώθηκαν στην Ελλάδα αφού είναι εγγύτερα στις τουρκικές ακτές από ότι σε ελληνικό νησί που μνημονεύεται ονομαστικά στη συγκεκριμένη συνθήκη¹⁹⁹.

Πέραν των αίολων νομικών επιχειρημάτων, τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω, οι τουρκικές αρχές δεν είχαν ούτε τότε αλλά ούτε και τώρα να επιδείξουν απτά στοιχεία τουρκικής κυριαρχίας επί των Ιμίων. Δεν είχαν στην κατοχή τους μέχρι το 1996 ούτε έναν χάρτη στον οποίο να φαίνονται τα Ίμια στην τουρκική πλευρά. Χάρτης του τουρκικού δήμου Τουργκούτρεϊς του 1995 δεν περιέχει τα Ίμια στα όρια του και δεν τα μνημονεύει στις νησίδες που του ανήκουν. Επιπλέον όταν ξέσπασε η κρίση το 1996, η τουρκική αντιπροσωπεία στο NATO δεν είχε στην κατοχή της τουρκικό χάρτη που να περιελάμβανε τα Ίμια στην τουρκική πλευρά, σε αντίθεση με την ελληνική που είχε ελληνικούς και αμερικανικούς χάρτες με τις νησίδες εντός των ελληνικών ορίων, με αποτέλεσμα άλλοι αντιπρόσωποι και συμμαχικοί παράγοντες να περιγελούν τους Τούρκους αντιπρόσωπους. Πέραν των παραπάνω, η Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού έχει τοποθετήσει επί των Ιμίων από το 1975, τριγωνομετρικό σημείο και φωτομετρικό τα οποία αντικαταστάθηκαν λόγω φθοράς το 1986.²⁰⁰ Οι τουρκικές αρχές ισχυρίστηκαν στις 30 Ιανουαρίου 1996, σε ενημέρωση του Αναπληρωτή Υφυπουργού Εξωτερικών Ινάλ Μπατού στους επικεφαλής των αποστολών της ΕΕ, ότι για χρόνια οι Τούρκοι ψαράδες δραστηριοποιούνται γύρω από τα Ίμια χωρίς να έχουν δεχτεί ποτέ ενόχληση από τις ελληνικές αρχές και ότι τουρκικά σκάφη κατά καιρούς έπλεαν γύρω από τις βραχονησίδες Ίμια, λέγοντας μεταξύ άλλων ότι αφού καθορισθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς των αμφισβητούμενων

¹⁹⁸ Νίκος Κουρής, *Ελλάδα – Τουρκία Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος*, Αθήνα, Λιβάνη, 1997, σελ 421

¹⁹⁹ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 530-534

²⁰⁰ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 529, 530, 534

νησίδων στο Αιγαίο θα μπορούσε να συζητηθεί το θέμα των χωρικών υδάτων²⁰¹. Από τότε συχνά αναφερόταν η αλιεία από Τούρκους ψαράδες στα Ίμια ως επιχείρημα υπέρ των τουρκικών θέσεων²⁰².

Με την κρίση των Ιμίων, εισήχθη στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, μια ακόμα αμφισβήτηση των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων. Αυτή τη φορά αμφισβητούσαν ευθέως ελληνικό νησιωτικό έδαφος, θεωρία η οποία από τότε έγινε γνωστή ως η θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών (gri bolgeler στα τουρκικά)»²⁰³. Η θεωρία εκφράστηκε ουσιαστικά με τη ρηματική διακοίνωση της 29^{ης} Ιανουαρίου 1996, λίγο πριν κορυφωθεί η στρατιωτική κρίση και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, κάτι το οποίο δείχνει ότι η συγκεκριμένη θεωρία αποτελεί εθνική θέση για την Τουρκία και δεν εξαρτάται από πολιτικά πρόσωπα²⁰⁴.

Στη συνέχεια περιγράφονται τα τουρκικά επιχειρήματα και η ρητορική που έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο των τουρκικών αμφισβητήσεων ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των νησίδων στο Αιγαίο.

7.2 «Γκρίζες Ζώνες» στο Αιγαίο και Αμφισβητήσεις

Η Τουρκία με την κρίση των Ιμίων είχε έναν και μόνο σκοπό, τη μεταβολή του «status quo» στο Αιγαίο. Αμφισβητώντας αρχικά την ελληνικότητα των Ιμίων επέκτεινε τον στρατηγικό της σχεδιασμό, δημιουργώντας όπως προαναφέρθηκε τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών», φτάνοντας να αμφισβητεί σήμερα ακόμα και νησίδες εγγύς της Κρήτης²⁰⁵. Η Τουρκία με βάση τη θεωρία της ισχυρίζεται γενικά ότι νησίδες και βραχονησίδες του Αιγαίου δεν ανήκουν απαραίτητα στην Ελλάδα, αν δεν υπάρχει κάποιος κανόνας του διεθνούς δικαίου με τον οποίο να κατοχυρώνονται στην Ελλάδα²⁰⁶.

Οι πρώτες δηλώσεις σε αυτήν την κατεύθυνση από κυβερνητικά χείλη, ξεκίνησαν την 31^η Ιανουαρίου 1996, όταν ο εκπρόσωπος τύπου του τουρκικού ΥΠΕΞ Ομέρ Ακμπέλ, δήλωσε ότι το όλο θέμα δεν αφορά μόνο στους βράχους Καρντάκ, αλλά εκατοντάδες νησιών, νησίδων και βράχων στο Αιγαίο και αυτό λόγω της

²⁰¹ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 117-121

²⁰² Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 175 και Carol Migdalovitz, *Greece and Turkey: The Rocky Islet Crisis*, CRS Report for Congress, 1996, σελ 3

²⁰³ Sarah Green, *Greece – Turkey: Imia/Kardak Island*, 2005, σελ 4

²⁰⁴ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 51

²⁰⁵ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 181

²⁰⁶ Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015, σελ 160

έλλειψης συνολικής διμερούς συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών (δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Turkish Daily News, στις 1 Φεβρουαρίου 1996)²⁰⁷. Αντίστοιχη στάση τήρησε τότε και ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Ντενίζ Μπαϊκάλ, ενώ η Πρωθυπουργός της Τουρκίας Τανσού Τσιλέρ υπερθεμάτιζε, δηλώνοντας (δηλώσεις στο πρακτορείο Anadolu στις 3 Φεβ. 1996) μεταξύ άλλων ότι «Υπάρχουν περίπου 1.000 νησίδες και βράχοι, ίδιοι ή μεγαλύτεροι από τα Καρντάκ. Θα αναδείξουμε διεθνώς το θέμα του καθεστώτος αυτών των νησίδων και το γεγονός ότι αποτελούν τουρκικό έδαφος..... θα ξεκινήσουμε μια εκστρατεία ενημέρωσης της διεθνούς κοινής γνώμης για τις θέσεις της Άγκυρας». Επίσημη δε τουρκική ανακοίνωση ανέβαζε τότε τον αριθμό των αμφισβητούμενων νησίδων και βραχονησίδων σε 3.000²⁰⁸. Ανάλογες δηλώσεις έκανε η Τσιλέρ και σε τηλεοπτική της εμφάνιση δηλώνοντας μεταξύ άλλων ότι «στο Αιγαίο υπάρχουν εκατοντάδες βραχονησίδες και δεκάδες νησίδες των οποίων το καθεστώς πρέπει να ξεκαθαριστεί η Ελλάδα πρέπει να αποδείξει ότι οι νησίδες αυτές είναι ελληνικές»²⁰⁹. Τον Μάιο του 1996, σε εγχειρίδιο της τουρκικής ακαδημίας πολέμου με τίτλο «Τα νησιά, νησίδες και βραχονησίδες του Αιγαίου, γεωγραφική – ιστορική – νομική ανασκόπηση και εισηγήσεις πολιτικής» (Ege Ada, Adacik ve Kayaliklarinin, Cografi-Tarihi-Hukuri Durumu ve Uyuglavan Politikalar) γινόταν και πάλι λόγος για ύπαρξη 1.000 νησίδων αδιευκρίνιστου καθεστώτος, ενώ στα συμπεράσματα του εν λόγω εγχειριδίου αναφερόταν μεταξύ άλλων, ότι το πρόβλημα του Αιγαίου μεταξύ των δύο χωρών έχει πολιτική διάσταση και το σημαντικότερο για τον καθορισμό των πολιτικών τους συνόρων είναι η εξακρίβωση σε ποια χώρα ανήκουν τα νησιά, οι νησίδες και οι βραχονησίδες. Αναφερόταν ακόμα, ότι από τη συνθήκη της Λωζάννης η Ελλάδα έχει προχωρήσει σε «de facto» κινήσεις, οι φυσικές συνθήκες στο Αιγαίο παρουσιάζουν μια μοναδική ιδιαιτερότητα, είναι αδύνατο να εφαρμοστεί η μέθοδος της ίσης απόστασης και της μέσης γραμμής για τη χάραξη των συνόρων, ότι πολλά νησιά ανήκουν στη φυσική προέκταση της Ανατολίας και καμιά νομική άποψη και νομικός όρος δε μπορεί να αποκλείσει την Τουρκία από το Αιγαίο που έχει ποικίλους δεσμούς μεταξύ αυτών και ασφαλείας και κανείς δεν μπορεί να φυλακίσει την Τουρκία στα χωρικά ύδατα μιας χώρας μικρότερης από αυτήν. Αναφερόταν επίσης ότι η Ελλάδα θέλει να μετατρέψει το Αιγαίο σε ελληνική λίμνη,

²⁰⁷ Ch. Dipla, G. Kostakos, N. Ziogas, *The Status of the Greek Islets "IMIA", 1996*, σελ 5

²⁰⁸ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 480-481

²⁰⁹ Άλκης Κούρκουλας, *IMIA Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ 71

η Τουρκία δεν πρέπει να αρκестεί στην υπαναχώρηση την οποία εξασφάλισε το «casus belli», και η Ελλάδα πρέπει να εξαναγκαστεί να καθίσει στο τραπέζι των συνομιλιών και να συζητήσει το άδικο καθεστώς στο Αιγαίο και τα ξεχασμένα δικαιώματα της Τουρκίας²¹⁰.

Από τότε μέχρι σήμερα, οι αριθμοί των αμφισβητούμενων νησίδων έχουν μειωθεί και κατά βάση γίνονται αναφορές για 100 - 150 νησίδες - βράχους, αν και επίσημα αποφεύγεται να γίνει συγκεκριμένη αναφορά σε αριθμούς²¹¹. Από το 2013 και εντεύθεν στην Τουρκία γίνεται λόγος για 16, 17 και τελικά μάλλον 18 νησιά, τα οποία η αντιπολίτευση κατηγορεί τον Ερντογάν ότι άφησε να τα καταλάβουν οι Έλληνες ή ότι δεν τους εκδιώχνει και άλλα ανάλογα. Στην ουσία οι αριθμοί αυτοί ταυτίζονται με τις 100 - 150 νησίδες-βράχους, αφού το Αγαθονήσι για παράδειγμα είναι ένα νησιωτικό συγκρότημα το οποίο αποτελείται από 14 νησίδες και βράχους.

Τα 18 νησιά που αμφισβητεί η Τουρκία είναι οι Φούρνοι (Fornoz), η Θύμαινα (Hursit) στην Σάμο, οι Οινούσες (Koyun) στην Χίο, το Αγαθονήσι (Esek), η Ψέριμος (Keci), οι Αρκιοί (Nergisik), το Γυαλί (Sakarcilar/Yali Adacigi), η Λέβιθα (Kocbaba), το Φαρμακονήσι (Bulamac), η Καλόλιμνος (Kalolimnos), η Κίναρος (Ardiccik), η Σύρνα (Adarcik) στα Δωδεκάνησα, η Γαύδος (Gavdos), το Γαϊδουρονήσι (Gaidhouronisi), η Δία (Dhia), το Κουφονήσι (Koufonisi), οι Διονυσάδες (Dionysades) στην Κρήτη και οι Καλόγηροι (Venedik Kayasi) στα Ψαρά²¹².

Η επίσημη επιχειρηματολογία η οποία εκφράστηκε αρχικά με τη ρηματική διακοίνωση της 29^{ης} Ιανουαρίου 1996 και εμπλουτίστηκε στη συνέχεια, επικεντρώνεται στις συνθήκες της Λωζάννης, των Παρισίων και στα ιταλοτουρκικά πρωτόκολλα, όπως παρακάτω.

Στο άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης αναφέρονται ονομαστικά τα μεγάλα νησιά του Αιγαίου (εκτός βεβαίως από τα Δωδεκάνησα) που παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα και όχι τα μικρότερα, οι νησίδες και οι βράχοι και ως εκ τούτου θεωρείται αμφίβολη η εκχώρησή τους.

Στο άρθρο 15 της ίδιας συνθήκης παραχωρήθηκαν στην Ιταλία ονομαστικά 14 νησιά του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων και οι εξαρτώμενες από αυτά νησίδες

²¹⁰ Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΛΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997, σελ. 166-188

²¹¹ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ. 480

²¹² Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ. 49-50

χωρίς να γίνεται ονομαστική αναφορά σε αυτές. Για το λόγο αυτό, υπογράφηκε αργότερα και συγκεκριμένα τον Ιανουάριο του 1932, ιταλοτουρκική συνθήκη με την οποία καθορίστηκε ότι το σύμπλεγμα του Καστελόριζου ανήκει στην Ιταλία. Στη συνέχεια υπογράφηκε μεταξύ Τουρκίας και Ιταλίας το πρωτόκολλο του Δεκεμβρίου 1932 με το οποίο καθορίστηκαν ακριβώς τα όρια στην υπόλοιπη περιοχή της Δωδεκανήσου όπου τα Ίμια και όλες οι αμφισβητούμενες νησίδες της Δωδεκανήσου ήταν στην ιταλική κυριαρχία. Το συγκεκριμένο όμως πρωτόκολλο ουδέποτε πρωτοκολλήθηκε στην Κοινωνία των Εθνών και ως εκ τούτου - σύμφωνα με την τουρκική πλευρά - δεν ετέθη σε ισχύ, αφού το άρθρο 18 της Κοινωνίας των Εθνών αναφέρει ότι *«Πάσα συνθήκη ή διεθνής υποχρέωσις δέον να πρωτοκολλάται αμέσως Ουδεμία των συνθηκών τούτων ή διεθνών υποχρεώσεων θέλει να είναι υποχρεωτική προ της πρωτοκολλήσεως αυτής»*. Επιπλέον, από τουρκικής πλευράς αναφέρεται ότι η ιταλοτουρκική συμφωνία καθώς και το σχετικό πρωτόκολλο υπογράφηκαν κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες, αυτές προ της ενάρξεως του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αφήνοντας έτσι να εννοηθεί ότι στην ουσία η συμφωνία επιβλήθηκε στην Τουρκία ενώ η ίδια δεν επιθυμούσε πραγματικά την υπογραφή της²¹³. Επιπλέον η Ελλάδα δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος στις συμφωνίες του 1932 και η Τουρκία δεσμεύεται από τις συμφωνίες που έχουν υπογράψει οι δύο χώρες μεταξύ τους²¹⁴.

Η Τουρκία ισχυρίζεται επίσης ότι στη συνθήκη ειρήνης των Παρισίων με την οποία τα Δωδεκάνησα εκχωρήθηκαν στην Ελλάδα, αναφέρονται ονομαστικά τα ίδια νησιά με τη Συνθήκη της Λωζάννης, αλλά γίνεται λόγος για παρακείμενες νησίδες και όχι εξαρτώμενες. Τα Ίμια είναι πιο κοντά στα τουρκικά παράλια από ότι σε ελληνικό νησί και ως εκ τούτου δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα. Επιπλέον, κατά την υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων, αν και η Ελλάδα ζήτησε να γίνει ρητή αναφορά στην ιταλοτουρκική συνθήκη και το πρωτόκολλο του 1932, αυτό δεν έγινε δεκτό. Αργότερα το 1950 και 1963 όταν η Ελλάδα ζήτησε από την Τουρκία να επιβεβαιώσει την ισχύ της συνθήκης και του πρωτοκόλλου του 1932, αυτό δεν έγινε ποτέ. Τέλος η τουρκική πλευρά θεωρεί ότι η Ελλάδα δε μπορεί να επικαλείται τη Συνθήκη των Παρισίων διότι δεν έχει

²¹³ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 482

²¹⁴ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 354

λειτουργήσει καλόπιστα, αφού σε αυτή προβλέπεται αποστρατικοποίηση της Δωδεκανήσου, κάτι το οποίο η ελληνική πλευρά έχει καταπατήσει²¹⁵.

Πέραν των παραπάνω, γενικά οι Τούρκοι αντιλαμβάνονται και ισχυρίζονται ότι οι αμφισβητούμενες νησίδες έχουν στρατηγική σημασία για την Τουρκία, θεωρούν ότι η συνθήκη της Λωζάννης δημιούργησε ισορροπίες στο Αιγαίο τις οποίες η Ελλάδα σταδιακά προσπαθεί να αλλάξει προς όφελός της²¹⁶. Θεωρούν ότι κάθε νησίδα εντός των 6 ν.μ. από τις τουρκικές ακτές που δεν αναφέρεται ονομαστικά στις συνθήκες της Λωζάννης και των Παρισίων ότι ανήκει στην ελληνική κυριαρχία και δεν καταλήφθηκαν από την Ελλάδα κατά τους Βαλκανικούς πολέμους, ανήκει στην Τουρκία, ως διάδοχη χώρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας²¹⁷. Το τουρκικό ΥΠΕΞ θεωρεί ότι η ένταση στο Αιγαίο προέρχεται από την απαίτηση της Ελλάδας να το μετατρέψει σε ελληνική θάλασσα. Η Ελλάδα με τη δυνατότητά της να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ν.μ. ουσιαστικά δεν κερδίζει κάτι από πρακτικής πλευράς εκτός αν σε αυτές τις περιοχές υπάρχουν ενεργειακοί πόροι²¹⁸.

Οι θέσεις της Τουρκίας τόσο για τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών» όσο και για τις υπόλοιπες διεκδικήσεις που έχει εγείρει στο Αιγαίο αποτυπώνονται και στην επίσημη ιστοσελίδα του τουρκικού ΥΠΕΞ. Το δε ιδιοκτησιακό καθεστώς των νησίδων το θεωρεί πρωταρχικό ζήτημα προς επίλυση για τον μετέπειτα ακριβή καθορισμό των χωρικών υδάτων των νησιών – νησίδων – βράχων των δύο χωρών²¹⁹.

7.3 Ιδιοκτησιακό Καθεστώς Νησίδων

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των νήσων, νησίδων και βράχων στο Αιγαίο για την ελληνική πλευρά και σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο είναι ξεκάθαρο και δεν επιδέχεται αμφισβητήσεων.

Από νομικής πλευράς το καθεστώς περιγράφεται και καθορίζεται στις σχετικές συνθήκες. Κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης στην Λωζάννη, αποφασίστηκε να δοθούν στην Τουρκία – παρά τις απαιτήσεις της για τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου που θεωρούσε ζωτικής σημασίας για την ειρήνη και την ασφάλειά της – μόνο η Ίμβρος και η Τένεδος υπό τον όρο παραχώρησης ειδικού

²¹⁵ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 482

²¹⁶ Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000, σελ 164-166

²¹⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 353, 377

²¹⁸ Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997, σελ 117, 135-136

²¹⁹ Ιστοσελίδα Τουρκικού ΥΠΕΞ, <http://www.mfa.gov.tr/maritime-issues---aegean-sea---the-outstanding-aegean-issues.en.mfa>, ανάκτηση 20 Ιουνίου 2019

καθεστώς αυτονομίας λόγω του μεγάλου ελληνικού πληθυσμού που κατοικούσε εκεί, ενώ τα υπόλοιπα νησιά, πλην Δωδεκανήσου, αποδόθηκαν στην Ελλάδα με ειδικό καθεστώς ως προς την αποστρατιωτικοποίησή τους. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης (άρθρο 15) η Τουρκία παραιτήθηκε υπέρ της Ιταλίας των δικαιωμάτων της των νησιών της Δωδεκανήσου και των εξαρτώμενων νησίδων τους, ενώ στην κυριαρχία της στο Αιγαίο παρέμειναν οι νήσοι που βρίσκονταν σε απόσταση μικρότερη των 3 μιλίων από τις μικρασιατικές ακτές (άρθρο 6, 12 & 16)²²⁰.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, το 1943 οι Γερμανοί ανέλαβαν «de facto» τη στρατιωτική διοίκηση στα Δωδεκάνησα και από αυτούς ανέλαβαν αμέσως μετά με τον ίδιο τρόπο οι Βρετανοί²²¹. Κατά τη Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων (29 Ιουλίου – 15 Οκτωβρίου 1947) συμφωνήθηκε η παραχώρηση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα από την Ιταλία με την υποχρέωση της αποστρατιωτικοποίησης. Το τελευταίο ήταν απαίτηση των Σοβιετικών με την οποία συμφώνησαν και οι Αμερικανοί, αφού στην Ελλάδα ήταν σε εξέλιξη ο εμφύλιος πόλεμος και η έκβασή του τότε ήταν αβέβαιη²²². Όταν το αποτέλεσμα της σύσκεψης έγινε γνωστό στην Τουρκία, ο τότε Πρόεδρός της Ισμέτ Ινονού παρέμεινε σιωπηλός κάτι για το οποίο στη συνέχεια επικρίθηκε, αφού είχαν ενδιαφέρον για προσάρτηση μέρους των Δωδεκανήσων. Ωστόσο η Τουρκία δεν συμμετείχε στη διάσκεψη, δεν προσεκλήθη και δεν ερωτήθηκε αφού είχε μείνει ουδέτερη στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και άλλωστε το κείμενο ήταν για αυτήν «res inter alios acta»²²³. Στην Ελλάδα περιήλθαν έτσι τα Δωδεκάνησα από την Ιταλία μαζί με τις παρακείμενες νησίδες (άρθρο 14 της Συνθήκης των Παρισίων). Η Ελλάδα έγινε καθολικός διάδοχος της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα και φυσικά ανέλαβε τα ίδια δικαιώματα που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ Τουρκίας και Ιταλίας το 1932. Στις 31 Μαρτίου 1947 τα Δωδεκάνησα παραδόθηκαν επίσημα στην Ελλάδα από τους Βρετανούς, που είχαν αναλάβει προσωρινά τη διοίκηση μετά την απελευθέρωσή τους από τις δυνάμεις του Άξονα. Διοικητής Δωδεκανήσου ανέλαβε ο Ναύαρχος Π. Ιωαννίδης, ο οποίος με διαταγή του χώρισε τα Δωδεκάνησα σε 4 επαρχίες (Ρόδου, Καλύμνου, Καρπάθου και Κω), ονοματίζοντας όλες τις νησίδες και βραχονησίδες, ενώ το καθεστώς της πλήρους ελληνικής κυριαρχίας κατοχυρώθηκε με τον Ν.518/1948 «Περί

²²⁰ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 59-61

²²¹ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 11-13

²²² Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 104-105

²²³ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 104-105

Προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα» στον οποίο αναφερόταν η όριος γραμμή όπως είχε συμφωνηθεί μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας²²⁴.

Η όριος γραμμή μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας στα Δωδεκάνησα είχε καθοριστεί επίσημα μεταξύ των δύο χωρών το 1932, σε δύο φάσεις. Αρχικά με τη Συνθήκη του Ιανουαρίου 1932 καθορίστηκαν τα όρια στην περιοχή του Καστελορίζου, ενώ μετά την υπογραφή της Συνθήκης ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Τεφίκ Ρουσντ σε επιστολή του προς τον Ιταλό Πρέσβη εξέφρασε την ικανοποίησή του, αναφέροντας ότι το υπόλοιπο τμήμα του συνόρου Τουρκίας – Ιταλίας στα Δωδεκάνησα δεν αποτελούσε αντικείμενο διαφοράς και αμφισβήτησης. Έτσι στη συνέχεια προέκυψε και η συμπληρωματική συμφωνία – πρακτικό του Δεκεμβρίου του ιδίου έτους (*proces – verbal*)²²⁵. Η γραμμή συμφωνήθηκε στο σκεπτικό των 3 μιλίων από τις τουρκικές ηπειρωτικές ακτές για τις νησίδες που θα ήταν στην τουρκική κατοχή. Στο πρωτόκολλο περιέχονται 37 σημεία οριοθέτησης και ειδικά για τα Ίμια, που είναι το σημείο 30 αναφέρεται στο πρωτότυπο γαλλικό κείμενο: «*La ligne frontier.... Passé par les suivants:.... 30 – a motie distance entre Kardak (Rks) et Kato I. (Anatolie)*», που θα πει ότι στο σημείο 30 η όριος γραμμή είναι στο μέσο μεταξύ Ιμίων και νησίδας Κάτο (βρίσκεται ανατολικά των Ιμίων κοντά στα τουρκικά παράλια)²²⁶. Η συνθήκη πρωτοκολλήθηκε στην Κοινωνία των Εθνών το 1933, ενώ το πρακτικό που ήταν παρακολούθημα της συνθήκης δεν απαιτούνταν να πρωτοκολληθεί. Έγινε με ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των δύο πλευρών όπου και τα δύο μέρη αναγνώρισαν ρητά τα όρια του πρακτικού, κάνοντας μνεία στη συνθήκη του Ιανουαρίου και τις σχετικές εξουσιοδοτήσεις. Αργότερα το 1934, όταν η Ιταλία επιδίωξε να ανοίξει και πάλι το θέμα του Καστελορίζου, η τουρκική πλευρά με επιστολή του Τούρκου Υφυπουργού Εξωτερικών Ρουσντού Αράς, αντέτεινε ότι η Τουρκία παραμένει προσηλωμένη στη συνθήκη και το πρωτόκολλο του 1932²²⁷. Επιπλέον στις 20 Νοεμβρίου 1935 υπήρξε ρητή τουρκική παραδοχή ότι το κείμενο του πρωτοκόλλου του Δεκεμβρίου 1932 αποτελεί «*αναπόσπαστο τμήμα του συμφώνου της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932*»²²⁸. Επίσης, στις 6

²²⁴ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 22-23

²²⁵ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 22-23

²²⁶ Ch. Dipla, G. Kostakos, N. Ziogas, *The Status of the Greek Islets "IMIA"*, 1996, σελ 3-4

²²⁷ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "O Bayrak Incek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 216

²²⁸ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 23-24

Απριλίου 1953, σε σχετική ερώτηση της βρετανικής κυβέρνησης, ο επίσημος εκπρόσωπος του τουρκικού ΥΠΕΞ ανέφερε ότι η όριος γραμμή στα Δωδεκάνησα συμπίπτει με αυτή που είχε περιγράψει ο Έλληνας ομόλογός του απαντώντας και αυτός στο αντίστοιχο βρετανικό ερώτημα²²⁹. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το πρακτικό του Δεκεμβρίου 1932 και η όριος γραμμή, ουδέποτε αμφισβητήθηκε από την Τουρκία μέχρι το 1996²³⁰. Επιπλέον, κατά την κρίση των Ιμίων, όταν ο Αμερικανός Πρέσβης στην Ρώμη επικοινωνήσει με το ιταλικό ΥΠΕΞ, έλαβε την απάντηση ότι τα Ίμια παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα με την παραχώρηση της Δωδεκανήσου και ότι το πρακτικό του Δεκεμβρίου 1932 παραμένει έγκυρο και δεν απαιτούνταν ξεχωριστή κύρωση²³¹.

Η τουρκική υπεκφυγή περί ειδικών περιστάσεων πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν μπορεί να τύχει αποδοχής, αφού η Συνθήκη της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών η οποία κωδικοποίησε τους εθιμικούς κανόνες περί του Δικαίου των Συνθηκών²³² είναι αυστηρή στο θέμα των συνόρων, αφού καθορίζει ότι «δεν δύναται να γίνει επίκλησις θεμελιώδους αλλαγής των περιστάσεων ως λόγου λήξεως της συνθήκης οσάκις η συνθήκη καθορίζει μεθοριακή γραμμή»²³³.

Πέραν των ανωτέρω νομικών επιχειρημάτων, υπάρχουν πληθώρα ντοκουμέντων και χαρτών που αποδεικνύουν τις ελληνικές θέσεις ειδικά ως προς τα Ίμια. Οι ιταλικές αρχές από το 1928 έως το 1933 και συγκεκριμένα το Στρατιωτικό Γεωγραφικό Ινστιτούτο είχε εκδώσει χάρτες με κλίμακα 1:25.000 για όλες τις νησίδες της Δωδεκανήσου αποτυπώνοντας κάθε λεπτομέρεια. Το 1928 αποτύπωσε σε χάρτη 1:500.000 όλη τη ζώνη της ιταλικής κυριαρχίας στα Δωδεκάνησα, χάρτη τον οποίο αναπαρήγαγε το βρετανικό Ναυαρχείο το 1931 δίνοντας τον τίτλο «*Italian Islands in the Aegean Sea, Reproduced from Map Prepared by Istituto Geografico Militare, 1928*». Στις 2 Φεβρουαρίου 1928 η Διοίκηση των Ιταλικών Νήσων του Αιγαίου αποτύπωσε σε χάρτη την οριοθετική γραμμή με την Τουρκία στα Δωδεκάνησα.

Κατά τη γερμανική κατοχή της Δωδεκανήσου το γερμανικό Γενικό Επιτελείο εξέδωσε για εσωτερική χρήση χάρτες, αποτυπώνοντας ακριβώς τη γεωγραφική

²²⁹ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 26

²³⁰ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 484-485 και Ch. Dipla, G. Kostakos, N. Ziogas, *The Status of the Greek Islets "ΙΜΙΑ"*, 1996, σελ 4

²³¹ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 89-90

²³² Νικόλαος Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996). Ο Μύθος του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017, σελ 5

²³³ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 484

κατάσταση με τον ίδιο τρόπο που την είχαν αποτυπώσει οι ιταλικές αρχές. Ακόμα και όταν τα Δωδεκάνησα περιήλθαν υπό βρετανικό έλεγχο η χαρτογραφημένη περιοχή της Δωδεκανήσου δεν μεταβλήθηκε και η όριος γραμμή στα Δωδεκάνησα προσδιορίστηκε ως «οροθετική γραμμή Δωδεκανήσου» (demarcation line of Dodecanese) και αποτυπώθηκε με διακεκομμένη γραμμή στους βρετανικούς χάρτες. Έτσι συνεχίστηκε στα ίδια σημεία η οριοθέτηση και στους ελληνικούς χάρτες από το 1947-48 και εντεύθεν²³⁴.

Ακόμα και σε νεώτερους χάρτες η όριος γραμμή παρέμεινε αναλλοίωτη με τα Ίμια πάντα να αποτυπώνονται στην ελληνική πλευρά. Τέτοιοι χάρτες ήταν ο 54407/1983 και ο 54418/1990 του αμερικανικού ναυτικού, αεροναυτικός χάρτης της αμερικανικής αεροπορίας (USAF, CPC-G3B) του 1964 και χάρτες 1:250.000 επίσης των ΗΠΑ του 1941 και 1965²³⁵, χάρτης του γερμανικού χαρτογραφικού οίκου «Kartographischer Verlag R. Ryborsch» σε συνεργασία με την τουρκική γεωγραφική υπηρεσία το 1994²³⁶ και ο 1056/1995 του βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού²³⁷. Η ίδια αποτύπωση εμφανίζεται και σε αντίστοιχους τουρκικούς χάρτες, όπως του 1969 της τουρκικής γεωγραφικής υπηρεσίας με κλίμακα 1:100.000 στον οποίο τα Ίμια αναφέρονται ως «İmîa adalari», ενώ το 1996 περιήλθαν στην κατοχή της ελληνικής εθνικής υπηρεσία πληροφοριών τρεις τουρκικοί στρατιωτικοί χάρτες (AYDIN-N 18 SERI K-613, AYDIN-N 19, MARMARIS-O 18) έκδοσης του 1969, στους οποίους τα Ίμια αποτυπώνονται και πάλι στην ελληνική πλευρά. Οι χάρτες αυτοί φέρεται ότι αποσύρθηκαν από τον τουρκικό στρατό τον Δεκέμβριο του 1995²³⁸.

Πέραν του νομικού πλαισίου και των χαρτών που δεν χωρούν οιασδήποτε αμφισβήτησης, η ιταλική κυριαρχία επί των νησίδων της Δωδεκανήσου επιβεβαιώνεται και από την διοικητική πρακτική που εφαρμόστηκε σε όλα τα νησάκια και φυσικά στα Ίμια. Πρακτικές που ουδέποτε αμφισβητήθηκαν από την Τουρκία και αποδεικνύονται με ιταλικά επίσημα έγγραφα ήταν ενδεικτικά οι απογραφές από το 1922 ακόμα και σε αραιοκατοικημένες νησίδες όπως η Ψέριμος, η Λέβιθα, τα Αλιμνιά, το Φαρμακονήσι κλπ., η καταμέτρηση των κτηνών σε όλες τις νησίδες και η πρόοδος αναπαραγωγής τους, οι πλειστηριασμοί και τα συμβόλαια

²³⁴ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 14-16

²³⁵ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 371-372

²³⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 529

²³⁷ Ch. Dipla, G. Kostakos, N. Ziogas, *The Status of the Greek Islets "IMIA"*, 1996, σελ 4

²³⁸ Νικόλαος Πασούνης, *Ίμια 1996 "O Bayrak Inceke"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 217-218

ενοικίασης βραχονησίδων σε κτηνοτρόφους [αναφέρονται ελληνικά επίθετα όπως Γκρύλλης (το σωστό είναι μάλλον Γρύλλης), Γιάγκος, Κανέλλης, επίθετα τα οποία υπάρχουν στα Δωδεκάνησα και σήμερα], η είσπραξη φόρων από κατοίκους των νησιών, καθώς και η εκχώρηση αποκλειστικού δικαιώματος αλιείας σε ιδιώτες. Οι εν λόγω πρακτικές και διοικητικές πράξεις που είχε ακολουθήσει η Ιταλία, δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνείας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των νησίδων στα Δωδεκάνησα²³⁹.

Τέλος κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι ο συντάκτης του παρόντος πονήματος από την εποχή της κρίσης των Ιμίων και μέχρι πρότινος έχει επισκεφθεί πολλές φορές νησίδες που βρίσκονται από την Σάμο μέχρι και την Νίσυρο. Είμαι σε θέση να επιβεβαιώσω από προσωπική εμπειρία, ότι ακόμα και στις ακατοίκητες νησίδες υπάρχουν πληθώρα και άλλων ακόμα στοιχείων που αποδεικνύουν την ελληνικότητά τους. Τέτοια στοιχεία είναι όχι μόνο οι αίγες των Ελλήνων κτηνοτρόφων που βρίσκονται χρόνια επί αυτών, αλλά ακόμα τα τριγωνομετρικά σημεία που έχουν κατασκευαστεί από το Στρατό Ξηράς, οι φάροι που συντηρούνται από το Πολεμικό Ναυτικό, οι ελληνικές σημαίες και τα χριστιανικά εκκλησάκια που στέκουν εκεί πολλά χρόνια τα καντήλια των οποίων ανάβονται από Έλληνες ψαράδες και καίνε πολύ πριν την κρίση του 1996. Επιπλέον κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι όταν υπηρετούσα στην Κω (2011-2016) και κατά την αυξημένη μεταναστευτική κρίση του 2015, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες απευθύνθηκε επίσημα στις ελληνικές αρχές προκειμένου να λάβει έγκριση αποστολής ανθρωπιστικής βοήθειας σε νησίδες που βρίσκονται βορειότερα της Κω, όπως για παράδειγμα στο Φαρμακονήσι.

Από όλα τα παραπάνω στοιχεία, συνθήκες, πρωτόκολλα, χάρτες, διοικητικές πράξεις και χρόνιες πρακτικές, συνάγεται η αδιαμφισβήτητη ελληνική κυριαρχία, όχι μόνο στα Ίμια, αλλά και στις νησίδες και βραχονησίδες της Δωδεκανήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Τουρκικός Αναθεωρητισμός και Τακτική

Η Τουρκία παρά τα όποια σε βάρος της αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία για το ιδιοκτησιακό καθεστώς στο Αιγαίο, παραμένει από το 1974 σταθερά

²³⁹ Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 17-20

προσηλωμένη στην αναθεωρητική της πολιτική, προκαλώντας με ενέργειες και δηλώσεις, σε μια προσπάθεια εξοικείωσης της ελληνικής πλευράς στις πρακτικές της, σε αυτό που ονομάζεται αλλιώς «εθισμός του στόχου». Μετά την κρίση των Ιμίων, συνέχισε σταθερά μέχρι και σήμερα να προκαλεί καθημερινά με δηλώσεις αξιωματούχων της και ενίοτε με επικίνδυνες ενέργειες και ελιγμούς στρατιωτικών μέσων, που ελλοχεύουν ανά πάσα στιγμή τον κίνδυνο πρόκλησης ατυχήματος και δημιουργίας ενός θερμού επεισοδίου με απρόβλεπτη πιθανή κλιμάκωση.

8.1 Η Τουρκική Τακτική Τότε και Σήμερα

Πριν από την κρίση των Ιμίων, οι μόνες διενέξεις στην περιοχή των Ιμίων ήταν αυτές που για χρόνια δημιουργούνταν κάποιες φορές στο Αιγαίο μεταξύ των Ελλήνων αλιέων και της τουρκικής ακτοφυλακής. Ενίοτε Έλληνες αλιείς εισέρχονταν στα τουρκικά χωρικά ύδατα για ψάρεμα, ενώ δεν είχαν λείψει και επεισόδια με το τουρκικό λιμενικό σε διεθνή ύδατα ή ακόμα και εντός της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης²⁴⁰. Ωστόσο τα προβλήματα ως προς την αλιεία στην περιοχή των Ιμίων έχουν παραμείνει ακόμα και σήμερα αφού το χειμώνα και συγκεκριμένα τον Ιανουάριο διεξάγεται αυτό που έχει επικρατήσει να λέγεται «ο πόλεμος της τσιπούρας» όταν Έλληνες και Τούρκοι ψαράδες ανταγωνίζονται στην περιοχή των Ιμίων - συνοδεία συνήθως λιμενικών σκαφών - για την πελαγίσια τσιπούρα και τις άγριες αστακοκαραβίδες, αλιεύματα τα οποία αποφέρουν ικανοποιητικό κέρδος²⁴¹. Το σημαντικότερο όμως είναι, ότι οι βραχονησίδες των Ιμίων αποτελούν από το 1996 άβατο και για τις δύο χώρες (αφού κανείς δεν μεταβαίνει επί αυτών). Η περιπολία λιμενικών σκαφών και των δύο χωρών γύρω από τα Ίμια είναι συχνή και σχεδόν καθημερινή. Η Τουρκία με αυτήν της την παρουσία αλλά και με συχνές επιλεκτικές παραβιάσεις των ελληνικών χωρικών υδάτων (EXY) και του εθνικού εναέριου χώρου (EEX) στο ανατολικό Αιγαίο συντηρεί τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών».

Ποια όμως ήταν η τακτική που ακολουθήθηκε από τη γειτονική χώρα λίγο πριν αλλά και μετά την κρίση των Ιμίων και πως συντηρείται αυτό το κλίμα μέχρι σήμερα;

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η τουρκική προκλητικότητα κλιμακώθηκε σταδιακά πριν ακόμα προκύψει η κρίση των Ιμίων και αυτό σχετιζόταν όπως αναφέρθηκε ήδη με την κύρωση από την Ελλάδα της Διεθνούς Σύμβασης για το

²⁴⁰ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 209

²⁴¹ <https://www.tovima.gr/2010/01/15/politics/o-polemos-tis-tsipouras-sto-aigaio-eksygchronizetai/>, ανάκτηση στις 20 Μαρτίου 2019

Δίκαιο της Θάλασσας (Μάιος 1995). Το Β' εξάμηνο του 1995 αυξήθηκαν οι τουρκικές παραβιάσεις του ΕΕΧ, ενώ η κάθε πλευρά παρακολουθούσε με ενδιαφέρον τις όποιες ναυτικές ασκήσεις και δραστηριότητες της άλλης. Η Τουρκία δέσμευε μεγάλες περιοχές του ανατολικού Αιγαίου για πραγματοποίηση ασκήσεων, ενώ πραγματοποιούνταν παραβιάσεις του ΕΕΧ, υπερπτήσεις πάνω από ελληνικά νησιά και αερομαχίες με εξοπλισμένα αεροσκάφη. Απόρροια των παραπάνω ήταν η πτώση από μηχανική βλάβη ενός τουρκικού F-16 τον Οκτώβριο του 1995 ανατολικά της Ρόδου, μετά από αερομαχία με ελληνικό Mirage 2000, και ενός εξοπλισμένου F-4 τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους δυτικά της Λέσβου, επίσης μετά από αερομαχία αυτή τη φορά με ελληνικό F-16²⁴².

Τα πρώτα σημάδια για την τουρκική τακτική και την προκλητικότητα που θα ακολουθούσαν αμέσως μετά την κρίση στην περιοχή των Ιμίων, αλλά και ευρύτερα στο Αιγαίο στις αμφισβητούμενες από τους Τούρκους νησίδες, δεν άργησαν να εμφανιστούν. Αρχικά η Τουρκία παραπονέθηκε στους Αμερικανούς ότι η Ελλάδα τοποθέτησε στρατιωτική φρουρά στη βραχονησίδα Καλόλιμνος που βρίσκεται δυτικά των Ιμίων, ισχυριζόμενη ότι υλοποιούνταν μυστικό σχέδιο τοποθέτησης συμβόλων σε νησίδες του Αιγαίου²⁴³, κάτι απολύτως αναληθές αφού ο συντάκτης του παρόντος πονήματος είχε την τιμή να βρεθεί εκείνη την περίοδο στην Καλόλιμνο, όπως περιγράφεται στο Παράρτημα «Ζ» (Επίμετρο). Τον Φεβρουάριο του 1996 ο Αμερικανός Πρέσβης στην Αθήνα Τόμας Νάιλς, απέστειλε τηλεγράφημα στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ αναφέροντας ότι το ελληνικό Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας ούτε επιβεβαιώνει ούτε διαψεύδει την παρουσία στρατιωτικού τμήματος στην Καλόλιμνο και η ελληνική πλευρά θεωρεί ότι η συμφωνία απεμπλοκής από τα Ίμια δεν αφορά σε άλλες νησίδες. Με το ίδιο τηλεγράφημα ανέφερε ότι η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα θεωρούσε ότι οι ελληνικοί ισχυρισμοί ήταν σωστοί αλλά ζητούσε και τη σχετική επιβεβαίωση από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ για την περαιτέρω τηρητέα αμερικανική στάση. Στο απαντητικό τηλεγράφημα που ακολούθησε (8 Φεβρουαρίου 1996), το Στέιτ Ντιπάρτμεντ ανέφερε ότι δεν αμφισβητείτο το δικαίωμα της Ελλάδας να αναπτύξει στρατεύματα στην Καλόλιμνο (αφού η συμφωνία αφορούσε στα Ίμια)

²⁴² Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 385-389

²⁴³ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 300

αλλά ανησυχούσε μήπως τέτοιου είδους ενέργειες παρερμηνευτούν από τουρκικής πλευράς και προκαλέσουν αντιδράσεις²⁴⁴.

Ωστόσο οι προκλήσεις από τουρκικής πλευράς στην περιοχή των Ιμίων και όχι μόνο, ήταν συχνές. Ειδικότερα, στις 3 Φεβρουαρίου 1996, οι ελληνικές μηχανότρατες «Χατζηκωνσταντής» και «Σωτήρης» στη θαλάσσια περιοχή της Αλεξανδρούπολης, δέχτηκαν πυρά από τουρκική ακταιωρό, ενώ βρίσκονταν εντός ΕΧΥ. Μετά από δύο ημέρες, στην περιοχή της Καλύμνου, αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή η σύγκρουση ελληνικού σκάφους του λιμενικού με αντίστοιχο τουρκικό. Στις 18 και 28 Φεβρουαρίου τουρκικά πολεμικά σκάφη κινούμενα μεταξύ των Ιμίων ζήτησαν από Έλληνες ψαράδες να απομακρυνθούν από την περιοχή, ενώ στις 29 του ίδιου μήνα προκλήθηκε σοβαρό περιστατικό και πάλι στα Ίμια όταν η ελληνική Κανονιοφόρος «Πολεμιστής» επιχείρησε να απομακρύνει τουρκική ακταιωρό που βρισκόταν εντός ΕΧΥ. Στην προσπάθεια αυτή και λόγω κακού χειρισμού του Τούρκου κυβερνήτη, τα δύο σκάφη ήρθαν σε επαφή με αποτέλεσμα να προκληθεί ρήγμα στο πίσω μέρος του ελληνικού πολεμικού. Ο «Πολεμιστής» καταδίωξε την ακταιωρό προς τα τουρκικά παράλια και στη συνέχεια κατευθύνθηκε προς την Λέρο για επισκευή της ζημιάς²⁴⁵.

Τα περιστατικά συνεχίστηκαν και τους επόμενους μήνες. Ενδεικτικά, στις 17 Απριλίου του 1996, σημειώθηκε ένταση στα Ίμια, όταν ταχύπλοο σκάφος στο οποίο επέβαιναν τρία μέλη της ελληνοαμερικανικής ένωσης προσέγγισε την περιοχή για να αποτίσει φόρο τιμής στο πλήρωμα του ελληνικού ελικοπτέρου που έπεσε στο καθήκον κατά την κρίση των Ιμίων. Συγκεκριμένα, πρόθεσή τους ήταν μεταξύ άλλων να τελέσουν τρισάγιο σε μια από τις δύο βραχονησίδες. Παρά τις συστάσεις ελληνικού περιπολικού του λιμενικού που βρισκόταν στην περιοχή να μην αποβιβαστούν επί των βραχονησίδων, οι επιβαίνοντες στο ταχύπλοο απέθεσαν λουλούδια και δύο πλαστικές μικρές σημαίες (ελληνική και αμερικανική) στα Ίμια. Στην περιοχή έσπευσαν τουρκική ακταιωρός και περιπολικό του Πολεμικού Ναυτικού, ενώ εμφανίστηκε και ελικόπτερο AS-532 Cougar εκτελώντας χαμηλές διελεύσεις άνωθεν των Ιμίων. Άνδρες του ελληνικού λιμενικού διατάχθηκαν και αφαίρεσαν τις σημαίες και τα λουλούδια από τα Ίμια, με την επιτήρηση και

²⁴⁴ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 301-304

²⁴⁵ Αθανάσιος Έλλης-Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009, σελ 300-306

ελληνικής κανονιοφόρου που προσέτρεξε προς ενίσχυση, ενώ ήδη στον αέρα ζεύγη τουρκικών και ελληνικών F-16 ενεπλάκησαν σε αερομαχία. Η παρουσία και ενός τουρκικού φωτογραφικού – αναγνωριστικού RF-4E Phantom θεωρήθηκε ως προσπάθεια αεροφωτογράφισης του όλου περιστατικού, προκειμένου το υλικό να αξιοποιηθεί ανάλογα από τις τουρκικές αρχές. Η κατάσταση εξομαλύνθηκε μετά από διπλωματικές ενέργειες και τις απογευματινές ώρες αποχώρησαν από την περιοχή και τα τελευταία σκάφη²⁴⁶.

Και τα επόμενα όμως χρόνια, η τουρκική τακτική παρέμεινε σταθερά προκλητική. Χαρακτηριστικό περιστατικό έλαβε χώρα το 2005, όταν και προέκυψε μια ακόμα διένεξη στα Ίμια μεταξύ των λιμενικών των δύο χωρών, η οποία όμως εκτονώθηκε μετά από ενέργειες των δύο κυβερνήσεων²⁴⁷. Συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 2005 και ενώ ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών Πέτρος Μολυβιάτης βρισκόταν σε επίσημη επίσκεψη στην Άγκυρα για επαφές με τον Τούρκο ομόλογό του Αμπντουλάχ Γκιουλ, δύο σκάφη της τουρκικής ακτοφυλακής (Διοίκηση Ασφαλείας Ακτών) έστησαν σκηνικό έντασης στα Ίμια. Η ένταση τερματίστηκε μετά από δύο ημέρες²⁴⁸.

Ακόμα όμως και τα τελευταία χρόνια η τακτική της Τουρκίας παραμένει αναλλοίωτη, ειδικά όταν επιθυμεί να δημιουργήσει ένταση με την Ελλάδα στην περιοχή των Ιμίων²⁴⁹, ένταση η οποία δεν κλιμακώνεται κυρίως χάρη στους ψύχραιμους και επαγγελματικούς χειρισμούς των χειριστών των ελληνικών μέσων.

Σημαντικά περιστατικά έλαβαν χώρα και την τελευταία 5ετία. Στις 14 Αυγούστου 2015 επί των βραχονησίδων Ίμια αποβιβάστηκαν μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από την Τουρκία. Στην περιοχή έσπευσαν σκάφη της ελληνικής και τουρκικής ακτοφυλακής τα οποία παρέλαβαν ταυτόχρονα τους μετανάστες και τους οδήγησαν στην Ελλάδα και την Τουρκία αντίστοιχα. Οι μετανάστες τότε επιβιβάστηκαν βιαίως στα τουρκικά σκάφη αφού προορισμός τους ήταν η ηπειρωτική Ελλάδα και δεν ήθελαν να επιστρέψουν στην Τουρκία. Στις 27 Ιανουαρίου του 2017, τουρκικό πολεμικό πλοίο στο οποίο επέβαινε η τουρκική στρατιωτική ιεραρχία (Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Ενόπλων Δυνάμεων και οι Αρχηγοί των Κλάδων), συνοδευόμενο από δυο ταχύπλοα σκάφη των ειδικών δυνάμεων του τουρκικού

²⁴⁶ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Inceek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 162-163

²⁴⁷ William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016, σελ 333

²⁴⁸ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Inceek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 164

²⁴⁹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Inceek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 161

Πολεμικού Ναυτικού μετέβησαν από τα τουρκικά παράλια μέχρι τα Ίμια και επέστρεψαν πάλι πίσω δηλώνοντας παρουσία στην περιοχή, ενώ λίγες ημέρες νωρίτερα (17 Ιαν) τουρκική ακταιωρός ήρθε σε επαφή πλευρικά με την ελληνική Κανονιοφόρο «Νικηφόρος» στην περιοχή των Ιμίων²⁵⁰. Σημαντικό επίσης περιστατικό ήταν αυτό της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2018, κατά το οποίο η τουρκική ακτοφυλακίδα έρευνας διάσωσης «UMUT» συγκρούστηκε εσκεμμένα με το ελληνικό πλοίο ανοιχτής θαλάσσης (ΠΑΘ 090), το οποίο βρισκόταν στα Ίμια σταματημένο, προξενώντας του ζημιές στην πρύμνη²⁵¹.

Πέραν των ανωτέρω, η τουρκική εμμονή με τα Ίμια καθώς και απόδειξη ότι η τακτική τους δεν θα αλλάξει, είναι οι εγκαταστάσεις που δημιουργήθηκαν στην τουρκική νησίδα Τσαβούς (Cavus) που βρίσκεται ανατολικά των Ιμίων. Σύμφωνα με πληροφορίες φέρεται ότι στη νησίδα ξεκίνησε στις 15 Φεβρουαρίου 2018, η κατασκευή προβλήτα, εγκαταστάσεων στρατωνισμού προσωπικού και πύργου παρατήρησης επί του οποίου πρόθεση ήταν να τοποθετηθούν θερμικές κάμερες προκειμένου να επιτηρούν την ευρύτερη περιοχή των Ιμίων²⁵².

Από τα ενδεικτικά περιστατικά που περιγράφηκαν, διαπιστώνεται ότι η τακτική των Τούρκων στα Ίμια παραμένει σταθερή από το 1996 και εντεύθεν, ενώ σε ανάλογες προκλητικές ενέργειες έχουν προβεί και σε άλλες νησίδες του Ανατολικού Αιγαίου τις οποίες έχουν εντάξει στην αυθαίρετη και ανυπόστατη συλλογιστική της θεωρίας των «γκρίζων ζωνών». Η Τουρκία μέχρι και σήμερα δεν έχει σεβαστεί τη συμφωνία απεμπλοκής από τα Ίμια το 1996, ενώ σκοπίμως αντιμετωπίζει τις δύο βραχονησίδες ως τουρκικό έδαφος με απώτερο σκοπό να παγιώσει στη διεθνή αλλά και στην ελληνική συνείδηση ότι τα Ίμια αλλά και άλλες ελληνικές νησίδες αποτελούν διαφιλονικούμενες περιοχές που θα πρέπει να τεθούν προς διαπραγμάτευση²⁵³. Στην ίδια βάση εφαρμόζονται και οι λοιπές πρακτικές των Τούρκων, όπως οι παραβιάσεις του ΕΕΧ, που ενίοτε συνοδεύονται και από υπερπτήσεις, οι παραβιάσεις των ΕΧΥ, οι «αβλαβείς διελεύσεις» καθώς και οι μακροχρόνιες και μη δεσμεύσεις περιοχών για διεξαγωγή αεροναυτικών ασκήσεων.

²⁵⁰ <https://www.iefimerida.gr/news/393006/imia-22-hronia-meta-tin-krisi-oi-toyrkikes-prokliseis-poy-akoloythisan-lista>, ανάκτηση στις 23 Μαρτίου 2019

²⁵¹ <https://www.eleftherostypos.gr/istories/185070-ta-therma-epeisodia-sta-imia-meta-to-1996-eikones/>, ανάκτηση στις 23 Μαρτίου 2019

²⁵² <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-starts-building-watchtower-on-island-of-cavus-near-controversial-kardak-islets-127394>, ανάκτηση 23 Απριλίου 2019

²⁵³ Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, Ίμια 1996, η Αλήθεια, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006, σελ 58

8.2 Τουρκικός Αναθεωρητισμός και Προβοκάτσια

Πέραν των παραπάνω περιστατικών, που αφορούν κυρίως στα Ίμια, η τουρκική πλευρά δεν δίστασε να προκαλέσει και με άλλους τρόπους επιχειρώντας να δημιουργήσει προβοκάτσια στο Αιγαίο.

Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 2015, έγινε γνωστό από τουρκικές ειδησεογραφικές ιστοσελίδες ότι ο Τούρκος κολυμβητής μεγάλων αποστάσεων Αλπέρ Σουνάτσογλου, γνωστός στη γείτονα χώρα και ως «ο εθνικός κολυμβητής», είχε την πρόθεση να κολυμπήσει από τα Δίδυμα της Τουρκίας (Didim) ως το Φαρμακονήσι (bulamac adası στα τουρκικά), απόσταση περίπου 7 ν.μ., ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την κατοχή του Φαρμακονησίου καθώς και άλλων νησίδων από την Ελλάδα. Η ενέργεια είχε προγραμματιστεί να γίνει στις 23 Απριλίου 2015 (ημέρα εθνικής κυριαρχίας της Τουρκίας και ημέρα των παιδιών), αλλά αρχικά αναβλήθηκε λόγω καιρικών συνθηκών για τις 25 Απριλίου. Στην προσπάθειά του αυτή είχε αρωγό το εθνικιστικό κόμμα Vatan (που θα πει πατρίδα), ένα μικρό τουρκικό κόμμα που δεν εισέρχεται στη τουρκική εθνοσυνέλευση αφού τα ποσοστά του κυμαίνονται κάτω από το 1%. Τελικά το εγχείρημα δεν έγινε ποτέ αφού επενέβη η τουρκική στρατοχωροφυλακή (Jadarma)²⁵⁴. Ωστόσο τον Αύγουστο του ιδίου έτους, στο πλαίσιο της τουρκικής προπαγάνδας, κυκλοφόρησαν άρθρα και σχετικές φωτογραφίες του κολυμβητή σε κάποια βραχώδη ακτή κρατώντας την τουρκική σημαία, αφήνοντας να εννοηθεί ότι το εγχείρημα είχε πραγματοποιηθεί²⁵⁵. Φυσικά η είδηση αυτή εντασσόταν σε αυτό που σήμερα ονομάζεται «fake news», και διαψεύστηκε άμεσα από το Γενικό Επιτελείο Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδας²⁵⁶.

Η τουρκική προπαγάνδα και η αγωνία συντήρησης της θεωρίας των «γκρίζων ζωνών» εμφανίστηκε και σε ένα άλλο περιστατικό που έλαβε χώρα τον Απρίλιο του 2018. Νεαροί Έλληνες ύψωσαν τότε ελληνικές σημαίες σε νησίδες (μεταξύ αυτών και οι Ανθρωποφάγοι) που βρίσκονται στο σύμπλεγμα των Φούρνων²⁵⁷. Το σύμπλεγμα των Φούρνων περιλαμβάνεται από τους Τούρκους στα αμφισβητούμενα

²⁵⁴ <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1070118-alper-sunacoglu-bulamac-adasina-yuzmek-istedi>, ανάκτηση στις 23 Μαρτίου 2019

²⁵⁵ <http://www.haber7.com/mugla/1519284-sehitlere-saygi-amaciyla-yunan-adasina-yuzdu>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019 και <http://www.milliyet.com.tr/milli-yuzucu-yunan-adasinda-turk-bayragi-mugla-yerelhaber-937237/>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019

²⁵⁶ <http://www.kathimerini.gr/828202/article/epikairothta/politikh/gee8a-diayeydei-ta-peri-yywshs-toyrkikhs-shmaias-sto-farmako-nhsi>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019

²⁵⁷ <https://www.protothema.gr/greece/article/779120/fotografia-nearoi-upsosan-tin-elliniki-simaia-sti-nisida-anthropofagoi/> και <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-acikladi-sahil-guvenlik-mudahale-etti-yunanistan-bayragi-kaldirildi-40806503>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019

νησιά στο Αιγαίο. Ο τότε Τούρκος Πρωθυπουργός Μπιναλί Γιλντιρίμ έσπευσε να δηλώσει ότι οι σημαίες υπεστάλησαν από τις τουρκικές αρχές, κάτι που διαψεύστηκε και πάλι από τις ελληνικές αρχές²⁵⁸.

Πού όμως εδράζεται η προκλητικότητα των Τούρκων στην περιοχή των Ιμίων και γενικότερα στο ανατολικό Αιγαίο; Η απάντηση θα πρέπει να αναζητηθεί στις αναθεωρητικές βλέψεις της γειτονικής χώρας. Οι βλέψεις αυτές έχουν εκφραστεί αρκετά καθαρά από τον καθηγητή διεθνών σχέσεων Αχμέτ Νταβούτογλου, που αν και τα τελευταία χρόνια δεν βρίσκεται στο πυρήνα της τουρκικής διακυβέρνησης, φαίνεται ότι το όραμά του συνεχίζει να καθοδηγεί την τουρκική εξωτερική πολιτική με εξαίρεση τη συλλογιστική των μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες.

Ο νέο-οθωμανισμός για την Τουρκία εκφράστηκε αρχικά από τον Τουργκούτ Οζάλ στα τέλη της δεκαετίας του 1980 στο πλαίσιο ενός αυξημένου ενδιαφέροντος για τη Μέση Ανατολή²⁵⁹ και στη συνέχεια από τον Νταβούτογλου, στο πλαίσιο της ιστορικής, γεωγραφικής, θρησκευτικής και πολιτισμικής διάστασης της χώρας ως κληρονόμου της οθωμανικής ταυτότητας²⁶⁰. Ο Νταβούτογλου που από καθηγητής διεθνών σχέσεων βρέθηκε υπουργός εξωτερικών το 2009²⁶¹ και πρωθυπουργός το 2014²⁶², στο βιβλίο του «Το Στρατηγικό Βάθος της Τουρκίας» που εκδόθηκε το 2001, αναφέρεται στη φιλοσοφία της πολιτικής των «μηδενικών προβλημάτων» με τις γειτονικές χώρες σε μια σχέση win-win²⁶³ βασισμένη κυρίως στην ήπια ισχύ²⁶⁴, ενώ καθορίζονται για την Τουρκία τρεις σημαντικές γεωπολιτικές σφαίρες επιρροής, η εγγύς χερσαία περιοχή (Βαλκάνια – Μέση Ανατολή – Καύκασος), η εγγύτερη θαλάσσια περιοχή (Εύξεινος Πόντος – Αδριατική – Ανατ. Μεσόγειος – Ερυθρά Θάλασσα – Περσικός Κόλπος – Κασπία Θάλασσα) και η εγγύτερη προς την Τουρκία ηπειρωτική περιοχή (Ευρώπη – Βόρεια Αφρική – Νότια Ασία – Κεντρική και Ανατολική Ασία)²⁶⁵.

²⁵⁸ <https://www.iefimerida.gr/news/409872/thriller-me-ti-simaia-sti-vrahonisida-ti-lene-athina-agkyra-kai-dimarhos>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019

²⁵⁹ Ioannis Grigoriadis, *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Απρ 2010, σελ 4

²⁶⁰ Κων/νος Φίλης, *Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν*, Αθήνα, Παπαδόπουλος, 2017, σελ 47

²⁶¹ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 165

²⁶² Ioannis Grigoriadis, *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Απρ 2010, σελ 4

²⁶³ Η. Κουσκουβέλης – Σπ. Λίτσας / Συλλογικό Έργο, *Το Στρατηγικό Βάθος της Τουρκίας και η Τουρκία*, Αθήνα, Ποιότητα, 2013, σελ 17-18

²⁶⁴ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2016, σελ 604

²⁶⁵ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, Αθήνα, Ποιότητα, 2010, σελ 193

Ειδικά για το Αιγαίο, θεωρεί ότι έχει ιδιαίτερη στρατηγική σημασία για την Ελλάδα και την Τουρκία, αλλά και για όλες τις παγκόσμιες και περιφερειακές δυνάμεις, καθόσον αποτελεί σημαντικό εμπορικό και μεταφορικό κόμβο. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι το να βρίσκονται τα περισσότερα των νησιών του Αιγαίου υπό ελληνική κυριαρχία αποτελεί όπως χαρακτηριστικά λέει *«μια αγεφύρωτη αντίφαση μεταξύ της γεωλογικής και γεωπολιτικής πραγματικότητας και του ισχύοντος καθεστώτος τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν φυσική προέκταση της γεωλογικής δομής της χερσονήσου της Μικράς Ασίας και ο πολιτικός διαχωρισμός που έχει προκύψει με τις διεθνείς συνθήκες έχει προσκυρωθεί υπέρ της Ελλάδας, σε αντίθεση με τις γεωπολιτικές αναγκαιότητες, με αποτέλεσμα να παρέχουν το κατάλληλο έδαφος για τα αναφύοντα ζητήματα»*. Σε άλλο σημείο του βιβλίου του επισημαίνει, ότι τα ελληνικά νησιά επειδή ακριβώς βρίσκονται πολύ κοντά στα τουρκικά παράλια μπορεί να χρησιμοποιηθούν στρατιωτικά ως επιχειρησιακή βάση για επίθεση κατά των παραλίων της Μικράς Ασίας και για αυτό το λόγο αξιολογούνται από την τουρκική πλευρά ως πολύ σοβαρό κενό ασφαλείας. Θεωρεί επίσης ότι αν επεκταθούν τα ΕΧΥ στα 12 ν.μ., τότε η Τουρκία δεν θα έχει πρόσβαση στο Αιγαίο χωρίς την άδεια της Ελλάδας, ενώ η χώρα του θα βρεθεί σε μια στρατηγική πολιορκία με αποτέλεσμα να επηρεαστούν σημαντικά και οι οικονομικές της δυνατότητες, αφού ένα σημαντικό μέρος του θαλάσσιου εμπορίου διατρέχει το Αιγαίο Πέλαγος. Ισχυρίζεται επίσης, ότι οι εντάσεις που υφίστανται με την Ελλάδα αλλά και η γενικότερη στρατηγική στο Αιγαίο, θα πρέπει να επαναξιολογηθούν στη βάση μιας νέας θαλάσσιας στρατηγικής αφού το ισχύον καθεστώς περιορίζει το ζωτικό χώρο της Τουρκίας. Θεωρεί ακόμα, ότι η Τουρκία για να γίνει πραγματικά ισχυρή περιφερειακή δύναμη θα πρέπει να αυξήσει την πολιτικοοικονομική επιρροή της και στο Αιγαίο Πέλαγος. Ο Νταβούτογλου σε άλλο σημείο του βιβλίου του αναφέρει ότι η πολιτική που ασκήθηκε από την Τουρκία στο θέμα των νησιών στο Αιγαίο, έφερε την Ελλάδα σε πλεονεκτικό σημείο *«ελέγχοντας τον παλμό του στρατηγικού ελαφρού υπογαστρίου της Τουρκίας»*, ενώ οι τουρκικές υποχωρήσεις στο αρχιπέλαγος έχουν φθάσει στο ύστατο σημείο και δεν είναι δυνατόν να γίνουν άλλες αφού απειλείται με εξαφάνιση ο ζωτικός της χώρος²⁶⁶. Ο Νταβούτογλου τέλος, εξαιρεί την Ελλάδα και την Κύπρο από τη στρατηγική των μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες²⁶⁷.

²⁶⁶ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, Αθήνα, Ποιότητα, 2010, σελ 244. 266-272

²⁶⁷ Ηλίας Κουσκούβελης, Σπυρίδων Λίτσας, *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, Αθήνα, Ποιότητα, 2013, σελ 76-77

Ο τουρκικός αναθεωρητισμός δεν αφήνει περιθώρια παρερμηνείας για τις επιθετικές βλέψεις κατά της χώρας μας. Η επιθετικότητα αυτή εκφράζεται με σαφή τρόπο από τον Νταβούτογλου στο κεφάλαιο του βιβλίου του για τα Βαλκάνια, όπου αναφέρεται ότι η ασφάλεια των Βαλκανίων όλο και περισσότερο ταυτίζεται με τις παραμέτρους ασφαλείας που εκτείνονται προς τα δυτικά σύνορα της Τουρκίας και ότι η ζώνη ασφαλείας στην Ανατολική Θράκη που δημιουργήθηκε με τον Ψυχρό Πόλεμο θα πρέπει να επεκταθεί δυτικότερα με ανάλογες βαλκανικές συμφωνίες²⁶⁸. Οι ισχυρισμοί του Νταβούτογλου περί απειλής των παραλίων λόγω της εγγύτητας των ελληνικών νησιών είναι προφανέστατα ανυπόστατη, αφού η ίδια η Τουρκία αναγνωρίζει από το 2010 στο αμυντικό της δόγμα ότι δεν απειλείται από την Ελλάδα, απεναντίας ισχύει το αντίθετο, αφού πέραν των όποιων τουρκικών εχθρικών δηλώσεων και ενεργειών υφίσταται και επιθετικό σχέδιο κατάληψης ελληνικών νησιών με την επωνυμία «ΤΣΑΚΜΑΚ»²⁶⁹. Ειδικά στο Αιγαίο, ακολουθείται από την Τουρκία μια μακροπρόθεσμη στρατηγική αύξησης του τμήματος που ελέγχει προσβλέποντας στην εφαρμογή στην πράξη μιας πολιτικής που πηγάζει από τη νοοτροπία της περιφερειακής δύναμης, προκειμένου να της αναγνωρισθεί ισότιμος με την Ελλάδα ρόλος στο Αρχιπέλαγος με απώτερο σκοπό την αλλαγή του «status quo»²⁷⁰. Για να το πετύχει αυτό χρησιμοποιεί μη θεμιτά μέσα, ενώ η ένταση και η αποφασιστικότητα των ανυπόστατων διεκδικήσεων της εξαρτάται από την εκάστοτε κυβέρνηση και σχετίζεται άμεσα με τα εσωτερικά και εξωτερικά δεδομένα που επικρατούν²⁷¹. Οι διεκδικήσεις της στο Αιγαίο αφορούν τα θέματα που η ίδια θέτει ως διαφορές και αυτά είναι η υφαλοκρηπίδα, η αιγιαλίτιδα ζώνη, ο ΕΕΧ, το FIR Αθηνών, η αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, το ιδιοκτησιακό καθεστώς νησίδων, η έρευνα και διάσωση, η μη αναγνώριση υφαλοκρηπίδας στο σύμπλεγμα του Καστελόριζου και τα επιχειρησιακά όρια στο πλαίσιο του NATO²⁷². Για τους Τούρκους δε, θεωρείται απαράδεκτο ότι η ελληνική

²⁶⁸ Ηλίας Κουσκουβέλης, Σπυρίδων Λίτσας, *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, Αθήνα, Ποιότητα, 2013, σελ 20

²⁶⁹ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 351

²⁷⁰ Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 356

²⁷¹ Αγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 106

²⁷² Αγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2016, σελ 763-764

πλευρά θεωρεί ως μοναδικό θέμα προς συζήτηση αυτό της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας²⁷³.

Πέραν των ανωτέρω, ο τουρκικός αναθεωρητισμός έχει εκφραστεί πρόσφατα τόσο με τις κατά καιρούς δηλώσεις του Προέδρου Ερντογάν για την αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης²⁷⁴, όσο και με τις επιχειρήσεις στην Συρία που ξεκίνησαν λίγο μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα και συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Ο τουρκικός αναθεωρητισμός σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, ενισχύθηκε και ανατροφοδοτήθηκε σημαντικά μετά την επιτυχημένη εισβολή στην Κύπρο το 1974 και με την ανοχή που επιδείχτηκε από τη διεθνή κοινότητα. Το παραπάνω, συνδυαστικά με το βεβαρημένο πλαίσιο των ιστορικών σχέσεων και ανταγωνισμών, καθώς και η ολοένα αυξανόμενη ισχύς της Τουρκίας (πληθυσμός, οικονομία, Ένοπλες Δυνάμεις, Αμυντική Βιομηχανία), καθοδηγεί τους πολιτικούς της γείτονας χώρας στις αναθεωρητικές σκέψεις και ενέργειές τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το Διεθνές Δίκαιο και την κοινή λογική²⁷⁵. Ταυτόχρονα όπως είναι ευνόητο, η τουρκική κοινή γνώμη αλλά και η ελίτ είναι μπολιασμένες με τα δικά τους στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τους ιδεολογικούς προϋδεασμούς που διαχρονικά έχουν παίξει ιδιαίτερο ρόλο στην παραγωγή γνώσης και στη διαδικασία εκτίμησης και αξιολόγησης των σχέσεων των δύο χωρών²⁷⁶.

Το μέσο για την επίτευξη των αναθεωρητικών σκοπών της Τουρκίας είναι ουσιαστικά η αύξηση της ισχύος της, η οποία δεν εδράζεται μόνο στη γεωπολιτική της θέση, την οικονομία της (ανήκει στους G20 – 17^η οικονομία) και τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού της. Η γείτονα χώρα επενδύει πολλά κεφάλαια τα τελευταία χρόνια στην αμυντική της βιομηχανία κάτι που την έχει οδηγήσει σε σημαντικά επίπεδα αμυντικής και τεχνολογικής αυτάρκειας. Κεντρικός στόχος της Τουρκίας - που υλοποιείται μέσω του τουρκικού Γενικού Επιτελείου Ενόπλων Δυνάμεων - ήταν και παραμένει η δημιουργία ανισορροπίας υπέρ αυτής έτσι ώστε να επωφεληθεί από την όποια εσκεμμένη δημιουργία τεχνητής αστάθειας, προκειμένου μέσα από την

²⁷³ Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997, σελ 121

²⁷⁴ <http://www.kathimerini.gr/877022/article/epikairothta/politikh/erntogan-amfisvhtei-lwzannh>, ανάκτηση 24 Μαρτίου 2019

²⁷⁵ Νικόλαος Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996). Ο Μύθος του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017, σελ 7

²⁷⁶ Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015, σελ 188

αλλαγή του «status quo» να ικανοποιήσει τις όποιες ηγεμονικές μαξιμαλιστικές της προθέσεις²⁷⁷.

Σύνοψη Τρίτου Μέρους

Κατά την κρίση των Ιμίων, τα τουρκικά ΜΜΕ με πρωταγωνιστή τη *Hürriyet*, όχι μόνο έπαιξαν το δικό τους ρόλο υποστηρίζοντας το τουρκικό εθνικό αφήγημα χωρίς να λάβουν υπόψη την αντικειμενική διάσταση του όλου θέματος, αλλά παρέσυραν προσχεδιασμένα ή μη την τουρκική κοινή γνώμη και τους χειρισμούς της τουρκικής πολιτικής ηγεσίας.

Η Τουρκία δημιούργησε εντέχνως τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών» σε μια προσπάθεια αναχαίτισης τυχόν επέκτασης των ΕΧΥ στα 12 ν.μ.. Κατά την κρίση των Ιμίων αλλά και μεταγενέστερα στήριξε και συνεχίζει έως σήμερα να στηρίζει τη ρητορική της σε ανυπόστατα νομικά και πολιτικά επιχειρήματα που μάλλον ούτε η ίδια πιστεύει. Τα ελληνικά νομικά επιχειρήματα στην τουρκική θεωρία είναι ατράνταχτα και υποστηρίζονται από αδιαμφισβήτητα ντοκουμέντα, στοιχεία και πρακτικές πολλών ετών, αρκετά πριν την κρίση του 1996.

Μετά την κρίση των Ιμίων, η Τουρκία αντί να επιδιώξει τη σταδιακή αποκατάσταση των σχέσεων με την Ελλάδα στο πλαίσιο της καλής γειτονίας αλλά και στο πνεύμα της συμφωνίας κατά την κρίση των Ιμίων για επαναφορά του «status quo ante», κλιμάκωσε τις αντιδράσεις της και επέδειξε άτεγκτη στάση ακολουθώντας το ίδιο «modus operandi» μέχρι και σήμερα. Με τις εφαρμοζόμενες τακτικές στα Ίμια, αλλά και την εσκεμμένη ή μη δημιουργία προβοκατόρικων ενεργειών στο Αιγαίο, επιδιώκει να μειώσει την όποια ελληνική παρουσία στην περιοχή, επιχειρώντας παράλληλα να συντηρεί ζωντανή τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών» την οποία προσέθεσε στη φαρέτρα της από το 1996 και εντεύθεν.

Η τουρκική προκλητικότητα στο Αιγαίο αντλεί την έμπνευσή της από τις αναθεωρητικές βλέψεις της Τουρκίας η οποία έχει εκφραστεί από τον Οζάλ και κυρίως από τον Αχμέτ Νταβούτογλου. Η Τουρκία προσβλέπει σε έναν αναβαθμισμένο ρόλο στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και τον Καύκασο, βλέψεις οι οποίες προϋποθέτουν την ανάλογη περιφερειακή ισχύ, καθώς και τις σωστές συμμαχίες – συνεργασίες κάτι που μέχρι τώρα - τουλάχιστον ως προς το δεύτερο – δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί.

²⁷⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 80

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Συνολική Ανασκόπηση – Συμπεράσματα

9.1 Συνολική Ανασκόπηση

Η Τουρκία στις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν αντιμέτωπη με αρκετά προβλήματα. Την εποχή εκείνη η κοινή γνώμη ήταν στραμμένη κυρίως στα εσωτερικά προβλήματα όπως τη δυσχερή οικονομική κατάσταση, το κουρδικό κίνημα που βρισκόταν σε έξαρση στις νοτιοανατολικές περιοχές της χώρας και τη σταδιακή άνοδος του πολιτικού Ισλάμ που απειλούσε το στρατιωτικό κατεστημένο. Η τουρκική κυβέρνηση ανησυχούσε όμως για το ελληνικό πρόγραμμα εποίκισμού των βραχονησίδων και κυρίως τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας που κυρώθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο τον Μάιο του 1995, κάτι που την οδήγησε στο «casus belli». Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την παρατεταμένη τουρκική πολιτική αστάθεια και τον διαγκωνισμό για την ισχυροποίηση στην εξουσία, δημιούργησαν ένα εκρηκτικό μείγμα καχυποψίας και ανασφάλειας. Η Τουρκία φοβόταν ότι η Ελλάδα θα εκμεταλλευόταν την όλη κατάσταση και θα προχωρούσε σε επέκταση των Χωρικών της Υδάτων στα 12 ν.μ., κάτι που ήταν ενάντια στα εθνικά της συμφέροντα.

Υπό αυτές τις συνθήκες ξεκίνησε η κρίση των Ιμίων, όταν το τουρκικό φορτηγό πλοίο «Figen Akat» προσάραξε στα Ίμια τα Χριστούγεννα του 1995 και αποκολλήθηκε από ελληνικά ρυμουλκά. Το περιστατικό αν και φάνηκε να αντιμετωπίζεται αρχικά από πλευράς Τουρκίας με ήπιους τόνους, στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένταση μετά και την ανταλλαγή των σχετικών ρηματικών διακοινώσεων μεταξύ Τουρκίας – Ελλάδας για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων. Η δημοσιότητα που έλαβε το θέμα από τα ΜΜΕ καθοδήγησε σε μεγάλο βαθμό τις ενέργειες των πρωταγωνιστών αφού είχαν εγκλωβιστεί στη δημόσια έκθεση των ΜΜΕ, ενώ σημαντικό ρόλο στην κλιμάκωση της έντασης έπαιξαν οι δημοσιογράφοι της Hurriyet.

Ο αναθεωρητισμός της Τουρκίας και η ρευστή πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό της, ήταν οι κύριοι ηθικοί αυτουργοί για την περαιτέρω κλιμάκωση της κρίσης που είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ναυτικών Μονάδων στην περιοχή και την τοποθέτηση στρατιωτικών τμημάτων στις δύο βραχονησίδες που η μεταξύ τους

απόσταση είναι μικρότερη από το δραστικό βεληνεκές ενός πολεμικού τυφεκίου. Η σύγκρουση αποφεύχθηκε με τη μεσολάβηση των Αμερικανών που είχαν ως πρώτο τους μέλημα τη μη στρατιωτική εμπλοκή των δύο χωρών μελών του NATO και σε αυτό συνέβαλε και η γενικότερη απροθυμία των πολιτικών των δύο χωρών να εμπλακούν σε σύγκρουση με απρόβλεπτες συνέπειες, με εξαίρεση τη σχετικά επιθετική ρητορική της Τσιλέρ που σε μεγάλο βαθμό ήθελε να εξυπηρετήσει τα μικροκομματικά της συμφέροντα.

Κατά την κρίση των Ιμιών, τα τουρκικά ΜΜΕ με πρωταγωνιστή τη Hurriyet, όχι μόνο έπαιξαν το δικό τους ρόλο υποστηρίζοντας το τουρκικό εθνικό αφήγημα στο Αιγαίο χωρίς να λάβουν υπόψη την αντικειμενική διάσταση του όλου θέματος, αλλά παρέσυραν προσχεδιασμένα ή μη την τουρκική κοινή γνώμη και τους χειρισμούς της τουρκικής πολιτικής ηγεσίας.

Η επόμενη όμως ημέρα ήταν διαφορετική και αυτό γιατί η Τουρκία άδραξε την ευκαιρία για να προσθέσει στις ανυπόστατες διεκδικήσεις της τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών» θεωρία που αποσκοπεί μέχρι σήμερα στην αποτροπή της Ελλάδας να αυξήσει τα χωρικά της ύδατα στο πλαίσιο της εφαρμογής των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου. Βασίζεται δε, σε ανυπόστατα νομικά και πολιτικά επιχειρήματα που μάλλον ούτε η ίδια πιστεύει. Τα ελληνικά νομικά επιχειρήματα είναι ατράνταχτα και υποστηρίζονται από αδιαμφισβήτητα ντοκουμέντα, στοιχεία και πρακτικές πολλών ετών, αρκετά πριν την κρίση του 1996.

Μετά την κρίση των Ιμιών, η Τουρκία αντί να επιδιώξει τη σταδιακή αποκατάσταση των σχέσεων με την Ελλάδα στο πλαίσιο της καλής γειτονίας αλλά και στο πνεύμα της συμφωνίας απεμπλοκής για επαναφορά του «status quo ante», κλιμάκωσε τις αντιδράσεις της και επέδειξε άτεγκτη στάση ακολουθώντας το ίδιο «modus operandi» μέχρι και σήμερα. Με τις εφαρμοζόμενες τακτικές στα Ίμια, αλλά και την εσκεμμένη ή μη δημιουργία προβοκατόρικων ενεργειών στο Αιγαίο, επιδιώκει να μειώσει την όποια ελληνική παρουσία στην περιοχή, επιχειρώντας παράλληλα να συντηρεί ζωντανή τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών» την οποία προσέθεσε στη ρητορική της από το 1996 και εντεύθεν.

Η τουρκική προκλητικότητα στο Αιγαίο αντλεί την έμπνευσή της από τις αναθεωρητικές βλέψεις της Τουρκίας η οποία έχει εκφραστεί από τον Οζάλ και κυρίως από τον Αχμέτ Νταβούτογλου. Η Τουρκία προσβλέπει σε έναν αναβαθμισμένο ρόλο στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και τον Καύκασο, βλέψεις οι

οποίες προϋποθέτουν την ανάλογη περιφερειακή ισχύ, καθώς και τις σωστές συμμαχίες – συνεργασίες κάτι που μέχρι τώρα - τουλάχιστον ως προς το δεύτερο – δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί.

9.2 Συμπεράσματα

Από την εξέταση των γεγονότων που διαδραματίστηκαν κατά την κρίση των Ιμίων, τις τουρκικές ενέργειες, προθέσεις και δηλώσεις, αλλά και τις θέσεις και χειρισμούς του διεθνούς παράγοντα, μπορούμε να καταλήξουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα που σχετίζονται με την Τουρκία:

Η Τουρκία κατά την κρίση του 1996 επιβεβαίωσε το έντονα **αναθεωρητικό πρόσημο** της εξωτερικής της πολιτικής σε ό,τι έχει να κάνει με την Ελλάδα και ειδικότερα με το Αιγαίο Πέλαγος, στο οποίο επιθυμεί αλλαγή του «status quo». Αποδείχθηκε ότι παραδοσιακά συνέχιζε και θα συνεχίσει να θέτει νέα ζητήματα σε αυτό που η ίδια καθορίζει ως ελληνοτουρκικές διαφορές, έχοντας ως απώτερο στόχο την επίτευξη κερδών στο πλαίσιο μιας συνολικής διευθέτησης αυτών των διαφορών μέσω διμερούς διαλόγου και διαπραγμάτευσης τύπου ανατολίτικου παζαριού. Εκμεταλλευόμενη την κρίση επεδίωξε να εισάγει στην ατζέντα των συζητήσεων των δύο χωρών τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών», παρερμηνεύοντας αυθαίρετα και καταχρηστικά τις διεθνείς συμφωνίες, το Διεθνές Δίκαιο και τις πρακτικές πολλών ετών. Κατά την κρίση αλλά και αμέσως μετά, ο κάθε Τούρκος αξιωματούχος προσδιόριζε διαφορετικά τα αμφισβητούμενα νησιά, ενώ μέχρι και σήμερα δεν έχει εκφραστεί επίσημη τουρκική θέση ως προς αυτά. Από το παραπάνω συμπεραίνεται όχι μόνο η προχειρότητα της τουρκικής ρητορικής αλλά και η έλλειψη νομικών και μη επιχειρημάτων. Επιπλέον καταδεικνύεται, ότι ο απώτερος στόχος της Τουρκίας δεν ήταν αυτές καθαυτές οι βραχονησίδες των Ιμίων, αλλά ούτε και οι άλλες νησίδες που έκτοτε αμφισβητεί η Τουρκία. Σκοπός ήταν και παραμένει, η αποτροπή της Ελλάδας στο να ορίσει τις θαλάσσιες ζώνες, δηλαδή την αιγιαλίτιδα ζώνη, την υφαλοκρηπίδα και τον εθνικό εναέριο χώρο, αφού οι συγκεκριμένες οριοθετήσεις ξεκινούν από τις γραμμές βάσεως και των νησιωτικών εδαφών και οι οποίες δεν μπορούν να οριστούν εάν δεν είναι ξεκάθαρη η κυριαρχία επί των νήσων του Αιγαίου²⁷⁸.

Άλλο σημαντικό συμπέρασμα που διαπιστώνεται από την κρίση των Ιμίων είναι ότι η εξωτερική πολιτική, οι αντιδράσεις και γενικότερα η στάση της γειτονικής

²⁷⁸ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 485

χώρας, συνδέονται άμεσα τόσο με τις **εξελίξεις στο εσωτερικό της όσο και με τις ενέργειες ή προθέσεις της Ελλάδας**. Την περίοδο της κρίσης των Ιμίων η Τουρκία είχε αρκετά προβλήματα στο εσωτερικό της όπως η κακή οικονομική κατάσταση, η παρατεταμένη πολιτική αστάθεια συνδυαστικά με τη συνεχή άνοδο του ισλαμικού κόμματος που απειλούσε το πολιτικό και στρατιωτικό κατεστημένο και η έξαρση του κουρδικού αγώνα. Επιπλέον την εποχή εκείνη η Ελλάδα είχε θέσει σε εφαρμογή το πρόγραμμα εποικισμού κάποιων νησίδων στο Αιγαίο, ενώ επικύρωσε και τη Διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, δημιουργώντας ανασφάλεια στην Τουρκία για επικείμενη επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12ν.μ.. Ανάλογες αντιδράσεις και αντανakλαστικά προκαλούνται στην Τουρκία κάθε φορά που η Ελλάδα αυξάνει διεθνώς το κύρος της, ή διέρχεται περίοδο εσωτερικών προβλημάτων ή ακόμα και όταν εξαγγέλλει έρευνες και αδειοδοτήσεις για έρευνες υδρογονανθράκων²⁷⁹. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται για παράδειγμα από την κρίση του 1976 (επιτυχημένες ανευρέσεις κοιτασμάτων και επικείμενη είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση), αλλά και σχετικά πρόσφατα με την επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη» στο πλαίσιο της πρώτης εισβολής στην Συρία (λίγες μόλις εβδομάδες μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του Ερντογάν).

Η Τουρκάλα Πρωθυπουργού Τανσού Τσιλέρ, κατά τη διάρκεια της κρίσης, προέβη σε αρκετές προκλητικές - εμπρηστικές δηλώσεις και διακατεχόταν από επιθετικότητα, και μάλλον δεν είχε υπόψη της τη ρήση του Θουκυδίδη που λέει ότι *«δύο στοιχεία είναι βλαβερά όταν πρέπει να λάβει κανείς μια απόφαση: η βιασύνη και ο θυμός»*²⁸⁰. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι η **ψυχοσύνθεση των Τούρκων ηγετών** που θα χειριστούν μια ελληνοτουρκική κρίση θα παίξει καταλυτικό ρόλο στην εξέλιξη αυτής. Η Τσιλέρ ήταν η πρώτη (έστω υπηρεσιακή) γυναίκα Πρωθυπουργός της Τουρκίας, μιας χώρας με ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά ως προς τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Πέραν αυτού, η Τσιλέρ δεν διέθετε πολιτική εμπειρία, ενώ ήταν σε δύσκολη θέση αφού φερόταν να εμπλέκεται σε σκάνδαλα. Τα παραπάνω, συνδυαστικά με τις πολιτικές της φιλοδοξίες συνιστούσαν ένα εκρηκτικό μείγμα αστάθμητου πολιτικού παράγοντα, στο μοντέλο διαχείρισης κρίσης που ονομάζεται μοντέλο του ορθολογικού δρώντα²⁸¹. Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της κρίσης των

²⁷⁹ Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 "Ο Bayrak Incecek"*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 169-170

²⁸⁰ Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015, σελ 45

²⁸¹ Graham Allison – Philip Zelikow, *Η Κρίση της Κούβας, η Ουσία της Απόφασης*, Αθήνα, Παπαζήση, 2006, σελ 54-57

Ιμίων έπαιξαν οι αξιωματούχοι του ΥΠΕΞ και οι στρατιωτικοί οι οποίοι φαίνεται ότι τήρησαν πιο μετριοπαθή στάση.

Από την εξέλιξη των γεγονότων δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για το αν πραγματικά το σκηνικό κρίσης στα Ίμια **ήταν ή όχι προσχεδιασμένο** από την Τουρκία. Αν το περιστατικό με το «Figen Akat» ήταν προσχεδιασμένο η Τουρκία θα είχε οργανώσει μηχανισμό αντίδρασης για την αποκόλληση του πλοίου από τα Ίμια με δικά της μέσα και παράλληλα θα μπορούσε να παρουσιάσει τις θέσεις της για τη θεωρία των «Γκρίζων Ζωνών». Σε ό,τι αφορά στην ενέργεια των δημοσιογράφων της *Hurriyet* με την υποστολή και έπαρση των σημαιών και πάλι δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για το αν ήταν σε διατεταγμένη υπηρεσία από το «βαθύ κράτος», ή αν λειτούργησαν με προσωπικά εθνικιστικά ή δημοσιογραφικά κίνητρα. Λόγω όμως του βεβαρημένου παρελθόντος της συγκεκριμένης εφημερίδας και της διάστασης που είχε αρχίσει να παίρνει το θέμα της έπαρσης της ελληνικής σημαίας από τον τότε Δήμαρχο Καλύμνου στα Ίμια στην τουρκική κοινή γνώμη, μάλλον η ενέργειά τους θα πρέπει να ήταν κατευθυνόμενη από τις τουρκικές αρχές, αν όχι με σκοπό τη δημιουργία κρίσης σίγουρα για ανάδειξη του θέματος διεθνώς με απώτερο σκοπό την έναρξη διαπραγματεύσεων.

Σε ό,τι αφορά στην **τουρκική τακτική** από το 1974 και εντεύθεν, είναι ξεκάθαρο ότι αυτή κατευθύνεται από ένα σκεπτικό μόνιμης διατήρησης της έντασης και της αμφισβήτησης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε καθημερινή βάση τόσο στη θάλασσα όσο και στον αέρα. Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία επιδιώκει να συντηρεί την πίεση προς την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, αλλά και να διεθνοποιεί τις όποιες αιτιάσεις της, δημιουργώντας παράλληλα τετελεσμένα αντιδράσεων και εθισμού του στόχου που είναι η ελληνική κοινή γνώμη και οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας. Ειδικά στην περιοχή των Ιμίων η παρουσία των τουρκικών μέσων από το 1996 έως και σήμερα είναι σχεδόν καθημερινή και η εμμονή της Τουρκίας με τα Ίμια έχει δημιουργήσει οκ ολίγα ατυχήματα με τον κίνδυνο δημιουργίας θερμού επεισοδίου να ελλοχεύει.

Από τον τρόπο διαχείρισης της κρίσης και ειδικότερα σε ό,τι αφορά στις στρατιωτικές ενέργειες και κινητοποιήσεις, χρήσιμο είναι να τονιστεί η στρατιωτική προετοιμασία και εγρήγορση των τουρκικών τμημάτων στη Μερσίνη και στην **Κύπρο**²⁸². Οι όποιες διαφορές στο Αιγαίο, οι τυχόν κρίσεις και οι τουρκικές

²⁸² Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013, σελ 142-145

αντιδράσεις συνδέονται άμεσα με το κυπριακό. Λαμβάνοντας υπόψη τις τουρκικές στρατιωτικές ενέργειες κατά την κρίση των Ιμίων συμπεραίνεται ότι η Τουρκία σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύγκρουσης θα επεκτείνει τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, έχοντας το πλεονέκτημα της εγγύτητας της νήσου με τις τουρκικές ακτές και τη διατήρηση ισχυρών δυνάμεων στο κατεχόμενο τμήμα.

Η κρίση κατέδειξε επίσης το σημαντικό ρόλο που έπαιξε και συνεχίζει να παίζει ο **αμερικανικός παράγοντας** στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι ΗΠΑ κατά την κρίση των Ιμίων τήρησαν ίσες αποστάσεις με κύριο μέλημα την αποφυγή της σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών μελών του ΝΑΤΟ. Ουδέποτε μπήκαν στην ουσία του θέματος και δεν πήραν θέση ακόμα και όταν έδειξαν να πείθονται εκ των υστέρων από τα επιχειρήματα της ελληνικής πλευράς. Αλλά και στη συνέχεια και ενώ είχε καταλαγιάσει η ένταση και τα πάθη και είχαν όλο το χρόνο να εξετάσουν τα ελληνικά νομικά επιχειρήματα ούτε τότε πήραν θέση, δείχνοντας έτσι ότι δεν ήθελαν να διαταράξουν τις σχέσεις τους με την Τουρκία. Προτιμούσαν η όποια διαφορά να λυθεί μέσω διαλόγου – διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο χωρών, ή παραπομπή του θέματος στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η Τουρκία ήταν τότε υπολογίσιμη δύναμη για τις ΗΠΑ στην οποία ήθελαν να έχουν ερείσματα και δεν ήθελαν να αποκοπεί από τη σφαίρα επιρροής της Δύσης και των ΗΠΑ, κάτι που ισχύει μέχρι σήμερα. Παράλληλα, αναδείχθηκε η δευτερεύουσα σημασία – ρόλος της **Ευρωπαϊκής Ένωσης** στην ελληνοτουρκική κρίση. Είτε λόγω του ότι η Τουρκία δεν ανήκε στην ΕΕ, είτε λόγω της εμβρυακής μορφής της τότε Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής & Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), είτε λόγω αργών αντανεκλαστικών, η αντίδραση της ΕΕ αποδείχθηκε κατώτερη των περιστάσεων.

Επιπλέον χρήσιμα συμπεράσματα εξαγονται και για το ρόλο που έπαιξαν τα **τουρκικά ΜΜΕ** στην εξέλιξη της κρίσης. Από τη στιγμή που το θέμα έλαβε δημοσιότητα οι ενέργειες των πολιτικών αφενός καθοδηγούνταν εν πολλοίς από τα τουρκικά ΜΜΕ και τα αισθήματα της κοινής γνώμης, αφετέρου εγκλωβίζονταν στη δημόσια κριτική μέσω των αντιδράσεων του τύπου. Δεδομένου ότι το εχθρικό συναίσθημα όπως αναφέρει ο Κλαούζεβιτς²⁸³ και στις δύο χώρες είναι αρκετά έντονο και εχθρικό, όπως επίσης και τα εθνικά αφηγήματα και στερεότυπα, πολύ δύσκολα η τουρκική πλευρά (αλλά και η ελληνική), θα έκανε πίσω για την αποκλιμάκωση της κρίσης και η απεμπλοκή θα ήταν σχεδόν απίθανη χωρίς την επέμβαση των ΗΠΑ. Ο

²⁸³ Karl Von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, Θεσ/νίκη, Βάνιας, 1999, σελ 33

ανταγωνισμός των τουρκικών ΜΜΕ και η προσπάθεια επίτευξης της αποκλειστικότητας έδωσαν διαφορετική ώθηση στην κλιμάκωση των τουρκικών ενεργειών και μόνο μερικά από τα ΜΜΕ τήρησαν μετριοπαθή στάση. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι κατά την κρίση των Ιμίων, η μεγαλύτερη μερίδα του τουρκικού τύπου αναπαρήγαγε μεταξύ άλλων τον ελληνικό τύπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Προτάσεις

Με βάση τα διαλαμβανόμενα στην παρούσα εργασία, τα γεγονότα, τις ενέργειες των πρωταγωνιστών, την εξέλιξη της κρίσης των Ιμίων, αλλά και τα παραπάνω συμπεράσματα, μπορούν να διατυπωθούν οι παρακάτω προτάσεις.

Όλες οι ενέργειες, στρατιωτικές ή μη ξεκινούν από **πληροφορίες** και καταλήγουν σε πληροφορίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η πρόληψη και η διαχείριση κρίσεων σε εθνικό επίπεδο, προϋποθέτουν την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απαλοιφή της «ομίχλης» κατά Κλαούζεβιτς, δηλαδή την έλλειψη πληροφοριών²⁸⁴. Η έγκαιρη συλλογή, αξιολόγηση, ανάλυση, συσχέτιση και ερμηνεία των πληροφοριών τόσο σε πολιτικό όσο και στρατιωτικό επίπεδο είναι ο βασικότερος πυλώνας στον οποίο εδράζεται η εχθρογνωσία και από αυτή πηγάζουν οι σωστές εκτιμήσεις και κατ'επέκταση η επιτυχημένη διαχείριση της κρίσης. Μέσω των ορθών εκτιμήσεων των πληροφοριών μπορούν να ανιχνεύονται εχθρικές προθέσεις και μελλοντικές ενέργειες, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα αντιμετώπισης επικείμενων καταστάσεων με επάρκεια χρόνου και κατάλληλη προετοιμασία. Για τους παραπάνω λόγους, θα πρέπει να **εντατικοποιηθεί** ακόμα περισσότερο και σε όλα τα επίπεδα (στρατιωτικό στρατηγικό, πολιτικό, διπλωματικό) η προσπάθεια συλλογής πληροφοριών για τη γείτονα χώρα και οι αναλύσεις – εκτιμήσεις θα πρέπει να γίνονται συνθετικά και όχι αποσπασματικά, αφού το πολιτικό – στρατιωτικό στοιχείο θα πρέπει συνεργάζονται σε περιπτώσεις κρίσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στις μέρες μας ήταν η ρητορική του Τούρκου Προέδρου που σταδιακά κλιμακωνόταν πριν τις εισβολές στην Συρία (Ασπίδα του Ευφράτη/Αυγустος 2016, Κλάδος Ελαίας/Ιανουάριος 2018 και Πηγή Ειρήνης/Οκτώβριος 2019), ενώ παράλληλα η στρατιωτική μηχανή έκανε τις ανάλογες προετοιμασίες και μετακινήσεις στρατευμάτων. Οι συναρμώδιες υπηρεσίες πληροφοριών θα πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη διαλειτουργικότητα, ενώ η στελέχωση των υπηρεσιών πληροφοριών των Ενόπλων Δυνάμεων, της ΕΥΠ

²⁸⁴ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη*, Αθήνα, Ποιότητα, 2008, σελ 150

και του ΥΠΕΞ θα πρέπει πάντα να γίνεται με υψηλά επαγγελματικά κριτήρια και από εξειδικευμένο προσωπικό με βαθιά γνώση της Τουρκίας.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει να **διατηρεί** τη στρατιωτική της **αποτροπή** σε υψηλό επίπεδο με κάθε κόστος. Ο κατευνασμός δεν προσφέρεται για την Ελλάδα γιατί οδηγεί σε μια λογική φινλανδοποίησης και μονομερών υποχωρήσεων ειδικά όταν έχεις απέναντι μια επιθετική και αναθεωρητική χώρα²⁸⁵. Χώρες όπως η Τουρκία που θεωρούν το «status quo» μειονεκτικό για αυτές και επιθυμούν να το αλλάξουν, δύσκολα αποτρέπονται με την πειθώ και τα επιχειρήματα²⁸⁶. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Π. Κονδύλη «...ο καθένας είναι τόσο σοβαρός όσο σοβαρό θεωρεί τον εχθρό του και όσο σοβαρά τον αντιμετωπίζει. Οι ηθικολογίες είναι ένας εύκολος τρόπος για να καθίσταται ο εχθρός αξιοπεριφρόνητος. Γι' αυτό και δεν αποδεικνύουν τίποτε άλλο πέρα από την πολιτική ελαφρότητα εκείνου που τις χρησιμοποιεί»²⁸⁷. Αν και η κρίση των Ιμίων ήταν μια περίπτωση άμεσης αποτροπής η γενικότερη αντιμετώπιση της τουρκικής επιθετικότητας εντάσσεται στο πλαίσιο της γενικής αποτροπής και κυρίως σε αυτό που ονομάζεται εθνική αποτροπή. Θεμελιώδες στοιχείο της αποτροπής είναι η αξιοπιστία και η αξιοπιστία συνίσταται από τη θέληση και τα μέσα²⁸⁸. Υπό αυτές τις συνθήκες και παρά τις όποιες δημοσιονομικές δυσκολίες αντιμετωπίζει η χώρα μας, όσο η Τουρκία συνεχίζει την αναθεωρητική της πολιτική, θα πρέπει να συνεχίσει να διατηρεί αξιόπιστες Ένοπλες Δυνάμεις με έμφαση στη διακλαδικότητα, την καινοτομία και την ευέλικτη ανταπόδοση. Τα παραπάνω αποκτούν ιδιαίτερη αξία ειδικά στις μέρες μας και όσο θα μειώνεται η επιρροή του Προέδρου Ερντογάν στον τουρκικό λαό, κάτι που θα τον καταστήσει εξαιρετικά νευρικό και απρόβλεπτο.

Ο J. F. Kennedy είχε πει ότι «*γραμμένη στα κινέζικα η λέξη κρίση αποτελείται από δύο χαρακτήρες: ο ένας αντιπροσωπεύει τον κίνδυνο και ο άλλος την ευκαιρία...*»²⁸⁹. Η χώρα μας θα πρέπει να καιροφυλακτεί για να **εκμεταλλευτεί την ευκαιρία** που θα δοθεί σε μια πιθανή κρίση που θα δημιουργηθεί στο εσωτερικό της Τουρκίας. Κατά το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία στις 15 Ιουλίου 2016, δημιουργήθηκε μια ευκαιρία για την Ελλάδα, όταν η εσωτερική αναταραχή και η

²⁸⁵ Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 150-151

²⁸⁶ Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009, σελ 141

²⁸⁷ Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004, σελ 383

²⁸⁸ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη*, Αθήνα, Ποιότητα, 2008, σελ 22-25, 26-27

²⁸⁹ Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015, σελ 32

πόλωση στη γειτονική χώρα ήταν έντονες, ενώ και οι διώξεις υψηλόβαθμων αξιωματικών και έμπειρων πιλότων ήταν εκτεταμένες. Οι συνθήκες τότε ήταν ευνοϊκές, όχι για να προβούμε σε επιθετικές ενέργειες, αλλά για ασκήσουμε τα νόμιμα δικαιώματά μας όπως την επέκταση των Χωρικών μας Υδάτων στα 12 ν.μ. τουλάχιστον στο Ιόνιο Πέλαγος ή και την Πελοπόννησο και Κρήτη. Η Ελλάδα θα πρέπει να έχει από τώρα ετοιμότητα εκμετάλλευσης καταστάσεων που μπορεί να προκύψουν μελλοντικά στην Τουρκία. Τέτοιες καταστάσεις θα μπορούσαν να είναι μια ανάλογη απόπειρα πραξικοπήματος, ή ο αιφνίδιος θάνατος του Τούρκου Προέδρου, ή ακόμα και η απώλεια μεγάλου μέρους της εκλογικής του δύναμης με παράλληλη παρατεταμένη ακυβερνησία κάτι το οποίο ιστορικά έχει δημιουργήσει προβλήματα στη γειτονική χώρα.

Η κρίση εξελίσσεται ταχύτατα και απαιτούνται πολιτικές, διπλωματικές, στρατιωτικές και οικονομικές ενέργειες για να αντιμετωπιστεί, η διαχείριση δε αυτής είναι μια πολύ λεπτή πολιτικο-στρατιωτική διαδικασία και η αντιμετώπισή της επιτυγχάνεται με την οργάνωση και λειτουργία ενός λειτουργικού Συστήματος Χειρισμού Κρίσεων (ΣΧΚ). Το ΣΧΚ έχει σκοπό μεταξύ άλλων την εξασφάλιση της πολιτικής και στρατιωτικής ετοιμότητας και την παροχή οδηγιών προς τους στρατιωτικούς διοικητές, ενώ το σημαντικότερο όργανο διαχείρισης μιας εθνικής κρίσης είναι προς το παρόν το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ)²⁹⁰. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η συνεργασία πολιτικών και στρατιωτικών είναι αναγκαία, ενώ είναι γνωστό ότι η εκάστοτε πολιτική ηγεσία θα πρέπει να καθορίζει του πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς οι οποίοι όμως δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τα μέσα²⁹¹. Υπό αυτές τις συνθήκες, είναι αναγκαία η διαμόρφωση μιας κοινής αντίληψης ως προς το χειρισμό των κρίσεων και τις ακολουθούμενες διαδικασίες μεταξύ πολιτικών, διπλωματών και στρατιωτικών. Η θεσμοθέτηση οργάνων και μόνο δεν επαρκεί αν δεν **αναπτυχθεί η κατάλληλη κουλτούρα**. Για όλα τα παραπάνω οι χειριστές των συναρμόδιων υπουργείων θα πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση στο χειρισμό κρίσεων μέσω ευρύτερων συμμετοχών στις σχετικές ασκήσεις και εκπαιδεύσεις. Θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι επιτελείς να ανταλλάσσουν πιο συχνά απόψεις και εκτιμήσεις, ενώ ακόμα και οι συχνότερες προσωπικές επαφές θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη κοινής

²⁹⁰ ΓΔΠΕΑΔΣ/ΥΠΕΘΑ, *Λευκή Βίβλος*, Αθήνα, ΥΠΕΘΑ, 2014, σελ 59-60

²⁹¹ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη*, Αθήνα, Ποιότητα, 2008, σελ 144-145, 149

κουλτούρας στο χειρισμό των κρίσεων και στην απόκτηση τεχνογνωσίας. Αντίστοιχα και οι πολιτικοί αρχηγοί των κομμάτων θα πρέπει να είναι γνώστες των εφαρμοζόμενων διαδικασιών χειρισμού κρίσεων²⁹². Η διαλειτουργικότητα του διπλωματικού και στρατιωτικού κλάδου, που ούτως ή άλλως επιβάλλεται να υπάρχει αφού προσωπικό τους συνυπηρετεί σε θέσεις στο εξωτερικό, μπορεί να βελτιωθεί με μεγαλύτερη συμμετοχή σε ασκήσεις στρατηγικού επιπέδου, αλλά και με συμμετοχή διπλωματών σε εκπαιδεύσεις και σχολεία των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά και στρατιωτικών σε αντίστοιχα σχολεία ή εκπαιδεύσεις του ΥΠΕΞ. Σε αυτό το πλαίσιο θα μπορούσε ίσως και να θεσμοθετηθεί η δημιουργία ενός Συμβουλίου Ασφαλείας το οποίο να απαρτίζεται από έμπειρους στρατιωτικούς, πολιτικούς, διπλωμάτες και ακαδημαϊκούς και θα προΐσταται ο Πρωθυπουργός της χώρας. Ο ρόλος του Συμβουλίου θα είναι η από τον καιρό της ειρήνης μεσο-μακροπρόθεσμη σχεδίαση της εθνικής στρατηγικής, η ανίχνευση και η εκμετάλλευση των ευκαιριών στην εξωτερική πολιτική. Ουσιαστικά θα παρέχει στρατηγική σκέψη και κατεύθυνση η οποία θα υλοποιείται από τα αρμόδια Υπουργεία.

Η Ελλάδα σε περίπτωση πολέμου με την Τουρκία θα πρέπει να υπολογίζει στις δικές της δυνάμεις. Είναι σχεδόν απίθανο ξένη χώρα να εμπλακεί σε πόλεμο στο πλευρό της Ελλάδας τουλάχιστον με τις παρούσες συνθήκες. Ωστόσο η επίτευξη και η **διατήρηση των σωστών συμμαχιών** με τρίτες χώρες στη βάση του κοινού συμφέροντος, όχι μόνο είναι θεμιτή, αλλά μπορεί να αποτρέψει τη γείτονα χώρα από τη δημιουργία και κλιμάκωση σοβαρών κρίσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες, η χώρα μας θα πρέπει να διατηρήσει και να ενισχύσει τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και τα ισχυρά κράτη της Ευρώπης στη βάση του αμοιβαίου συμφέροντος, αλλά και να εμβαθύνει περαιτέρω τις καλές σχέσεις που έχει δημιουργήσει τα τελευταία χρόνια τόσο με την Αίγυπτο όσο και με το Ισραήλ. Επειδή όμως οι σχέσεις των κρατών κυριαρχούνται από τη ρεαλιστική σχολή σκέψης, θα πρέπει η Ελλάδα να χτίσει τις όποιες σχέσεις της με προσοχή, ειλικρίνεια, σταθερότητα και με μακροπρόθεσμη προοπτική έχοντας ως βάση τα αμοιβαία οφέλη. Παράλληλα δε, οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις θα πρέπει να συνεχίσουν να επιδεικνύουν την ίδια ωριμότητα και σταθερότητα στην εξωτερική τους πολιτική (σε αντίθεση με την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας τα τελευταία χρόνια η οποία βλέπει παντού εχθρούς), αφού οι ειλικρινείς σχέσεις και οι

²⁹² Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014, σελ 542-543

συνεργασίες μεταξύ κρατών δημιουργούνται δύσκολα και διαλύονται εύκολα. Σε αυτό το πλαίσιο, η χώρα μας θα πρέπει να επενδύει σε συνεργασίες με την Αίγυπτο και το Ισραήλ επιδιώκοντας ταυτόχρονα οι κρατικές αυτές συνεργασίες να έχουν - εάν είναι δυνατόν - και θετικό αντίκτυπο σε διεθνείς οργανισμούς όπως αυτός της ΕΕ (πχ ασφάλεια, ενεργειακό, μεταναστευτικό), αλλά και σε άλλα γειτονικά κράτη.

Η τουρκική **παραβατικότητα** στο Αιγαίο και τη ΝΑ Μεσόγειο θα πρέπει να συνεχίσει να **καταγγέλλεται** αδιάλειπτα στους **διεθνείς οργανισμούς** που η Ελλάδα είναι μέλος, αποκαλύπτοντας έτσι την προκλητική στάση και την επιθετική τακτική, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο την καταδίκη της Τουρκίας στη συνείδηση των δυτικών χωρών και οργανισμών. Όσο η Τουρκία προσπαθεί να μας εξοικειώσει με τις πρακτικές της και να δημιουργήσει τετελεσμένες καταστάσεις στο Αιγαίο στο πλαίσιο της αμφισβήτησης των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων, τόσο εμείς θα πρέπει να αποκαλύπτουμε διεθνώς τον επεκτατισμό της και τις παράνομες ενέργειες σε θάλασσα και αέρα, υπερτονίζοντας ότι σε περίπτωση «ατυχήματος» οι γείτονες θα είναι οι ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί. Οι παραβατικές ενέργειες των Τούρκων θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται στοιχειοθετημένες σε τακτικές αναφορές και να υποβάλλονται στους διεθνείς οργανισμούς και φίλιες χώρες.

Σε ό,τι αφορά στα **MME** (συμπεριλαμβανομένου και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης), ο ρόλος τους σε περίπτωση μιας **νέας κρίσης** θα είναι σημαντικός. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μεγαλύτερο μέρος των MME στην Τουρκία είναι απόλυτα ελεγχόμενο από την κυβέρνηση Ερντογάν, σε περίπτωση κρίσης, θα πρέπει να αναμένεται μια καταιγιστική προπαγάνδα κατά της χώρας μας, με ευρεία χρήση πληροφοριακών επιχειρήσεων και ψευδών ειδήσεων (fake news). Υπό αυτές τις συνθήκες και σε ό,τι αφορά στα ελληνικά MME, θα πρέπει από τώρα η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και τα Γραφεία Τύπου των συναρμόδιων Υπουργείων (ΥΠΕΞ, ΥΠΕΘΑ), να αναπτύξουν έναν **κώδικα συμπεριφοράς** - αντιμετώπισης ελληνοτουρκικών κρίσεων και συμβάντων, με σκοπό όχι τον έλεγχο των MME και τη λογοκρισία, αλλά την επίτευξη ορθής και εμπεριστατωμένης δημοσιογραφίας στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης των εθνικών μας συμφερόντων. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε εθελοντική βάση, οι στρατιωτικοί συντάκτες και όσοι καλύπτουν το ρεπορτάζ του ΥΠΕΞ σε συνεργασία με τους εκπροσώπους τύπου, σε μια **άσκηση εξομοίωσης κρίσης** με αντικείμενο την ενημέρωση και το χειρισμό του τύπου.

ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΗ

ΒΙΒΛΙΑ

- Hamit Bozarslan, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, Αθήνα, Σαββάλας, 2008
- Graham Allison – Philip Zelikow, *Η Κρίση της Κούβας, η Ουσία της Απόφασης*, Αθήνα, Παπαζήση, 2006
- John Mearsheimer, *Γιατί οι Πολιτικοί Λένε Ψέματα*, Αθήνα, Πατάκη, 2011
- Karl Von Clausewitz, *Περί του Πολέμου*, Θεσ/νίκη, Βάνιας, 1999
- Stefan Ihrig, *Ατατούρκ και Ναζί*, Αθήνα, Παπαδόπουλος 2016
- William Hale, *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο, 2016
- William Mallinson, *Κύπρος: Μια Ιστορική Προοπτική. Ανάμεσα στο NATO και την Ευρώπη: Πόλεμος ή Ειρήνη*, Αθήνα, Παπαζήση, 2005
- Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015
- Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018
- Αθανάσιος Έλλις – Μιχάλης Ιγνατίου, *Τιμα τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009
- Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997
- Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017
- Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος*, Αθήνα, Ποιότητα, 2010
- ΓΔΠΕΑΔΣ/ΥΠΕΘΑ, *Λευκή Βίβλος*, Αθήνα, ΥΠΕΘΑ, 2014
- Γιάννης Καψής, *Οι 3 Μέρες του Μάρτη*, Αθήνα, Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη, 1990
- ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία Σήμερα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1995
- Ετζέ Τεμελκουράν, *Τουρκία Παραφροσύνη και Μελαγχολία*, Αθήνα, Καστανιώτη, 2017
- Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, *Τιμα 1996, η Αλήθεια*, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006

- Ηλίας Κουσκουβέλης, Σπυρίδων Λίτσας, *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*, Αθήνα, Ποιότητα, 2013
- Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998*, Αθήνα, Σιδέρη, 1999
- Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018
- Κων/νος Φίλης, *Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν*, Αθήνα, Παπαδόπουλος, 2017
- Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη*, Αθήνα, Ποιότητα, 2008
- Μάνος Ηλιάδης, *Η Μυστική Δράση των Τούρκων στην Ελλάδα και η Σύγχρονη ΜΙΤ*, Αθήνα, Ιμφογνώμων, 2011
- Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013
- Νικόλαος Παπαναστασόπουλος, *Η Διαχείριση Κρίσεων στην Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική, η Περίπτωση της Κρίσης των Ιμίων*, Αθήνα, Σιδέρη, 2015
- Νικόλαος Πουλαντζάς, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σταμούλη, 2007
- Νίκος Κουρής, *Ελλάδα – Τουρκία Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος*, Αθήνα, Λιβάνη, 1997
- Ομάδα Καθηγητών Τουρκικής Γλώσσας. *Τουρκο-ελληνικό και Ελληνο-τουρκικό Λεξικό*, Αθήνα, Καλοκάθη, 2003
- Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004
- Σάββας Καλεντερίδης, *Παράδοση Οτζαλάν, Η Ώρα της Αλήθειας*, Αθήνα, Ινφογνώμων, 2007
- Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014
- Χρήστος Λυμπέρης, *Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009
- Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, Αθήνα, Ποιότητα, 2009
- Χριστόδουλος Γιαλουρίδης, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996, η Οπτική του Τύπου*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997
- Χριστόδουλος Γιαλουρίδης, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση, από την Κύπρο έως τα Ίμια τους S300 και το Ελσίνκι 1955-2000, η Οπτική του Τύπου*, Αθήνα, Σιδέρη, 2001

ΑΡΘΡΑ

- Νικόλαος Παούνης, *Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση στα Ίμια (1996). Ο Μύθος του Εθνικού Τακτικού Πλεονεκτήματος*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <https://www.google.gr/maps/@37.0816818,23.5035676,8z>
- <https://www.mfa.gr/>, Ιστοσελίδα Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών
- <https://www.crisismonitor.gr>
- <https://www.tapatalk.com>
- <http://e-amyna.com>
- <https://www.youtube.com>
- <https://thecaller.gr/xronomix>

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- <https://www.youtube.com/watch?v=oXuRSLCvSWY&feature=youtu.be>, Συνέντευξη του Αργύρη Ντινόπουλου στο APT CHANNEL στις 27 Φεβ 2018, ανάκτηση 12 Ιαν 2019
- <https://www.cnn.gr>
- <https://www.efsyn.gr>
- <https://omegalive.com.cy>
- <https://www.tovima.gr>
- <https://www.iefimerida.gr>
- <https://www.eleftherostypos.gr>
- <http://www.kathimerini.gr>
- <http://e-amyna.com>
- <https://www.militaire.gr/>

ΑΓΓΛΟΦΩΝΗ/ΤΟΥΡΚΟΦΩΝΗ

ΕΡΓΑΣΙΕΣ – ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

- Burcu Sunar, *Meanings beyond words: How Turkish media reflect greek media*, Κων/πολη, Bilgi Universitesi, 2007

- Mustafa Guzel, *Kardak Krisi Sorunu Kapsaminda Turk – Yunan Iliskileri*, Dokuz Eylul Universitesi, Σμύρνη, 2007

ΑΠΟΡΡΑ

- Athanasios Manis, *The Role of Media in the Imia/Kardak Crisis: The Importance of Media Influence and its Limitations*, 2009
- Carol Migdalovitz, CRS Report 97-799, *Greece and Turkey: Aegean Issues – Background and Recent Developments*, 1997
- Carol Migdalovitz, *Greece and Turkey: The Rocky Islet Crisis*, CRS Report for Congress, 1996
- Ch. Dipla, G. Kostakos, N. Ziogas, *The Status of the Greek Islets “IMIA”*, 1996
- Dr. Ihsan Serif Kaymaz, *Greek or the Western Question*, Ankara University, 2000
- Ioannis Grigoriadis, *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2010
- Mustafa Aydin, *Cacophony in the Aegean; Contemporary Turkish-Greek Relations*, 1997
- Patricia Carley, Theodore Couloumbis, Tozun Bahceli, *Greek – Turkish Relations and Us Foreign Policy*, US Institute for Peace, 1997
- Philippe Perchoc, *Media freedom trends 2018: Turkey*, European Parliamentary Research Service, 2018
- Sarah Green, *Greece – Turkey: Imia/Kardak Island*, 2005

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <http://www.mfa.gov.tr/synopsis-of-the-turkish-foreign-policy.en.mfa>, Ιστοσελίδα Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών
- <https://www.icj-cij.org/en>, Ιστοσελίδα Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης
- <http://www.instazu.com/tag/kardak>
- <http://fotogaleri.hurriyet.com.tr>

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- <http://www.hurriyetdailynews.com>
- <https://www.haberturk.com>
- <http://www.haber7.com>
- <http://www.milliyet.com.tr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΧΑΡΤΕΣ

Το Αιγαίο Πέλαγος

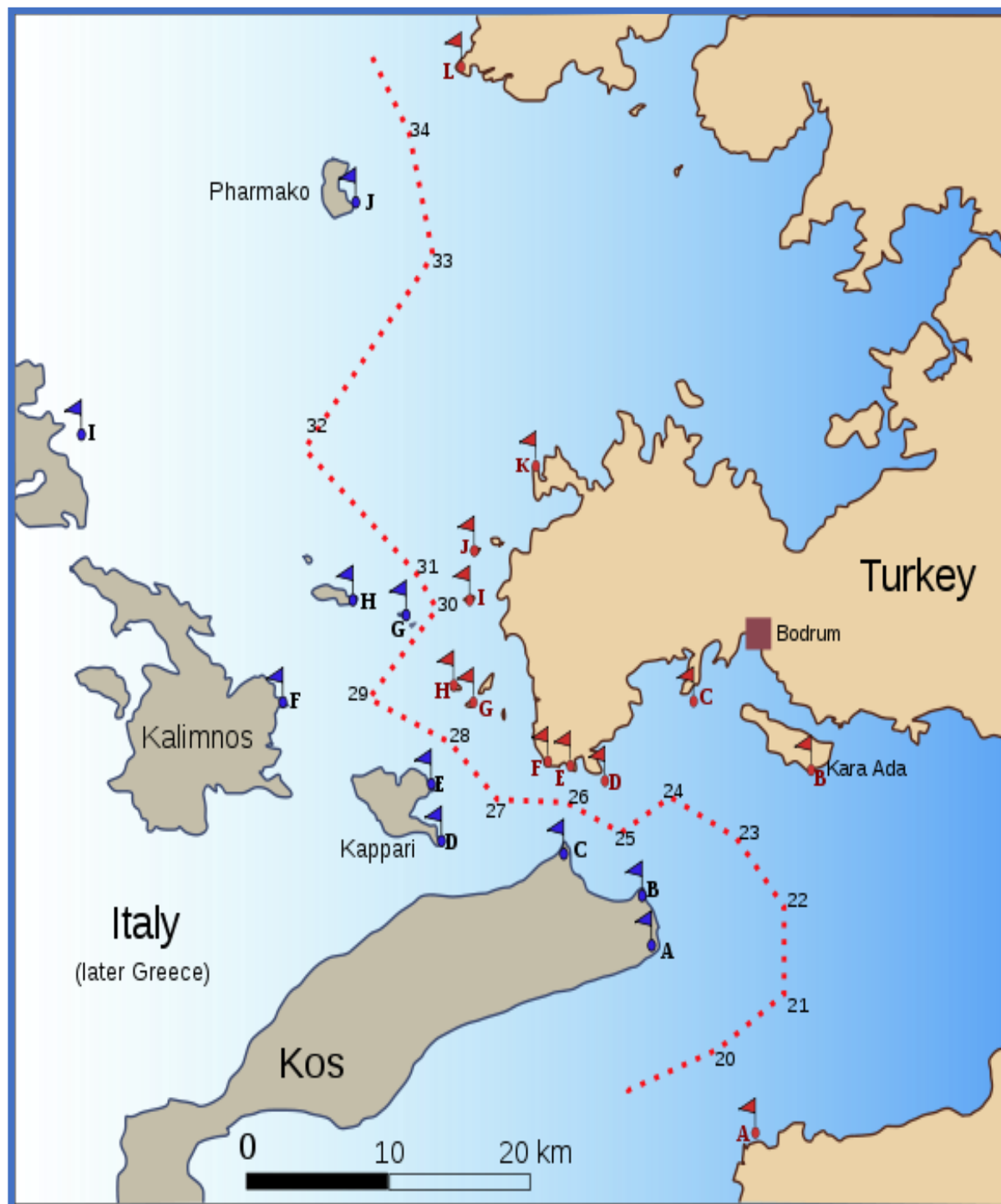
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Αγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ. 8

Χρονολογική Προσάρτηση Ελληνικών Νησιών

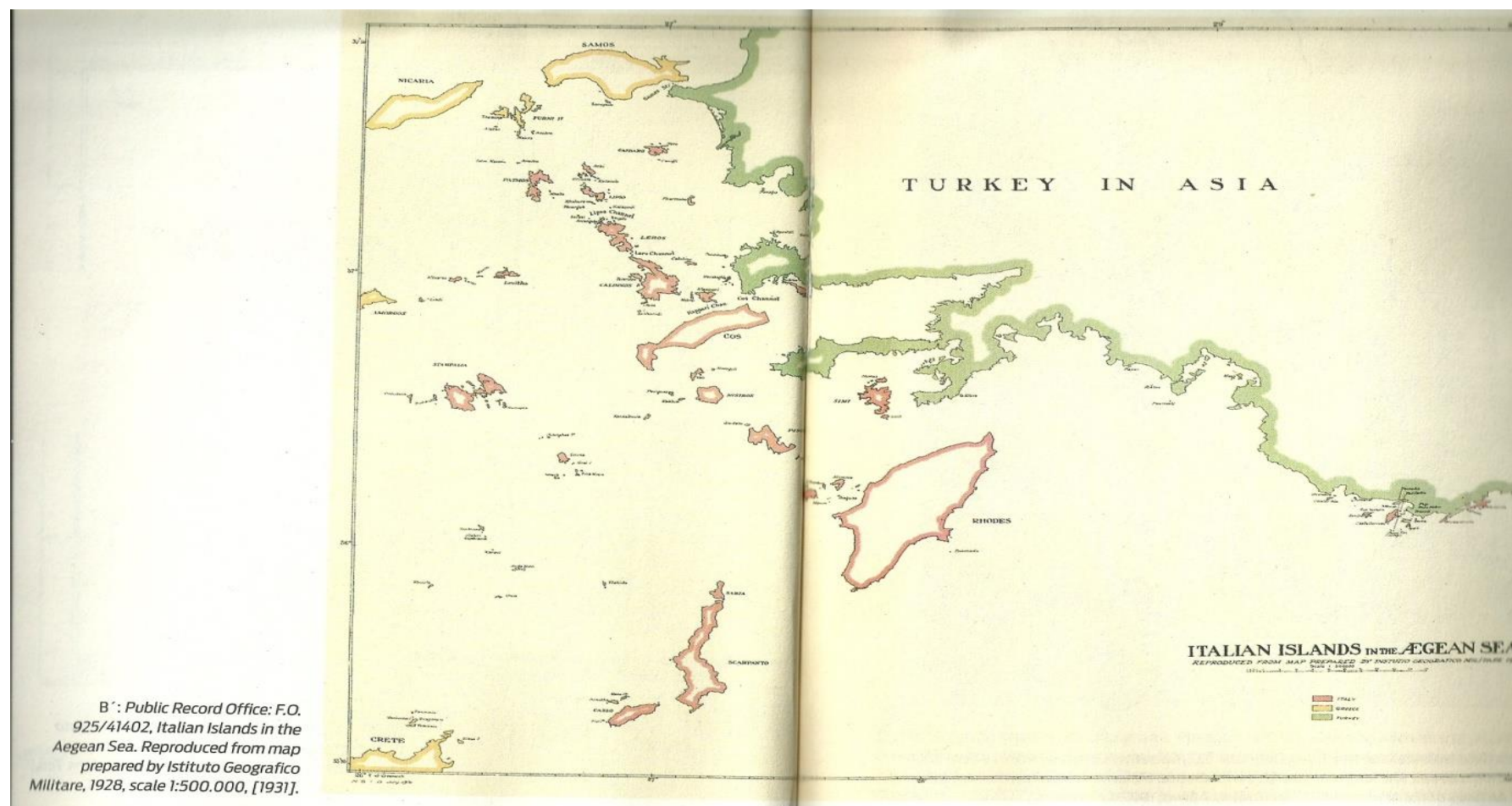
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ. 9

Οριοθέτηση Δωδεκανήσου το 1932

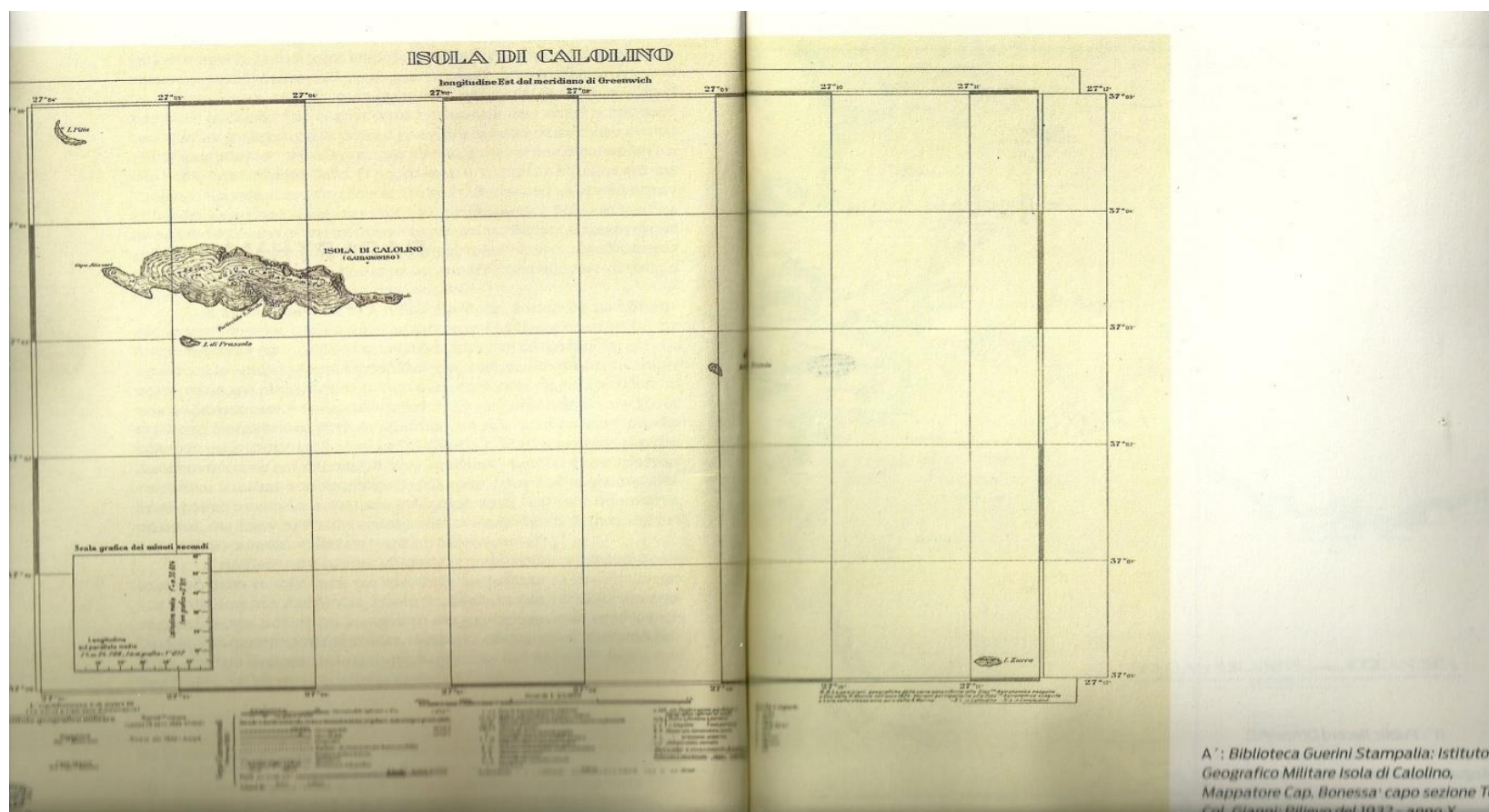
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το <https://www.tapatalk.com/groups/worldarmedforcesforum/imia-for-greeks-kardak-for-turks-t165229-s200.html>, ανάκτηση στις 25 Μαρτίου 2019

Τα Ιταλικά Δωδεκάνησα σε Χάρτη Κλίμακας 1:500.000 του 1928

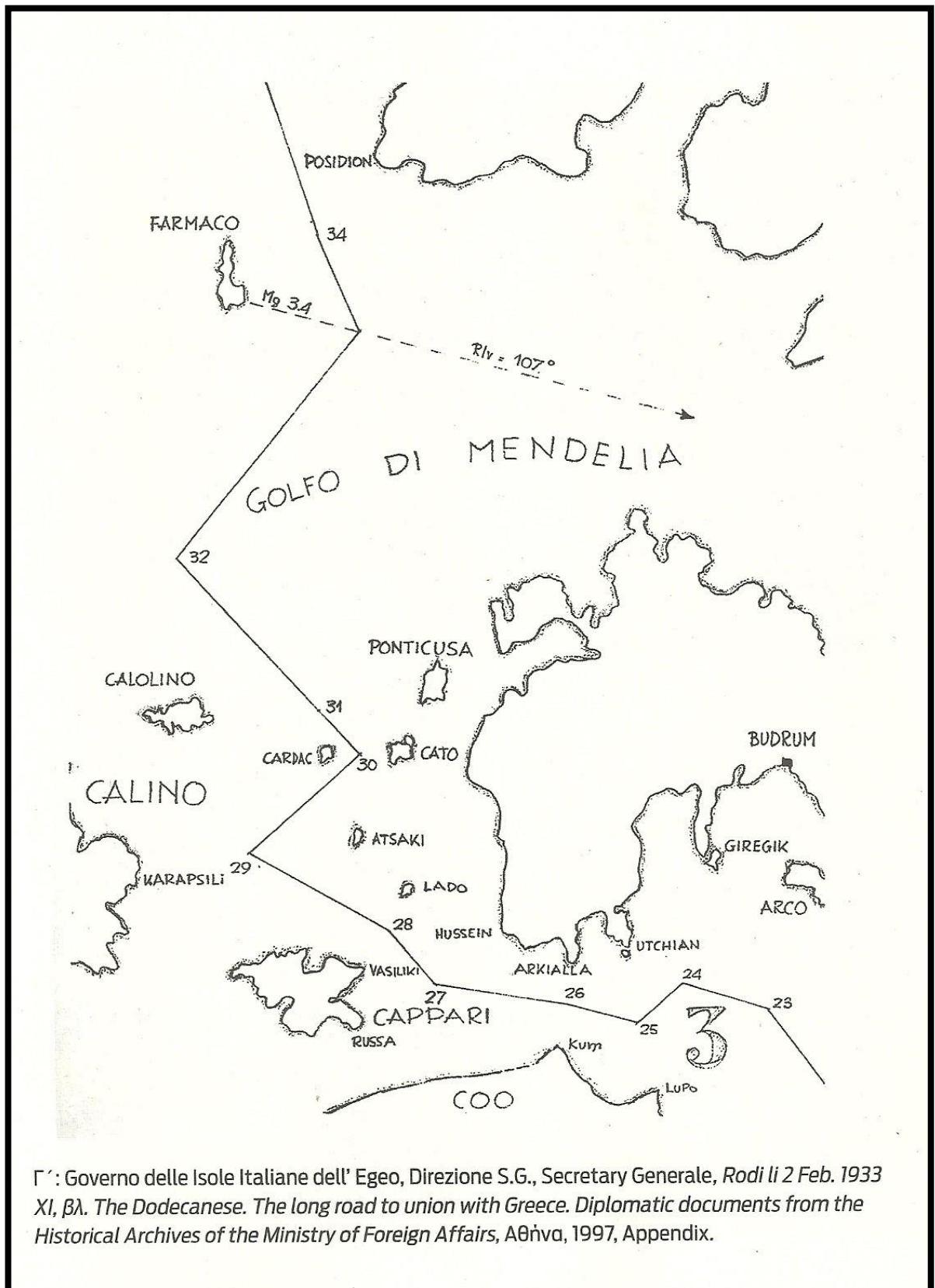
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 40-41

Η Καλόλιμνος και τα Ίμια σε Ιταλικό Χάρτη του 1932

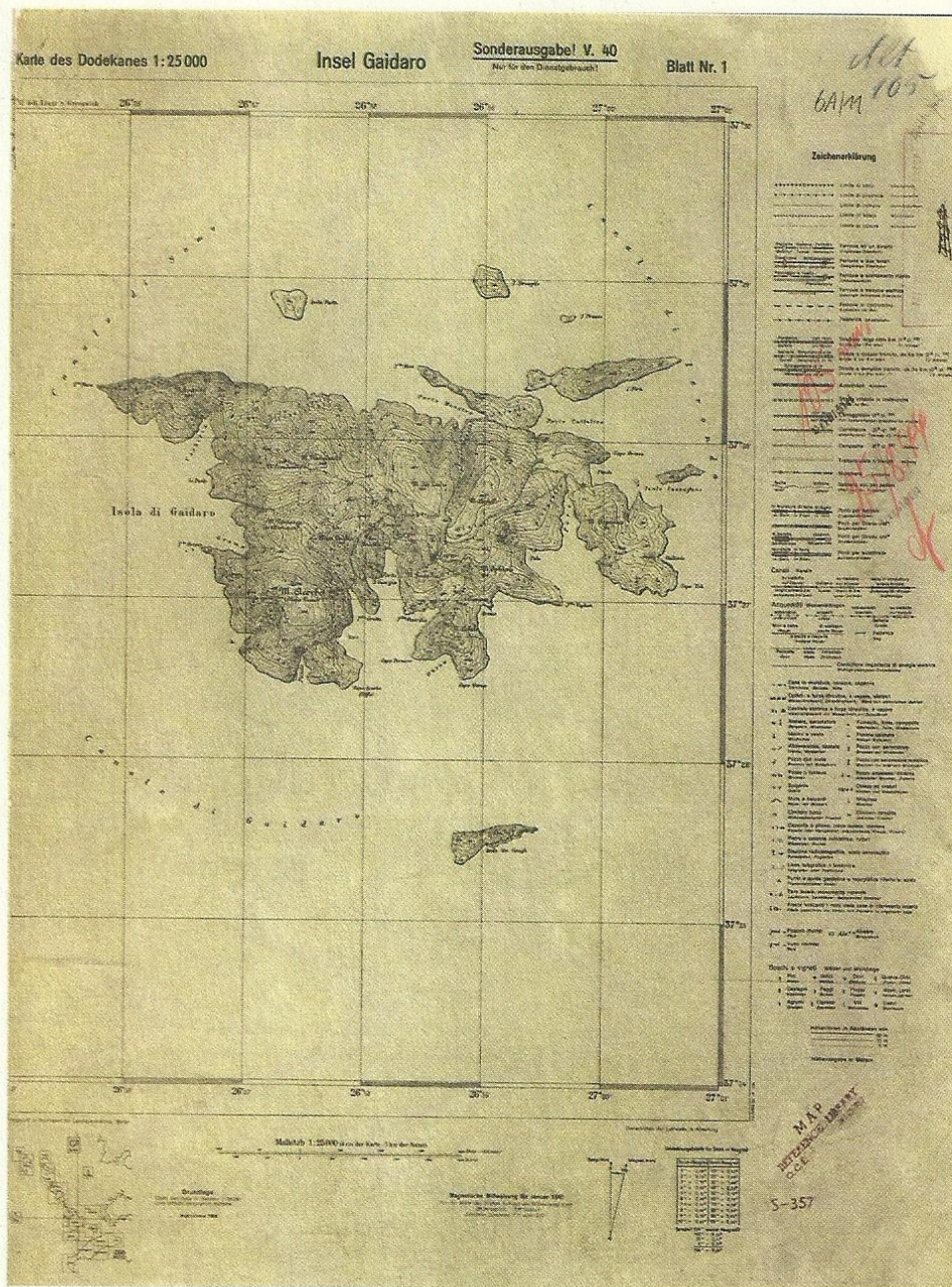
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 38-39

Η Οριοθέτηση στην Περιοχή των Ιμίων σε Ιταλικό Χάρτη του 1933

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 42

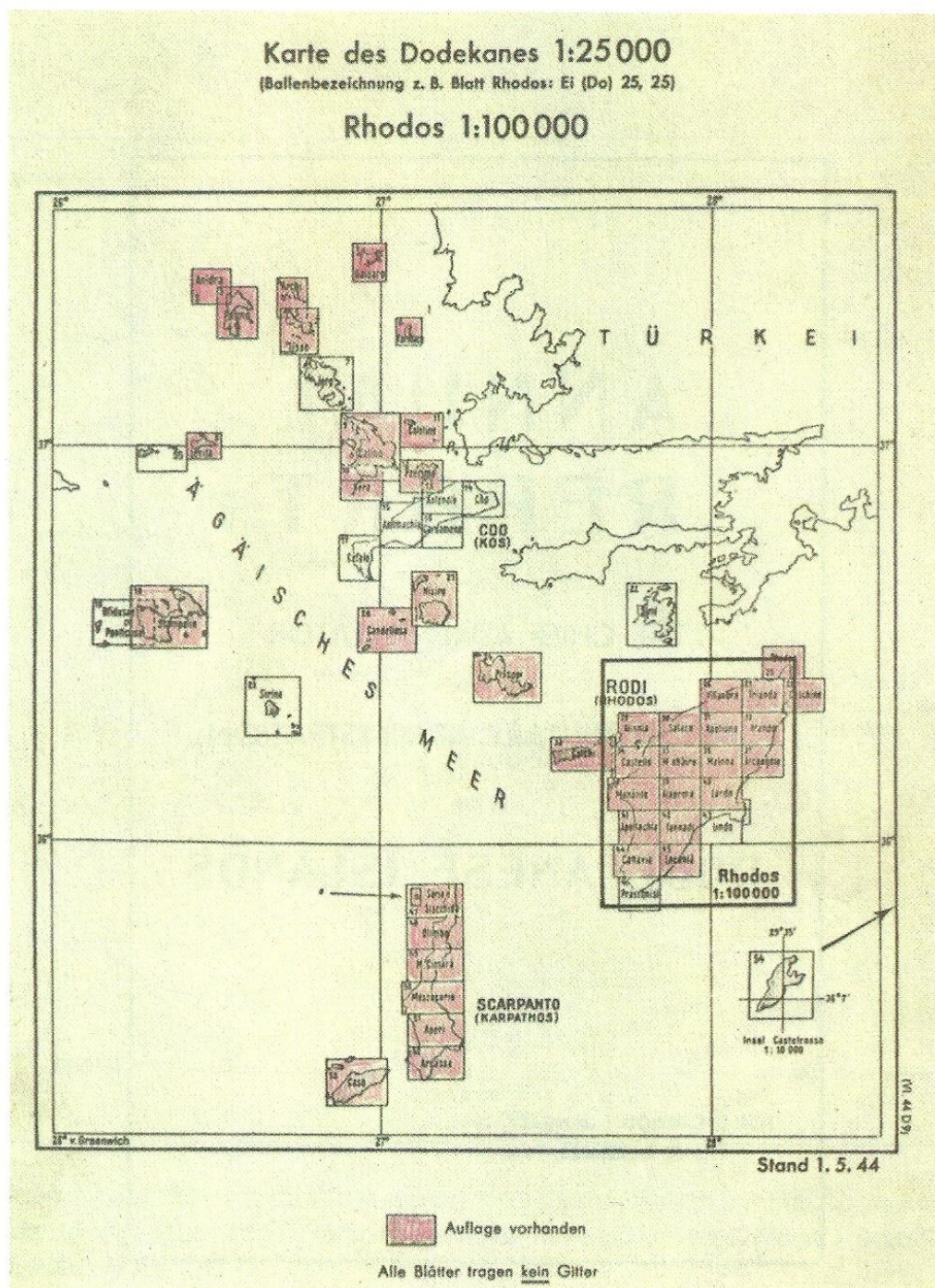
Γερμανικός Χάρτης της Καλύμνου με Κλίμακα 1:25.000

Δ': Militärgeschichtliches Forschungsamt, Potsdam [MGFA], Deutsche Heereskarte (Nicht für die Öffentlichkeit bestimmt), [αναφορά ενδεικτική στον πρώτο της σειράς των χαρτών]. Υπάρχει και δεύτερη, νεότερη, έκδοση του ίδιου χάρτη με διαφορετικό επιπίτλο: Insel Gaidaro. Karte des Dodekanes, 1:25.000 (Sonder Ausgabe, V. 40, Nur für den Dienstgebrauch), Blatt Nr. 1.

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 43

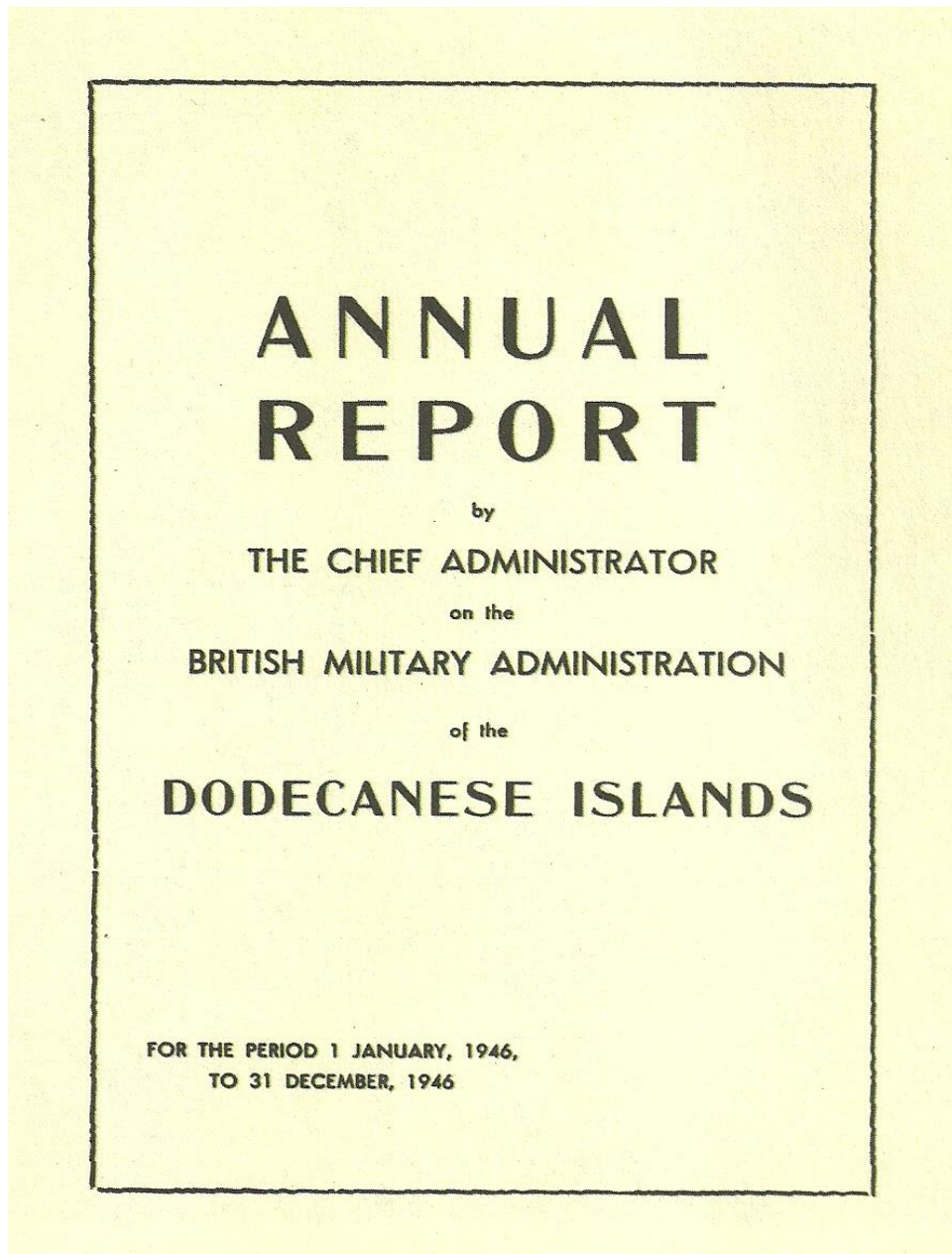
Ονοματολογία - Ευρετήριο Γερμανικών Χαρτών της Δωδεκανήσου με Κλίμακα 1:100.000 του 1944

ΣΤ': Militärgeschichtliches Forschungsamt, Potsdam [MGFA], Karte des Dodekanes, 1:25.000, Stand 1.5.44.

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, Το Καθεστώς των Νησιδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 45

Εξώφυλλο Ετήσιας Βρετανικής Έκθεσης για τα Δωδεκάνησα του 1946

Σημείωση: Αναδημοσίευση του εξωφύλλου από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 46

Χάρτης της Ετήσιας Βρετανικής Έκθεσης για τα Δωδεκάνησα του 1946

Z': Public Record Office: F.O. 371/67024, Annual Report by the Chief Administrator on the British Military Administration of the Dodecanese Islands for the period 1 January, 1946, to 31 December, 1946, Appendix A.

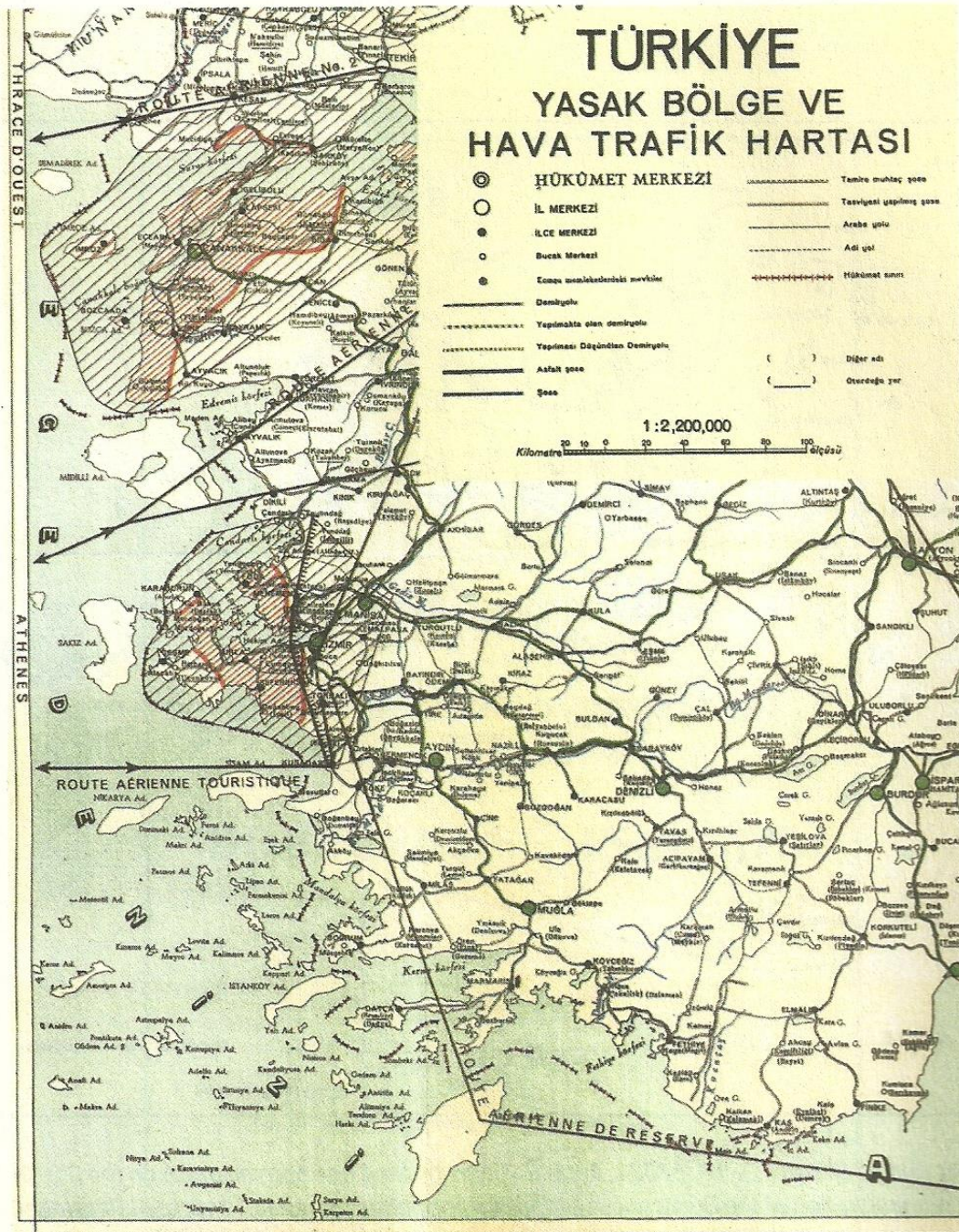
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 47

Βρετανικός Χάρτης με την ονομασία «Ιμία»

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, *Ιμία* 1996, η *Αλήθεια*, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006, σελ 56

Τουρκικός Χάρτης Κλίμακας 1:2.200.000 του 1953

H': France. Ministère des Affaires Etrangères: Europe, 1944-1955, Turquie/62, République Turque. Ministère des Affaires Etrangères, Rapport annuel sur le mouvement des navires des Détroits Turcs, Ankara, janvier 1953, Annexe.

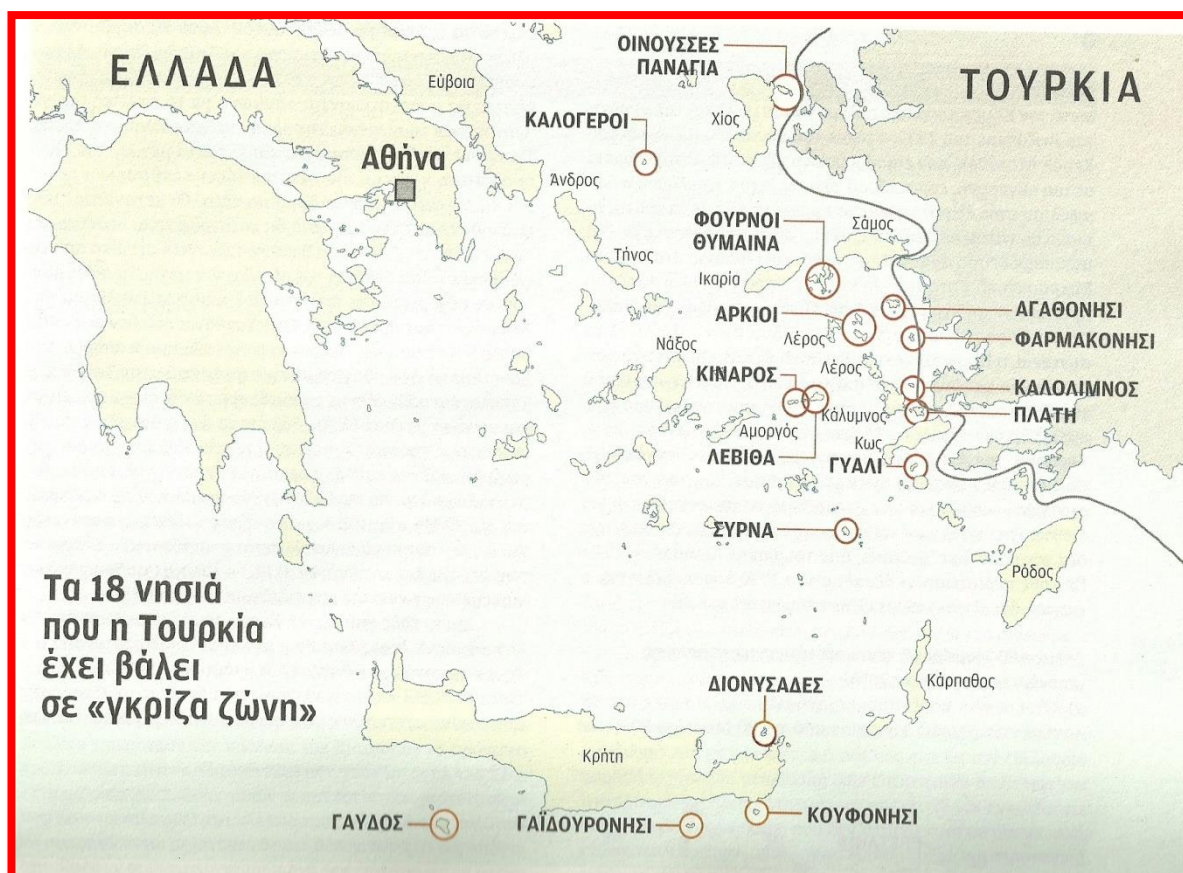
Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Κων/νος Σβολόπουλος, *Το Καθεστώς των Νησίδων στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 48

Τουρκικός Χάρτης του 1994 με την ονομασία «Limnia»

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, *Τιμα* 1996, η Αλήθεια, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006, σελ 68

**Τα 18 Νησιά που Αμφισβητούνται στο Πλαίσιο της Τουρκικής Θεωρίας των
«Γκρίζων Ζωνών στο Αιγαίο»**

Σημείωση: Αναδημοσίευση του χάρτη από το Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ. 81

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΚΡΙΣΗΣ ΙΜΙΩΝ

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ & ΩΡΑ	ΓΕΓΟΝΟΣ
1995	
20 Σεπ 1995	Κατάρρευση συνασπισμού DYP (κόμμα του ορθού δρόμου, του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και μετέπειτα της Τανσού Τσιλέρ) με το CHP (ρεπουμπλικανικό λαϊκό κόμμα) και παραίτηση Τσιλέρ
05 Οκτ 1995	Έγκριση Προέδρου για κυβέρνηση μειοψηφίας DYP-MHP (εθνικιστικό κόμμα)
08 Οκτ 1995	Πτώση τουρκικού F-16 ανατολικά Ρόδου μετά από αερομαχία με ελληνικό Mirage 2000
15 Οκτ 1995	Καταψήφιση κυβέρνησης μειοψηφίας
27 Οκτ 1995	Απόφαση τουρκικής βουλής για νέες εκλογές
30 Οκτ 1995	Απόφαση συνασπισμού DYP-CHP μέχρι τις εκλογές
20 Νοε 1995	Εισαγωγή Α. Παπανδρέου στο Ωνάσειο
24 Δεκ 1995	Εκλογές στην Τουρκία και ανάδειξη στην πρώτη θέση το ισλαμικό κόμμα Refah Partisi του Νετσεμεντίν Ερμπακάν. Έναρξη πολιτικών διεργασιών για δημιουργία κυβέρνησης. Η Τανσού Τσιλέρ υπηρεσιακή πρωθυπουργός
25/26 Δεκ 1995	Προσάραξη του τουρκικού φορτηγού πλοίου «Figen Akat» στα Ίμια
26 Δεκ 1995	Ο Τούρκος καπετάνιος αρνείται τη ρυμούλκηση του από ελληνικό σκάφος
27 Δεκ 1995	Η τουρκική Διεύθυνση Αεροναυτικών Υποθέσεων ισχυρίζεται ότι τα Ίμια αποτελούν τουρκικό έδαφος
28 Δεκ 1995	Αποκόλληση και ρυμούλκηση του «Figen Akat» στο λιμένα Γκιουλούκ από το ελληνικό ειδικό σκάφος της εταιρείας «ΜΑΤΣΑΣ STAR»
28 Δεκ 1995	Αερομαχία μεταξύ Λέσβου – Χίου με κατάληξη την πτώση ενός τουρκικού Α/Φ F-4 (διασώθηκε μόνο ο συγκυβερνήτης από ελληνικό ελικόπτερο).
29 Δεκ 1995	Σε ρηματική διακοίνωση της Τουρκίας στην ελληνική πρεσβεία στην Άγκυρα, αναφέρεται ότι τα Ίμια αποτελούν τμήμα της τουρκικής επικράτειας (1 ^η ρηματική διακοίνωση)
1996	
09 Ιαν 1996	Εντολή για διερεύνηση σχηματισμού κυβέρνησης στον Ερμπακάν
09 Ιαν 1996	Ελληνική απάντηση στην 1 ^η τουρκική ρηματική διακοίνωση της 29 Δεκ 1995
15 Ιαν 1996	Παραίτηση Ανδρέα Παπανδρέου
16 Ιαν 1996	Το ελληνικό ΥΠΕΞ με σήμα του ζητά από το ΓΕΕΘΑ την αυξημένη επιτήρηση στην περιοχή των Ιμίων
19 Ιαν 1996	Εντολή για διερεύνηση σχηματισμού κυβέρνησης στην Τσιλέρ
19 Ιαν 1996	Ο Κ. Σημίτης αναλαμβάνει Πρωθυπουργός μετά από σκληρές εσωκομματικές διαμάχες

20 Ιαν 1996	Στο «Εμπιστευτικό Γράμμα», (ενημερωτικό δελτίο που εκδίδεται στην Αθήνα και μοιράζεται μόνο σε συνδρομητές), αναφέρεται για πρώτη φορά η ανταλλαγή των ρηματικών διακοινώσεων
22 Ιαν 1996	Ορκωμοσία νέας κυβέρνησης Σημίτη
24 Ιαν 1996	Ο ΑΝΤ1 αποκαλύπτει στο δελτίο ειδήσεων την προσάραξη του φορτηγού πλοίου και την ανταλλαγή ρηματικών διακοινώσεων μετ Ελλάδας - Τουρκίας
25 Ιαν 1996	Ο Δήμαρχος Καλύμνου Δημ. Διακομιχάλης μαζί με έναν αστυνο-μ και δύο άλλους Καλύμνιους τοποθετούν στην ανατολική Ίμια την ελληνική σημαία
27 Ιαν 1996	Δημοσιογράφοι της Hürriyet προσγειώνονται με ιδιωτικό ελικόπτερο στην ανατολική Ίμια αφαιρούν την ελληνική σημαία και τοποθετούν την τουρκική
28 Ιαν 1996 10:25	Προσωπικό του ΠΠΚ «ΑΝΤΩΝΙΟΥ» αφαιρεί την τουρκική σημαία και τοποθετεί και πάλι την ελληνική σημαία
28 Ιαν 1996 13:10/16:10	Η πρώτη και δεύτερη τουρκική ακτοφυλακίδα εμφανίζονται στην περιοχή Ιμίων, τις αντίστοιχες ώρες
28 Ιαν 1996 20:00	Αποβιβάζεται στην ανατολική Ίμια προσωπικό της ΜΥΚ (7 άτομα) από την Κ/Φ «ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ»
29 Ιαν 1996 05:30	Το προσωπικό της ΜΥΚ αποχωρεί από την ανατολική Ίμια
29 Ιαν 1996 11:15	Προσωπικό της ΜΥΚ αποβιβάζεται και πάλι στην ανατολική Ίμια
29 Ιαν 1996	Συνεργείο του ΑΝΤ1 (Αργύρης Ντινόπουλος) και πολίτες της Καλύμνου κάνουν ρεπορτάζ στη Δυτική και Ανατολική Ίμια
29 Ιαν 1996	Τις απογευματινές ώρες επίδοση νέα ρηματικής διακοινώσης του τουρκικού ΥΠΕΞ στον Έλληνα πρέσβη στην Άγκυρα (η 2 ^η)
29 Ιαν 1996	Σύσκεψη στην Άγκυρα από την πολιτική ηγεσία [απόφαση επιχείρησης Yunus 1(δελφίνι)]
29 Ιαν 1996 22:00	Η παρουσία του τουρκικού ΠΝ ενισχύεται στην περιοχή Ιμίων
30 Ιαν 1996 15:30	Έναρξη έντονων αμερικανικών παρεμβάσεων για αποκλιμάκωση τ κρίσης. Το βάρος των διαπραγματεύσεων αναλαμβάνει με εντολή Σημίτη ο Θ. Πάγκαλος και συνομιλεί κυρίως με τον Αμερικανό βοηθό Υπουργό Εξωτερικών Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ
31 Ιαν 1996 01:40 – 02:30	Τούρκοι κομάντος καταλαμβάνουν τη δυτική Ίμια σε ώρα που εκτιμάται από 01:40 έως 02:30 πμ
31 Ιαν 1996 04:10	Απογείωση ελικοπτέρου ΑΒ-212 από φρεγάτα Ναβαρίνο για έλεγχο παρουσίας Τούρκων κομάντος στην δυτική Ίμια
31 Ιαν 1996 05:05	Απώλεια επαφής με το ελικόπτερο ΑΒ-212 2 ν.μ. βόρεια των Ιμίων
31 Ιαν 1996 06:00	Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για αποχώρηση των στρατιωτικών δυνάμεων από τα Ίμια και τη γύρω περιοχή
31 Ιαν 1996	Στις 07:00, ο Πρωθυπουργός ενημερώνεται ότι τις πρωινές ώρες της 31 Ιαν, το ελικόπτερο ανθυποβρυχιακού αγώνα, τύπου ΑΒ-212 της φρεγάτας Ναβαρίνο, στην προσπάθειά του να εντοπίσει τουρκική παρουσία στη δυτική Ίμια, καταπίπτει στη θαλάσσια περιοχή βορείως της Καλολίμνου παρασύροντας στο θάνατος της τρεις χειριστές του

31 Ιαν 1996 07:00	Ξεκινά η αποχώρηση των ελληνικών και τουρκικών δυνάμεων από τα Ίμια, κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας Πάγκαλου – Χόλμπρουκ και Πάγκαλου- Σαλικασβίλι (Αρχηγός ΕΔ ΗΠΑ) – Καρανταγί (Αρχγός ΕΔ Τουρκίας)
31 Ιαν 1996	Ο Αμερικανός πρέσβης στην Ρώμη Μπαρτόλομιου, καθιστά σαφές μεταξύ άλλων και στον Αμερικανό πρέσβη στην Ελλάδα Τόμ Νάιλς, ότι η Ιταλία θεωρεί ότι τα Ίμια είναι ελληνικά
01 Φεβ 1996	Σε τηλεγράφημα του Αμερικανού πρέσβη στην Αθήνα Τόμας Νάιλς τηρούνται ίσες αποστάσεις ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία παρά τα λεγόμενα του Μπαρτόλομιου
01 Φεβ 1996	Ψήφος εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση Σημίτη
04 Φεβ 1996	Σε δεύτερο τηλεγράφημα του Μπαρτόλομιου επιβεβαιώνεται η ιταλική άποψη ότι τα Ίμια είναι ελληνικά
07 Φεβ 1996	Σύμφωνα με τηλεγράφημα του Νάιλς φαίνεται ότι έχει πλέον πειστεί για το ελληνικό ιδιοκτησιακό καθεστώς των Ιμίων
16 Φεβ 1996	Ελληνική απάντηση στη 2 ^η τουρκική ρηματική διακοίνωση της 29 ^{ης} Ιαν 1996
18 Φεβ 1996	Αντικατάσταση Ναυάρχου Χρήστου Λυμπέρη
12 Μαρ 1996	Ψήφος εμπιστοσύνης στη νέα κυβέρνηση Γιλμάζ-Τσιλέρ
06 Ιουν 1996	Παραίτηση Γιλμάζ
28 Ιουν 1996	Ο Ερμπακάν γίνεται ο νέος Πρωθυπουργός και η Τσιλέρ ορίζεται αντιπρόεδρος της κυβέρνησης
08 Ιουλ 1996	Ψήφος εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση Ερμπακάν – Τσιλέρ (αντιπρόεδρος)
03 Νοε 1996	Ξεσπά το σκάνδαλο Σουσουλούκ, καταδεικνύοντας το βαθύ κράτος της Τουρκίας
18 Νοε 1996	Ο Ερμπακάν αναγκάζεται σε παραίτηση μετά το μεταμοντέρνο πραξικόπημα των τουρκικών ΕΔ

Σημείωση

Οι παραπάνω ημερομηνίες προέρχονται από τα βιβλία:

- Αθανάσιος Έλλης – Μιχάλης Ιγνατίου, *Ίμια τα Απόρρητα Τηλεγραφήματα των Αμερικανών*, Αθήνα, Λιβάνη, 2009
- Άλκης Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ Κριτική Προσέγγιση του Τουρκικού Παράγοντα*, Αθήνα, Σιδέρη, 1997
- Νικόλαος Παούνης, *Ίμια 1996 “Ο Bayrak Incek”*, Αθήνα, Σταμούλη, 2013
- Hamit Bozarslan, *Ιστορία της Σύγχρονης Τουρκίας*, Αθήνα, Σαββάλας, 2008
- Χρήστος Λυμπέρης, *Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996*, Αθήνα, Ποιότητα, 2014

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΙΜΙΩΝ

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
ΕΛΛΑΔΑ	
Πρωθυπουργός	Κων/νος Σημίτης
Υπουργός Εξωτερικών	Θεόδωρος Πάγκαλος
Υπουργός Άμυνας	Γεράσιμος Αρσένης
Υφυπουργός Άμυνας	Νίκος Κουρής
Αρχηγός ΓΕΕΘΑ	Ναύαρχος Χρήστος Λυμπερης
Αρχηγός ΕΥΠ	Ναύαρχος Λ. Βασιλικόπουλος
Δήμαρχος Καλύμνου	Δημήτρης Διακομιχάλης
Δημοσιογράφος ANT1	Αργύρης Ντινόπουλος
Χειριστές Ε/Π AB-212 ΟΙ ΗΡΩΕΣ	Υποπλοίαρχος Χριστόδουλος Καραθανάσης Υποπλοίαρχος Παναγιώτης Βλαχάκος Αρχικελευστής Έκτωρ Γιαλοψός
ΤΟΥΡΚΙΑ	
Πρόεδρος	Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ
Πρωθυπουργός (υπηρεσιακή)	Τανσού Τσιλέρ
Αρχηγός ΓΕΕΘΑ	Ισμαήλ Χακί Καρανταγί
Αρχηγός ΓΕΝ	Γκιουβέν Ερκαγιά
Υπουργός Άμυνας	Βέφα Τανίρ
Υπουργός Εξωτερικών	Ντενίζ Μπαϊκάλ
Υφυπουργός Εξωτερικών	Ονούρ Οϋμέν
Αναπληρωτής Υφυπουργός Εξωτερικών	Ινάλ Μπατού
Δημοσιογράφος της Hurryet	Τσεζούρ Σερτ
ΗΠΑ	
Πρόεδρος	Μπιλ Κλίντον
Υπουργός Εξωτερικών	Γουόρεν Κρίστοφερ
Βοηθός Υπουργός Εξωτερικών	Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ
Υπουργός Άμυνας ΗΠΑ	Ουίλιαμ Πέρι
Αρχηγός ΕΔ ΗΠΑ	Στγος Τζον Σαλικασβίλι
Πρέσβης στην Αθήνα	Τόμας Νάιλς
Πρέσβης στη Ρώμη	Ρέτζιναλντ Μπαρτόλομιου
Πρέσβης στην Άγκυρα	Μαρκ Γκρόσμαν
Επιτετραμμένος στην Άγκυρα	Φράνσις Ρίτσαρντάουν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ»

ΠΡΩΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

28 Ιανουαρίου 1996 / Hürriyet: «Πόλεμος Σημαιών»

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Krişi Sorunu Kapsamında Türk – Yunan İlişkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-12

29 Ιανουαρίου 1996 / Milliyet: «Προειδοποίηση στο Αιγαίο από τον Κλίντον, η Κρίση των Βράχων Μεγαλώνει»

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Krisi Sorunu Kapsaminda Turk – Yunan Iliskileri, Dokuz Eylul Universitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-13

SILVER STAR
CATAI KASIK BICAK TAKIMI
Misafir bu takım yoktur,
çayır bu takım eline...

İLK 7 KUPON DEĞERİNDEKİ MEGA KUPON BUGÜN

Hürriyet

2.5 SANS İÇİN
İLK KUPON
YARIN

2 günde elinizde, 2 günde cebinizde...

İŞTE OLAY!
HERKESE
İTHAL
EL FENERİ

0 bayrak inecek

YENİ GÖTÜ KARDE KAYALIKLARI

7.000 SAKİL DÖNÜŞLÜK GÖTÜ

Kardak Kayalıkları'ndaki Türk bayrağını indiren Yunanistan, dün de adaya bir grup sivil Yunanlı ile asker çıkarınca hava aniden gerginleşti.

ABD'den itidal tavsiyesi

ABD Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'ın Kardak Kayalıkları'nda Türk bayrağını indirmesiyle ilgili olarak, Yunanistan'a itidal tavsiyesi verdi. ABD Dışişleri Bakanlığı, Yunanistan'ın Kardak Kayalıkları'nda Türk bayrağını indirmesiyle ilgili olarak, Yunanistan'a itidal tavsiyesi verdi.

Yunanistan'ın Kardak Kayalıkları'nda Türk bayrağını indirmesiyle ilgili olarak, Yunanistan'a itidal tavsiyesi verdi.

ABD'den itidal tavsiyesi

1000 Piyango çekildi

GÜNÜN YAZISI

Ada da Yunan marsı

Ablukaya alınabilir

Ada da Yunan marsı

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το <http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/27880/1/4/hurriyet-gazetesinin-mansetlerinden-kardak-krizi>, ανάκτηση 28 Απριλίου 2019

gulsun 4. Sayfada sona erdi 18. Sayfada tepkisi Spor'da

EGE ISINIYOR

► Yunanistan'ın Ege Denizi'nde Bodrum'un yanı başındaki Kardak kayalıklarına asker çıkardığı sıvı, Türkiye'de alarma neden oldu. Türkiye, kıyılarının yanı başındaki kayalıkları bile veresime açma girişiminde bulunan Yunanistan'a protesto notası verdi.

► Cumhurbaşkanı Demirel, "Gerginlik, barışçı yöntemlerle çözülür" dedi. Başbakan Tansu Çiller, Yunanistan'ın Ege'deki iddialarının dayanaksız olduğunu vurgularken, Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, "Türkiye, her alanda, her türlü olasılığa daima hazır" sözleriyle Atina'yı uyardı.

ANKARA (Cumhuriyet Bildirisi) - Yunanistan'ın Ege Denizi'nde Bodrum'un yanı başındaki Kardak kayalıklarına asker çıkardığı haberi Türkiye'de alarma neden oldu. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'ye ait olduğuna vurguladığı Kardak kayalıklarındaki Yunan askerlerinin hemen geri çekilmesi uyarısında bulundu. Yunanistan'ın Ankara Büyükelçiliği, Kardak'a asker çıkarıldığını, Yunan basını da Kardak'taki Atina televizyonu muhabirinin olduğuna öne sürdü.

Kıyıların yanı başındaki kayalıkları bile veresime açma girişiminde bulunan Yunanistan'a protesto notası veren Türkiye, Kardak kayalıklarına çıkan askerlerin video ile tepki edildiğini bildirdi. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, "Gerginlik, barışçı yöntemlerle çözülür" dedi. Başbakan Çiller'in uyarısında bulunan Başbakan

■ Ankara Sayı 19, Sayı 37

Medyanın 'havrak' savaşı

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Krişi Sorunu Kapsamında Türk – Yunan İlişkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-14

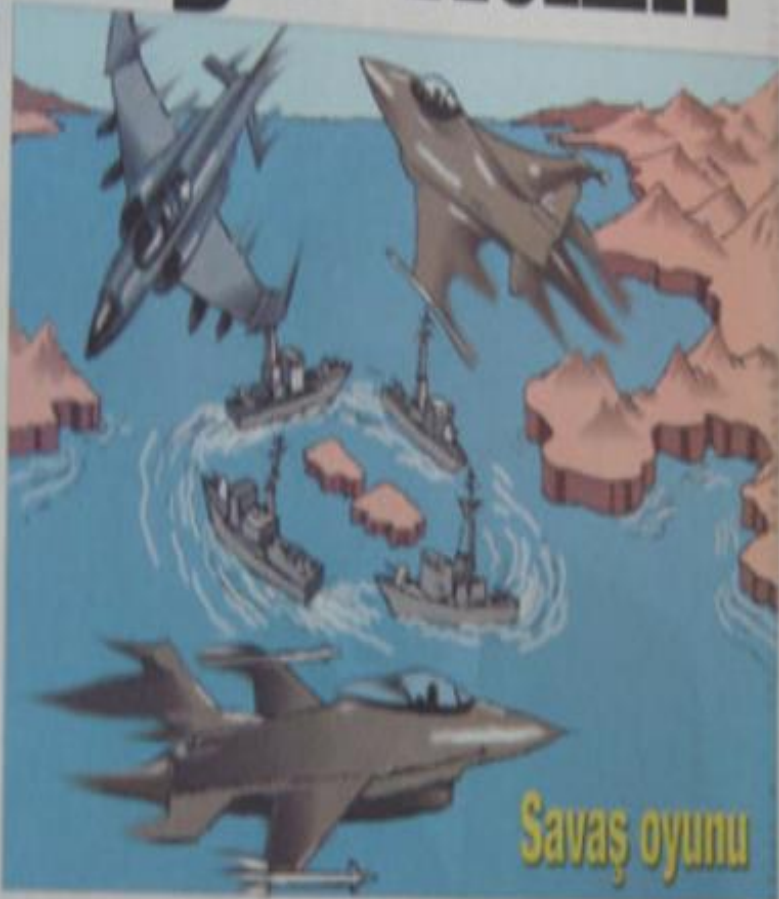
Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το <http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/27880/1/4/hurriyet-gazetesinin-mansetlerinden-kardak-krizi>, ανάκτηση 22 Μαρτίου 2019

31 Ιανουαρίου 1996 / Milliyet: «Η Τουρκία Είναι Έτοιμη, Αυστηρό Μήνυμα στην Ελλάδα»

Türkiye hazır

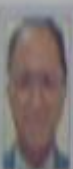
ya sert mesaj

da Yunanistan'ın olayı tımandırğın
ek "Türkiye bunu hazmedemez" dedi.
tarah ise Ankara'daki büyükelçisi Ne-
aracıyla "Gerginlik istemiyoruz ama
bizim. Savaş gemilerinizi çekin, kızı-
r" mesaj yolladı. ● 15. sayfada

Savaş oyunu

Kardak senaryoları

1 Yunanistan, Türkiye'nin uyarılarını hiçe sayar, askerlerini Kardak'ta tutar, savaş gemilerini geri çekmez. Türkiye zora baskılamak ihtiyacını duyar. Kardak'ı ad-
lukaya alır ve Yunan gemilerinin yamasına
biraz uyarır. Bu uyarı istikbalde de devam eder.

2 Uyarıların kenarı'na gelince, sağıduyu hakim olur. Yunanlar bayrak ve asker-
leriyle gemilerini geri çeker. Türkiye de
güc gösterene son verir. İki taraf bu bu-
nahtır, masaya oturup konuşmak ve güven
ortamı kurmak için bir fırsat sağlar.

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk – Yunan İlişkileri, Dokuz Eylul Üniversitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-15

1 Φεβρουαρίου 1996 / Hurriyet: «Η Νίκη της Λογικής. Η Λύση στην Κρίση των Ιμίων που Οδήγησε Τουρκία & Ελλάδα στο Χείλος μίας Θερμής Σύγκρουσης Προέκυψε μετά από Κατάλληλες Διπλωματικές Προσπάθειες των ΗΠΑ»

Hürriyet

O bayrak indi o asker gitti

Sağduyu zaferi

Türkiye ile Yunanistan'ın sıcak bir çatışmanın eşliğinden döndüğü Karadak krizini, ABD'nin yoğun diplomatik çabayla çözdüğü ortaya çıktı...

ABD: Türklerin taktik zekâsı

İstisna: ABD'nin, Yunanistan'ın...

Yunanlı bakanlar: İhtiraf: Fark edemedik.

Devlet: İhtisapla...

POLİTİKA
Ölçe iyi ayarlandı

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το <http://www.instazu.com/tag/kardak>, ανάκτηση 19 Μαρτίου 2019

1 Φεβρουαρίου 1996 / Milliyet: «Βγήκαμε με το Κεφάλι Ψηλά»

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Kriisi Sorunu Kapsaminda Turk – Yunan Iliskileri, Dokuz Eylul Universitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-16

Αναδημοσίευση του πρωτοσέλιδου από το Mustafa Guzel, Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Turk – Yunan İlişkileri, Dokuz Eylul Universitesi, Σμύρνη, 2007, σελ EK-17

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ε»

ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Στο συγκεκριμένο Παράρτημα παρατίθενται ορισμένες έννοιες και όροι που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία, για την καλύτερη κατανόηση του αναγνώστη.

Αβλαβής Διέλευση: Τα πλοία, ιδιωτικά ή κρατικά, εμπορικά ή πολεμικά, έχουν το δικαίωμα να διαπλέουν τα χωρικά ύδατα ενός άλλου κράτους υπό την προϋπόθεση να μην βλάπτουν την ειρήνη, την ασφάλεια και την ομαλή λειτουργία του κράτους από του οποίου τα ύδατα διέρχονται, ενώ ο πλους πρέπει να είναι σταθερός και ταχύς πλην συγκεκριμένων περιπτώσεων. Τα υποβρύχια κατά την αβλαβή διέλευση πρέπει να πλέουν στην επιφάνεια της θάλασσας²⁹³. Η Τουρκία εκμεταλλευόμενη το παραπάνω, συχνά κατευθύνει τα πολεμικά της πλοία σε ελληνικά ύδατα στα νησιά του Αιγαίου χωρίς να έχουν προορισμό συγκεκριμένο λιμάνι.

Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρικά Ύδατα: Στα χωρικά ύδατα ενός κράτους αυτό ασκεί πλήρη κυριαρχία με εξαίρεση το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης. Σε αυτά περιλαμβάνεται ο βυθός, το υπέδαφος, η θάλασσα και ο εναέριος χώρος. Η Τουρκία αν και δεν δέχεται την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. γιατί όπως ισχυρίζεται θα μετατραπεί το Αιγαίο σε ελληνική θάλασσα, την εφαρμόζει στη Μαύρη Θάλασσα καθώς και στα παράλια της στην ανατολική Μεσόγειο²⁹⁴.

Αρχιπελαγικό Κράτος: Η έννοια του Αρχιπελάγους αν και ξεκίνησε ως ορισμός για το Αιγαίο Πέλαγος από πολύ παλιά, κατά την 3η συνδιάσκεψη για το δίκαιο της θάλασσας αποφασίστηκε ότι αρχιπελαγικά κράτη είναι αυτά τα οποία αποτελούνται αποκλειστικά από αριθμό νησιών (π.χ.: Φιλιππίνες, Ινδονησία) και ως εκ τούτου η Ελλάδα δεν είναι αρχιπελαγικό κράτος²⁹⁵.

Βαθύ Κράτος Τουρκίας (derin devlet): Βαθύ κράτος στην Τουρκία ονομάζεται ουσιαστικά ένα παράλληλο σύστημα με το επίσημο κρατικό, το οποίο επεμβαίνει και κατευθύνει την κρατική πολιτική με βάση αυτά που θεωρεί ως συμφέροντα για το ίδιο το κράτος. Στο βαθύ κράτος μπορεί να ανήκουν πρόσωπα που

²⁹³Νικόλαος Πουλαντζάς, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σταμούλη, 2007, σελ 232-234

²⁹⁴Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ. 77

²⁹⁵Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 10

κατέχουν εξουσίες από το δικαστικό, στρατιωτικό, πολιτικό και άλλους συναφείς χώρους εξουσίας²⁹⁶. Η έκφραση «βαθύ κράτος» έχει καταστεί ουσιαστικά από το 1996, ο όρος ο οποίος προσδιορίζει τους θεσμούς και τα πρόσωπα τα οποία εκμεταλλεύονται την κρατική εξουσία που τους έχει δοθεί, προκειμένου να την χρησιμοποιούν εναντίον των εσωτερικών εχθρών, στο πλαίσιο υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων με τον τρόπο που αυτοί τα αντιλαμβάνονται²⁹⁷.

Βραχονησίδες: Σύμφωνα με την United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), βραχονησίδες είναι βράχοι οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη ζωή και οικονομική δραστηριότητα, και οι οποίοι δικαιούνται χωρικά ύδατα, αλλά όχι ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα.

Γκρίζες Ζώνες: Μετά την κρίση των Ιμίων το 1996 η Τουρκία εμφάνισε ως αμφισβητούμενες νησίδες του Αιγαίου, των οποίων το ιδιοκτησιακό καθεστώς θα πρέπει να επανεξεταστεί από τις δύο χώρες. Η τουρκική αντιπολίτευση κατηγορεί για αδιαφορία τον Ερντογάν, και κάνει λόγο για 18 νησιά που η Ελλάδα έχει καταλάβει τα τελευταία χρόνια από την Χίο μέχρι την Κρήτη²⁹⁸.

Casus Belli: Μετά την κύρωση τον Ιούνιο του 1995 από την Ελλάδα της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, λίγες μόλις ημέρες μετά, η Τουρκία κάνοντας λόγο για ζωτικά συμφέροντα στο Αιγαίο που απειλούνται από τυχόν επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12ν.μ., αποφάσισε το casus belli. Ουσιαστικά η τουρκική εθνοσυνέλευση διατύπωσε ότι τυχόν επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας στα 12 ν.μ. θα ήταν αιτία για κήρυξη πολέμου²⁹⁹.

Διαχείριση Κρίσεων: Η διαχείριση κρίσεων είναι ουσιαστικά ένα σύνολο από μέτρα και ενέργειες οι οποίες προσανατολίζονται στην αποφυγή κλιμάκωσης μιας πολιτικής κρίσης, και αν αυτό δεν επιτευχθεί, στον περιορισμό της έντασης και της έκτασης της σύγκρουσης.

Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης: Αποτελεί από το 1945 το δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών και συγκροτείται από 15 δικαστές διαφορετικών υπηκοοτήτων, οι οποίοι εκλέγονται για 9 χρόνια από το Συμβούλιο Ασφαλείας και τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Οι δικαστές κατάγονται από διαφορετικά μέρη του

²⁹⁶ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 79

²⁹⁷ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 63-64

²⁹⁸ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 80

²⁹⁹ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 81

πλανήτη και η εκλογή τους γίνεται με βάση τα προσόντα τους. Οι γνωμοδοτήσεις έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα, ενώ οι αποφάσεις δεσμευτικές. Η έδρα του είναι στην Ολλανδία στην Χάγη. Για να δικαστεί ένα ζήτημα στο δικαστήριο θα πρέπει να συμφωνούν και οι αντιμαχόμενες πλευρές. Το δικαστήριο δικάζει με βάση το διεθνές δίκαιο αλλά ενίοτε λαμβάνει υπόψη του και πολιτικά κριτήρια³⁰⁰.

Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας: Το διεθνές δικαστήριο για το δίκαιο της θάλασσας έχει έδρα το Αμβούργο και δημιουργήθηκε μετά την υπογραφή της σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, για τη διευθέτηση και επίλυση τυχόν διαφορών ως προς τα θέματα που άπτονται της ερμηνείας και εφαρμογής της³⁰¹.

Διέλευση Τράνζιτ: Τα σκάφη μπορούν να διέρχονται από τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας χωρίς κώλυμα από το παράκτιο κράτος, αρκελι να μην απειλούν την ασφάλεια του παράκτιου κράτους, να μην μολύνουν, να συμμορφώνονται με τους κανόνες ναυσιπλοΐας, να μην προβαίνουν σε έρευνες και αλιεία καθώς και λαθρεμπόριο³⁰².

Κλειστή ή Ημίκλειστη θάλασσα: Σημαίνει κόλπο, λεκάνη ή θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και που συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με τον ωκεανό ή με στενό διάυλο. Ή που αποτελείται καθ'ολοκληρίαν ή κυρίως από τις χωρικές θάλασσες ή τις αποκλειστικές ζώνες δύο ή περισσότερων παράκτιων κρατών³⁰³.

ΚΥΣΕΑ: Στο Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας προεδρεύει ο Πρωθυπουργός της χώρας και συμμετέχουν αρμόδιοι υπουργοί (Εξωτερικών, Εσωτερικών, Άμυνας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Ελλάδας) και ο Α/ΓΕΕΘΑ. Λαμβάνονται αποφάσεις για θέματα εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής. Στο ΚΥΣΕΑ δεν τηρούνται πρακτικά³⁰⁴.

Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ): Τα ΜΟΕ είναι πολιτικά ή/και στρατιωτικά μέτρα που συναποφασίζονται συνήθως από δύο πλευρές – χώρες, οι οποίες για κάποιο λόγο ήρθαν πολύ κοντά στη σύγκρουση, αλλά επιθυμούν πλέον τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης. Τα ΜΟΕ πρωτοεμφανίστηκαν κατά τον ψυχρό

³⁰⁰ Ιστοσελίδα Δικαστηρίου της Χάγης, <https://www.icj-cij.org/en>, ανάκτηση 27 Ιουλίου 2019

³⁰¹ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαριθμητικά των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 84

³⁰² Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 440

³⁰³ Νικόλαος Πουλιαντζάς, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σταμούλη, 2007, σελ 281

³⁰⁴ <https://www.crisismonitor.gr/2018/08/05/kysea-ti-einai-kai-poiot-symmetechoun/>, ανάκτηση 28 Σεπτεμβρίου 2019

πόλεμο μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης και συγκεκριμένα μετά την κρίση της Κούβας. Τα ΜΟΕ αποσκοπούν στην αποφυγή εντάσεων, στην αποτροπή πιθανότητας τυχαίου θερμού επεισοδίου και στην πιστοποίηση των μη εχθρικών προθέσεων. Μετά την υπογραφή του πρωτοκόλλου Παπούλια – Γιλμάζ την εποχή Νταβός το 1988, μπήκαν σε ισχύ μέτρα επαλήθευσης στο πλαίσιο της συνθήκης CFE, ενώ από το 1999 και εντεύθεν έχουν συμφωνηθεί ΜΟΕ μεταξύ των δύο πλευρών που άλλοτε τηρούνται και άλλοτε όχι. Μεταξύ άλλων έχουν συμφωνηθεί μορατόριουμ θερινών ασκήσεων στο Αιγαίο, ανταλλαγή επισκέψεων στρατιωτικών αξιωματούχων, παραγωγικών σχολών, γραμμή επικοινωνίας σε περίπτωση εκτάκτων αναγκών κλπ..³⁰⁵

Παράβαση: Παράβαση λογίζεται η είσοδος τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών εντός της περιοχής πληροφόρησης πτήσεων ή Flight International Region (FIR) χωρίς προειδοποίηση και κατάθεση σχεδίου πτήσεως.

Παραβίαση Εθνικού Εναέριου Χώρου (EEX): Παραβίαση EEX είναι η είσοδος τουρκικών αεροσκαφών εντός του EEX των 10 ν.μ. της Ελλάδας³⁰⁶.

Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας: Τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας ανήκουν στην αιγιαλίτιδα ζώνη ενός κράτους και συνδέουν περιοχές της ανοιχτής θάλασσας ή ΑΟΖ με άλλο τμήμα της ανοιχτής θάλασσας ή ΑΟΖ και χρησιμοποιούνται από τη διεθνή ναυσιπλοΐα³⁰⁷.

Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας: Η Σύμβαση μετά από διαπραγματεύσεις από τη δεκαετία του 1972, υπογράφηκε τελικά το 1982 και τέθηκε σε ισχύ το 1994. Η Ελλάδα κύρωσε τη σύμβαση το 1995 και συνολικά την έχουν αποδεχτεί 160 κράτη, με εξαίρεση τις ΗΠΑ, το Ισραήλ, τη Βενεζουέλα, την Τουρκία και τη Συρία³⁰⁸.

Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας Τουρκίας (ΣΕΑ): Το τουρκικό ΣΕΑ (Milli Guvenlik Kurulu – MGK) σχεδιάζει την πολιτική εθνικής ασφαλείας της γειτονικής χώρας. Προεδρεύει ο Πρόεδρος της Τουρκίας ή ο Αντιπρόεδρος και συμμετέχουν οι Υπουργοί Άμυνας, Εξωτερικών, Εσωτερικών, ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων

³⁰⁵ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 98, 101

³⁰⁶ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 100

³⁰⁷ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη, 2015, σελ 440

³⁰⁸ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 102

και οι Αρχηγοί των Κλάδων³⁰⁹. Οι αποφάσεις του αποτελούν κρατικά μυστικά και περιλαμβάνονται κατά προτεραιότητα προς συζήτηση στα υπουργικά συμβούλια. Επιπλέον το ΣΕΑ καθορίζει ιεραρχικά τις κυριότητες απειλές κατά του κράτους³¹⁰.

Φινλανδοποίηση: Η πολιτική μιας χώρας που αποφεύγει ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν να ενοχλήσουν έναν πολύ ισχυρό και μεγαλύτερο γείτονά της. Πήρε το όνομα από την πολιτική που άσκησε η Φινλανδία ως προς τη Σοβιετική Ένωση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο³¹¹.

³⁰⁹ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 103

³¹⁰ Αχμέτ Ινσέλ, *Η Νέα Τουρκία του Ερντογάν*, Αθήνα, Διάμετρος, 2017, σελ 65

³¹¹ Άγγελος Συρίγος – Θάνος Ντόκος, *Τουρκικές Διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Αλφαβητάρι των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων*, Αθήνα, Καθημερινή Α.Ε., 2018, σελ 79

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΣΤ»

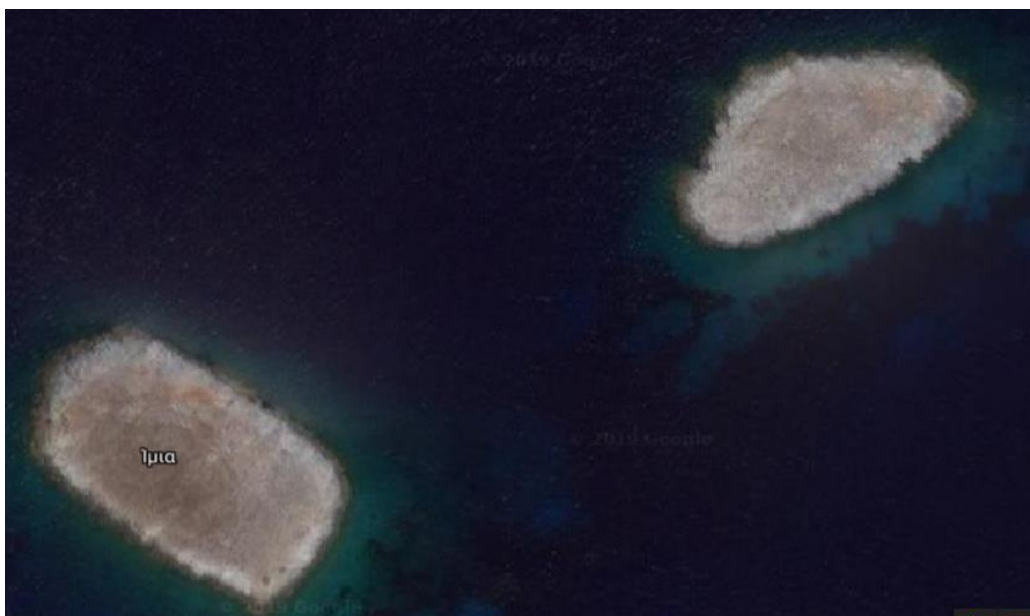
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το Τουρκικό Πλοίο Figen Akat

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <http://e-amyna.com/%CE%AF%CE%B9%CE%B1-1996-%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AD%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7/>, ανάκτηση 23 Μαρτίου 2019

Οι Βραχονησίδες Ίμια

Αναδημοσίευση της δορυφορικής λήψης από το <https://www.google.gr/maps/@37.0485102,27.1479145,485m/data=!3m1!1e3>, ανάκτηση 21 Μαρτίου 2019

Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, Τανσού Τσιλέρ, Ισμαήλ Χακί Καρανταγί

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, *Ίμια 1996*, η *Αλήθεια*, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006, σελ 8, 41

Οι Δημοσιογράφοι της Hurriyet στα Ίμια (27 Ιανουαρίου 1996)

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το Ζαχαρίας Μίχας, Δημήτρης Αδαμόπουλος, *Ίμια 1996*, η *Αλήθεια*, Αθήνα, Εκδόσεις Defencenet, 2006, σελ 5

Έλληνες Βατραχάνθρωποι στην Ανατολική Ίμια

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <https://www.iefimerida.gr/news/393006/imia-22-hronia-meta-tin-krisi-oi-toyrkikes-prokliseis-poy-akoloythisan-lista>, ανάκτηση 29 Μαρτίου 2019

Τούρκοι Κομάντος στην Δυτική Ίμια

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <https://www.iefimerida.gr/news/393006/imia-22-hronia-meta-tin-krisi-oi-toyrkikes-prokliseis-poy-akoloythisan-lista>, ανάκτηση 29 Μαρτίου 2019

Το Ελικόπτερο AB-212

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <https://thecaller.gr/xronomixani/22xronia-apo-tin-krisi-imion-mia/>, ανάκτηση 24 Ιουνίου 2019

**Οι Ήρωες: Υποπλοίαρχος Χριστόδουλος Καραθανάσης,
Υποπλοίαρχος Παναγιώτης Βλαχάκος, Αρχικελευστής Έκτωρ Γιαλοψός**

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <http://e-amyna.com/%CE%AF%CE%BC%CE%B9%CE%B1-1996-%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AD%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7/>, ανάκτηση 24 Ιουνίου 2019

**Το Τριγωνομετρικό (Υψομετρικό Σημείο) της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού
στα Ίμια**

Από το προσωπικό φωτογραφικό μου αρχείο

Οι Βραχονησίδες Ίμια (από την Ανατολική Πλευρά)

Από το προσωπικό φωτογραφικό μου αρχείο

Ο Τούρκος Εθνικός Κολυμβητής (Αλπέρ Σουνάτσογλου)

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <http://www.haber7.com/mugla/1519284-sehitlere-saygi-amaciyla-yunan-adasina-yuzdu>, ανάκτηση στις 25 Μαρτίου 2019

Η Τουρκική Νησίδα Τσαβούς (ανατολικά Ιμίων)

Αναδημοσίευση της φωτογραφίας από το <http://www.milliyet.com.tr/cavus-adasi-na-kardak-i-gozetleme-siyaset-2610332/>, ανάκτηση 29 Αυγούστου 2019

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ζ»

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Σκοπός του παρόντος Παραρτήματος είναι η καταγραφή ορισμένων προσωπικών εμπειριών που είχα, κατά τη διάρκεια της κρίσης των Ιμίων το 1996.

Το καλοκαίρι του 1995, είχα την τύχη και την τιμή να μετατεθώ σε μια μάχημη Μονάδα της Εθνοφυλακής στη νήσο Κω. Από εκεί έζησα ως χαμηλόβαθμος αξιωματικός την κρίση των Ιμίων το χειμώνα του 1996 και μπορώ να διαβεβαιώσω ότι όλο το προσωπικό, μόνιμο και κληρωτό, επέδειξε από τις πρώτες ώρες της κρίσης υψηλά επίπεδα επαγγελματισμού και γενναιότητας.

Τη νύχτα 30 προς 31 Ιανουαρίου 1996, όλα τα τμήματα εφάρμοσαν τα σχέδια με ταχύτητα και ακρίβεια. Όλοι εργάστηκαν με αυταπάρνηση από τον Διοικητή μέχρι τον τελευταίο στρατιώτη, και έφεραν εις πέρας τις αποστολές τους (λεπτομέρειες δεν μπορώ να περιγράψω για ευνόητους λόγους) και μάλιστα κάτω από δύσκολες συνθήκες, αφού όλα έγιναν σε συνθήκες σκότους και κάτω από καταρρακτώδη βροχή.

Φωτογραφία από την Καλόλιμνο με θέα τα Ίμια
(σχετικά πρόσφατη φωτογραφία από το προσωπικό μου αρχείο)

Χαρακτηριστικό ήταν εκείνη τη βραδιά της κορύφωσης της κρίσης, ότι ακόμα και οι οπλίτες με προβλήματα υγείας και χαμηλή σωματική ικανότητα [μπολιασμένοι

όμως με τις ελληνικές και στρατιωτικές αρετές (τότε η διάρκεια της θητείας ήταν 18 μήνες)] υπερέβαλλαν εαυτόν και εργάστηκαν αόκνως επί δύο ημέρες χωρίς ξεκούραση, δίνοντας την εντύπωση ότι ήταν σωματικής ικανότητας 1.

Διαπιστώθηκε σύμπτωση και αλληλεγγύη, ενώ θα θυμάμαι για πάντα τη νηφαλιότητα και την ψυχραιμία του τότε Διοικητή μου που έδινε με ακρίβεια τις διαταγές. Επισημαίνω ότι όλες οι ενέργειες έγιναν με το εν ειρήνη προσωπικό που υπηρετούσε στη Μονάδα, αφού η επιστράτευση ήταν σε εξέλιξη.

Μετά την κρίση των Ιμίων πέρασα κάποιες εβδομάδες στη νησίδα Καλόλιμνος που βρίσκεται δυτικά των Ιμίων. Από εκεί έγινα αυτόπτης μάρτυρας της τουρκικής προκλητικότητας που εκφράζονταν κυρίως με την παρουσία στις βραχονησίδες των Ιμίων ακταιωρών και ενίοτε πολεμικών σκαφών, ενώ αντίστοιχη ήταν και η δική μας παρουσία.

Στην Καλόλιμνο που από το 1996 αμφισβητεί η Τουρκία, υπήρχαν από πολύ πριν τα σημάδια της αδιάλειπτης ελληνικής παρουσίας. Τα σημάδια και τα ντοκουμέντα αυτά δεν ήταν μόνο τα κατσίκια των Ελλήνων βοσκών που βρίσκονταν στη νησίδα, αλλά ήταν οι πέτρινες δεξαμενές ύδατος, ο φάρος στην ανατολική πλευρά που συντηρούνταν από το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό, το μισογκρεμισμένο πέτρινο σπίτι του φαροφύλακα που κάποτε υπήρχε εκεί, μια μεγάλη μεταλλική ελληνική σημαία δίπλα στο σπίτι (όλη η σημαία ήταν από φτιαγμένη από σίδηρο και λαμαρίνα, που όταν φυσούσε ο άνεμος άλλαζε κατεύθυνση θυμίζοντας ανεμούριο), το υψομετρικό σημείο (τριγωνομετρικό) στο ψηλότερο σημείο της νησίδας που είχε κατασκευάσει η Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (ΓΥΣ) και το εκκλησάκι «Άγιος Νικόλαος» με μια πέτρινη περίφραξη περιμετρικά του που βρίσκεται σε έναν μικρό ορμίσκο στη νότια πλευρά της Καλολίμνου. Το εκκλησάκι ήταν καλοδιατηρημένο και ασπρισμένο.

Για τις εμπειρίες μου, επιχειρησιακές και μη, στην Καλόλιμνο θα μπορούσα να γράψω πολλά, αλλά αυτό που ξεχωρίζω είναι ότι έκανα εκεί το καλύτερο Πάσχα της ζωής μου (Πάσχα του 1996) παρουσία του τότε Δημάρχου Καλύμνου (Δημήτρη Διακομιχάλη) και χοροστατούντος του τότε Μητροπολίτη Λέρου Καλύμνου και Αστευπαλαίας, στο μικρό εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου της Καλολίμνου.

Πάσχα 1996 στην Καλόλιμνο. Προετοιμάζοντας το τραπέζι κάτω από αυτοσχέδια κατασκευή με στρατιωτικά αδιάβροχα. Από πίσω το εκκλησάκι «Άγιος Νικόλαος» (στη φωτογραφία απεικονίζομαι εγώ και στο βάθος ένας από τους στρατιώτες μου / φωτογραφία από το προσωπικό μου αρχείο)

Συγκινητικό ήταν δε, το συνεχές ενδιαφέρον και η αλληλεγγύη των Καλύμνιων για το στρατιωτικό προσωπικό που βρίσκονταν στην Καλόλιμνο, αλλά και γενικότερα η αγάπη και η στήριξη όλων των τοπικών ακριτών για το έργο και την αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων στα Δωδεκάνησα.